

Universita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogické a školní psychologie

**INDIVIDUÁLNÍ ZKUŠENOSTI
S PROCESEM PŘEMĚNY POHLAVÍ
VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ**

Příloha diplomové práce - transkripce

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Chrz, Ph.D.

Autor: Marek Zelenka

Praha 2005

OBSAH:

VYSVĚTLIVKY.....i

OHNISKOVÉ SKUPINY

I. Ohnisková skupina..... 1

II. Ohnisková skupina..... 11

ROZHOVORY

1. MATĚJ a jeho příběh.....23

2. KATKA a její příběh.....27

3. PETR a jeho příběh.....35

4. LUDĚK a jeho příběh.....41

5. LENKA a její příběh.....48

6. PAVLA a její příběh.....58

7. ANDREJ a jeho příběh.....69

VYSVĚTLIVKY:

FtM - angl. female to male, jedinec, který prošel procesem přeměny pohlaví u ženy na muže; všichni účastníci tohoto výzkumu, kteří jsou mužského pohlaví, jsou FtM

MtF - angl. male to female, osoba, která prošla procesem přeměny pohlaví z muže na ženu; všechny účastnice tohoto výzkumu, které jsou ženského pohlaví, jsou MtF

M - angl. male, zkratka, která v příslušné kolonce na dokladech odkazuje na příslušnost k mužskému pohlaví

F - angl. female, zkratka, která v příslušné kolonce na dokladech odkazuje na příslušnost k ženskému pohlaví

Coming out - angl. vyjít ven, dát se poznat, převzato z angličtiny a používáno v kontextu veřejného přihlášení se k menšinové sexuální orientaci; zde ve smyslu veřejného přihlášení se ke své vnitřní pohlavní identitě, která není v souladu s (1) anatomickým a (2) úředně přiděleným pohlavím ani se (3) sociální rolí ve společnosti

PPG - penilní pletysmograf, přístroj a metoda měření sexuálního vzrušení pomocí odečítání a zaznamenávání změn, ke kterým dochází na genitálu (str. 52)

VPG - vulvální pletysmograf, přístroj a metoda měření sexuálního vzrušení pomocí odečítání a zaznamenávání změn, ke kterým dochází na genitálu (str. 74)

Redukční mamoplastika - plastická operace, jejímž cílem je maximální zmenšení prsů, tj. mamm (str. 44)

Totální laparoskopická hysterektomie - operativní odstranění dělohy a děložních přívesků minimálně invazivní technikou (str. 44)

Translidé - internetové stránky věnované problematice transsexuality, www.translide.cz

Transforum - internetové stránky věnované problematice transsexuality, www.transforum.cz

I. Ohnisková skupina

KONTEXT OHNISKOVÉ SKUPINY: Tato ohnisková skupina byla vůbec prvním sběrem výzkumného materiálu. Účastníci se sešli v prostorách ordinace MUDr. Fífkové - vlastní diskuze pak proběhla v místnosti, která slouží ke skupinovým setkáním a poskytuje tedy dostatek klidu a soukromí. Všichni účastníci předem počítali s tím, že skupina bude trvat přibližně devadesát minut.

Na dané téma spolu diskutovali:

Magda, která v době konání ohniskové skupiny měla proces přeměny pohlaví již za sebou. Procházela jím v období studia na vysoké škole. V současné době působí mimo jiné na vysoké škole.

Radek, který zahájil diagnostickou fázi procesu přeměny pohlaví během studia na vysoké škole. V době konání ohniskové skupiny své studium již dokončil, nastoupil do zaměstnání a zahájil další fázi procesu - real life test (tzn. začal žít v mužské roli postupně ve všech sociálních oblastech). Je členem pedagogického sboru na střední škole.

Shodou okolností došlo k tomu, že oba účastníci vykonávali v době konání ohniskové skupiny učitelské povolání. Tak se stalo, že situaci přeměny pohlaví ve školním kontextu znali takřka z obou stran: jednak z místa před katedrou, kde jako studující s procesem začínali, a jednak z pozice za katedrou, kam se přesunuli, když sami začali působit v pedagogické oblasti. V tomto směru tato ohnisková skupina přináší zajímavé reflexe.

Výzkumník: „Takže já vás tady oba vítám a zároveň vám děkuji, že jste si udělali čas...* (podrobnější informace o úvodu skupiny viz Příloha II.A) Celá diskuze je úplně otevřená a je tedy zcela na vás s čím začnete, jaké téma přinesete. Jediný rámec, který já vám tady dnes dám, je „škola a proces přeměny pohlaví v této souvislosti, ve školním prostředí“. Zajímá mě všechno, co se vám k tomuhle tématu vybaví, cokoli, naprosto cokoli, co vám bude připadat důležité.“

Radek: „No, tak mě se vybaví samozřejmě vzpomínky z dětství. A vůbec všechno to, jak to člověk prožívá ve škole, když v podstatě vůbec vlastně ještě ani sám netuší, co se s ním děje. A potom vlastně postupem času, že jo, začíná tušit - střední škola, vysoká škola... a teďko já to znám i z té druhé strany - učím. Takže to má takový dvě roviny. Jak to člověk vnímá jako to dítě a pak jako ten člověk, kterej je těma jinejma vnímanej jako učitel.“

Magda: „Já se na to vlastně víceméně dívám ze stejné strany. Taky učím, že jo... a vlastně jsem tu přeměnu začala v tej pozici studentky, ale už v tej době jsem učila... a teď vlastně už jenom učím... Takže se na to dívám jako ta učitelka, z hlediska toho, jak prostě ty studenti se mnou komunikují, jak mě berou - nebo některý neberou - a víceméně tak. Samozřejmě musím komunikovat i s těma ostatníma vyučujícíma, že jo... což taky - někdy - byl problém... Vlastně tu přeměnu jsem začala těsně před koncem studia, takže na ty nějaký větší reakce spolužáků nebyl čas. Některý byli překvapení, některý ani ne (usmívá se)... víceméně jsem se ani nedozvěděla, co si vlastně kdo myslí. Já jsem se tím asi vyhnula něčemu nepříjemnému... ale možná i příjemnému. Sice mi radili, abych s tím počkala až dostuduju, ale... já jsem si nenechala říct - a nelituju toho. To určitě ne.“

Radek: „No to já jsem začal vlastně až po ukončení studií... v době, kdy jsem téměř tři roky učil. A... některý moji spolužáci z vysoký se o tom pak dozvěděli, ty reakce byly v podstatě všechny kladný... tak nějak jako že to tušili. A to samý ve škole, no. Tam jako si myslím, že nemám sebemenší problém s nikým včetně vedení... ani studenti vlastně... zatím žádný negativní projevy nebyly... a snad ani nebudou, takže...“

Výzkumník: „A to teď mluvíš o studentech, které učíš ty?“

Radek: „Jo, o těch, který učím.“

Výzkumník: „...z pozice učitele?“

Radek: „Jo. (přikyvuje) Ty spíš byly takový... jako ohromený, že člověk má vůbec odvahu něco takového podstoupit a... v podstatě... se zachovali naprosto super, no... vůbec si nestěžuji.“ (usmívá se)

Magda: „To já taky v tom přímým kontaktu jsem nikdy problémy s těma studentama neměla... i když to prostě někdo... i když to nevezme, tak ale prostě do očí... do očí ...“

Magda a Radek unisono: „... to neřekne.“

Magda: „...ale mám třeba webový stránky, kde se třeba sem tam objevil nějaký sprostý komentář... třeba tohle docela zabolí... ale bylo i spousta kladnejch komentářů... a sem tam se objevil nějaký článek... myslím jako pozitivní článek.“

Radek: „Hmmm. (souhlasně přikyvuje) Máš nějaký fórum jo? Nebo tak něco, že jo?“

Magda: „No, takovou anketu tam mám. Tak stalo se, že občas mi tam někdo vzkázal něco... nepříliš dobrého, no. Protože já jsem vlastně některý studenty učila v zimním semestru posledního roku studia a přeměnu jsem začala v letním semestru... takže jsem některý lidi učila ještě pod starým jménem, no a oni, když ten předmět neudělali, tak si ho zapsali znova - takže jsem ty lidi pak učila zase pod novým jménem a... takže si mě pamatovali a... myslím, že z řad těch studentů jako byly pak ty připomínky, no... Ale víceméně všechno anonymně, jo? Nikdo jako... že by si proti mě někdo stoupl a řek mi něco do očí – to ne. A víceméně ta situace se zlepšuje. Ti, kteří nejsou informovaní a dokud třeba nepromluví, tak si toho ani moc nevšimnou. Ta informovanost je tam na tý škole docela velká. Jako třeba když se tam na mě lidi chodí kouknout na konzultaci - ne že by chtěli něco zkonzultovat, ale protože mě chtějí vidět...“

Radek: „Učíš na vysoký škole, jo?“

Magda: „No. A jednou se objevil asi na translidech (*internetové stránky zaměřené na problematiku transsexuality - pozn.výzkumníka*) převzatej článek. Byl podle mě od jedny studentky, co byla u mě na konzultaci, což mě docela potěšilo, no. První taková větší odezva to byla, že někdo něco prostě napsal. Do té doby jsem mohla jenom tušit, že jo. A to tušení je takový ničím nepodložený, takže jsem si myslela leccos, no. Ale víceméně... je tam spousta studentů, který když potřebujou něco poradit, tak přijdou za mnou. Jestli nějaký problémy byly, tak to už ustoupilo. Teď už je to víceméně v pohodě. Ostatní kolegové ze sboru pedagogického o mně přestali dělat vtipy... nebo možná dělaj, ale už se to ke mně nedonese... třeba když probírali, že naše katedra řeší nedostatek žen svérázným způsobem.“

Radek: „Některí se obětují, že jo...“ (smích)

Magda: „Ale jsou tam i někteří, kteří jako se vyloženě nechovají nepřátelsky, ale spíš nepřijemně. Viz třeba oslovení. Třeba jim dělá hrozný problémy mě oslovit „slečno“, jo? Vlastně, to... ani mě tak neosloví. Vyloženě jsem jednomu musela říct, že mě to uráží, když mě oslovuje jenom příjmením. Že prostě takhle se volá na psy, a ne na lidi... ty se prostě oslovujou slečna, paní, pán, že jo? Nebo jako inženýrka, inženýr... Ale jenom příjmením to je takový... jako hulvátský, zvlášť když mě ostatní oslovujou ... - normálně.“

Radek: „To určitě.“

Magda: „To zamrzí. Takže jednomu člověku jsem to řekla a ... v tu chvíli se snažil - nebo spíš se přemáhal bych to rekla... a teď už se zase ani nepřemáhá ... teď už je to zase to samý... - ten člověk mě docela štvě.“

Radek: „To už je pak o nějakým mezilidským jednání, že jo...“

Magda: „No on ten člověk s tím nemá problémy, když se mnou mluví o samotě – jenom se mnou. Jemu to dělá problémy, když jsou třeba okolo studenti. Což nevím, jak si mám vysvětlit... jako kdyby se prostě styděl před tema studentama mě tak oslovovat... Nevím proč. Já nejsem psycholožka, abych to poznala, ale... možná má sám nějaký svoje problémy... kolujou tam o něm taky zajímavý věci a zkazky. Možná ještě lepší než vo mně.“

Výzkumník: „Jakou máš v tomhle směru zkušenost ty?“

Radek: „Oslovení jo? No... tak taky vesměs takovou střídavou, ale ne negativní, jo? Že prostě některý lidi mně už od začátku začali říkat prostě Radku, normálně... hned těsně potom, co jsem jim to řek... a některý prostě ještě nad tím jménem jakoby přemejšlej. Ještě jim tam leze to starý a... třeba když se mnou mluví, tak to střídaj, jo...“

že chvíli mluví ke mě tak, chvíli tak... ale zatím to toleruju, to se nedá vynutit, že jo. Ale snažej se. To samý studenti, no... tam prostě taky – když se na to třeba nesoustředěj, tak mě oslověj postaru, ale... v podstatě... pro ně je to taková hra zatím (usmívá se)... ale už to cítím, že to... že to jde...“

Magda: „To v mym případě se to změnilo spolu s tím, když jsem vlastně pak už učila studenty, který mě dřív neznali. Takže... oni sice ví, jak jsem se dřív jmenovala, ale už je to prostě neláká. To už by byla jenom nějaká poťouchlost, to není o tom, že by byli nějak navyklí na jméno a museli by si prostě navyknout na druhý. Prostě mě znaj už jako Magdu a už to neřeší.“

Radek: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Magda: „A jinak mezi těma vyučujícíma na tej katedře působim už nějaký šestý rok, takže někteří maj problémy... prostě, no... třeba se mnou mluví a sjedou do mužského rodu a... nepřijde jim to blbý. Některý se teda opraví, prostě si to uvědomí - ale u některých prostě... ti to nějak neřeší. Ale to jsou takový výjimky, jsou to asi dva tři lidi z třiceti. S těma nepřijdu moc do styku.“

Výzkumník: „Jak to řešíte, tuhle situaci? Situaci oslovování a toho, že je tam tahle specifická věc určitého přechodu, toho, že okolí si zvyká postupně?“

Radek: „Jako jestli jim to třeba nějak říkám, jako mužsky nebo to, jo? Oni... takhle, ono většinou... Ted'ko to bylo tak, že se mě třeba ptali, jak to chci, jak chci oslovovat... no, tak já na to „jak už jsme si řekli, prostě, jak jsem říkal, že jo... od ledna, nebo od začátku roku prostě normálně v mužským a... a nebudeme z toho dělat problém, že jo.“ Prostě, pro některý, který mě znaj opravdu dlouho, tak to je ještě takový nezvyklý... že prostě se zeptaj, jestli je to tak nebo tak, nebo prostě přecházej v rozhovoru... (smích) z jednoho rodu do druhého, jak jsi říkala ty (kývne směrem k Magdě)... Ale to prostě nevnímám jako nějak vědomý, že by to prostě jako... záměrně dělali... to ne...“

Magda: „Tam jde o ten zvyk prostě.“

Radek: „Jde o ten zvyk, přesně tak.“

Magda: „Jako já jsem na začátku nevěděla, co jako – jak se chovat, jo? -“

Radek: „...jestli to přejít, nebo...“

Magda: „Jestli to přejít, nebo je opravovat, ty lidi. Já jsem si říkala, že to prostě chvíli nechám, a oni si nějak zvyknou. No jenže já jsem pak zjistila, že oni si spíš zvykli... zvykli... no oni si prostě nechtěj zvyknout. Oni jsou zvyklí na to starý a nehodlaj s tím nic dělat, jo? Zvlášť prostě jako muj šéf. Ten prostě... to ani náhodou, jo? Takže jsem ho prostě natvrdo začala opravovat, jo?“

Radek: „Hmmm.“

Výzkumník: „A jak konkrétně?“

Magda: „Prostě když se přeřek v rodu, tak jsem ho opravila na ten správněj...“

Radek: „Už si zvyknul?“ (s úsměvem)

Magda: „No, to je ten člověk, co mě zrovna oslovuje jenom tím příjmením. Já nevím no... On prostě s tím má nějaký problémy, prostě to vzít, přijmout, jo? Jako... Nevím... jak jako to říct... on má asi nějaký problém...“

Radek: „To je starší člověk, nebo?“

Magda: „No, je starej asi jako muj otec, no... padesát... a jako... vůbec, no, ten jeho přístup se hrozně změnil. Mě to někdy přijde, že on si snad myslí, že mi uřízli půlku mozku, jak se říká. Prostě dřív jsem pořád něco musela dělat, když něco potřeboval, tak přišel za mnou... a najednou nic. Najednou prostě - cokoliv udělám, tak je špatně. Až takováhle změna. Když je prostě někde nějaká chyba, tak - tak jsem jí udělala já. Když potom pak dokážu, že ta chyba nebyla na mojí straně, tak stejně to neuzná a... stejně prostě byla chyba na mojí straně... příště, když je další, tak zase přide za mnou, že to je moje chyba. To je asi jedinej člověk, se kterým tam mám problémy, no... Ale víceméně poslední dobou s ním tak řádk moc nekomunikuju, jenom tak to nejnutenější, co musím, no.“

Výzkumník: „A kromě toho opravování, které jste tady zmínili, je ještě nějaký další způsob, jak se vypořádat s tím oslovováním?“

Magda: „No, já jsem právě přemejšlela jak to všem říct už v tej... už v tej době, kdy jsem ještě tam studovala jako studentka... tak jsem přemejšlela, jak to sdělit těm lidem... No a než jsem něco stihla vymyslet, tak se to vyřešilo víceméně samo, jo? Já jsem se zúčastnila jedny přehlídky studentských prací a vyhrála jsem to, takže potom, když se to vyhodnocovalo, jo, na závěr... prostě když děkan předával ceny, tak mě tam vyhlásili už tím novým jménem... Tak jsem tam předstoupila před těch asi sto lidí, nebo kolik jich tam bylo v té posluchárně... no a tak některý... nebo některý – spousta jich tušila... a víceméně tam byla sousta právě i těch kantorů, takže i ti to slyšeli, viděli... děkan ten se zachoval fakt moc skvěle. Ten mi dokonce zajistil, že jsem ten diplom měla v ženském rodu, i když rodný číslo jsem touto dobou měla ještě mužský, že jo... takže... to mi prostě děkan zajistil... kvůli tomu museli předčítat software (smích). Takže tadlenctá událost mi to zjednodušila, tím že se to sousta lidí dozvěděla a prostě to buď vzali, nebo to nevzali – a nevzali by to ani kdybych jim to řekla nějak osobně. Jinak... třeba u nás jednou došlo i k takový srandovní události. Na katedře byly vyvěšeny na nástěnce zadání diplomových prací a tam u toho ty jména, že jo... a teď jsme tam jenom nějak čekali na zápočet nějakého předmětu, co jsme měli, a jeden kolega z ročníku kouká a říká - „jé, hele, oni tady zblbli tvoje jméno, jo, je tam napsáno Magda, hi hi hi“ a já jsem mu docela s klidem řekla „no já se tak jmenuju“. Tak to člověk docela koukal, no...pak už taky ňák, to pobral. Ještě vlastně jeden kolega, se kterým jsme v jedny laboratoři dělali ty diplomky, tak ten měl trochu problémy, protože Magda se jmenuje jeho přítelkyně, jo... tak s tím měl trochu problémy, no...“

Radek: „Jo.“ (smích)

Magda: „...ale jinak jako v pohodě...(smích) S tímhle člověkem vlastně ani ňák problém nebyl... jenom mu to jméno prostě nešlo na jazyk... A jinak jako že bych to nějak řešila, prostě za někým jako zajít a teď to tam ňák vysvětlovat... já si myslím, že to nebylo ňák nutný. Nevím, jestli by to mělo nějaký smysl. Já jsem byla i v místních novinách, v televizi... prostě ty lidi měli možnost si to přečíst, poslechnout - a kdo to nechce pochopit, tak to nepochopí, že jo... kdo to chce pochopit, tak to pochopí.“

Výzkumník: „A co ještě byste mi k tomu vysvětlování řekli?“

Radek: „No... já jsem věděl jedno - že to nemůže být moc dlouhý, jestli budu něco vysvětlovat. Prostě že to musí být pro ty lidi jasná informace a pokud budou mít nějaký dotaz, nebo nějakou otázku, tak aby věděli, že mají tu možnost prostě za mnou kdykoli přijít a na cokoli se zeptat. Že nic není trapný, že prostě každá otázka, byť se jim bude zdát jakkoli hloupá, tak je strašně důležitá. Takže prostě já nejdřív - teda v té škole - jsem to řešil s vedením, a pak vlastně hned byla porada celého sboru, takže se to sfouklo v jeden den- A v podstatě ty otázky, co pak byly, tak byly k průběhu té léčby a terapie, a to se spíš ptali biologikáři (smích). A jinak že by to nějak někdo jako zásadně řešil, to ani ne... Teďko v druhé práci to budu řešit trochu jinak, tam to budu řešit hromadným mailem, protože tam se s těma lidma za prvé většinou neznáme, za druhý je nepotkávám. Ale zase tam bude ta možnost prostě - přijďte kdykoli, cokoliv budete mít... (za otázku - pozn.výzkumníka) je to myslím takový snesitelnější, to není kolektiv lidí jako v té škole. Je to mnohem jednodušší takhle to říct všem najednou.“

Výzkumník: „Takže to, že ve škole je svým způsobem bližší kolektiv - ať už na jedné nebo druhé straně katedry - tak je to jednodušší, nebo naopak náročnější ve srovnání s kolektivem, kde se lidé tolik neznají a nevidají se tak často?“

Radek: „Tak ono i na té střední škole si myslím, že jsou ty vztahy docela intenzivní. Ty lidi se tam denně vidí, vlastně denně musí řešit studenty, různé věci...taky u nás na škole je ten kolektiv poměrně mladý, takže i akce mimo školu... a jestli se mi to tam říkalo jako lehce? No, neříkalo, protože člověk vždycky očekává nějakou prostě pecku a... ale zase jsem si říkal, dyk ty lidi mě znaj, proboha, dyť vědí jak se chovám, obkám, vypadám...a hlavně jaký jsem člověk, že jo, takže prostě jsem si říkal, že... že nějaký negativní reakce prostě jako... prostě nebudou. Tady v té druhé práci je to ještě trochu jiný. Tam jsou vesměs teda starší lidi a... už tam mám teda kolem sebe takovej okruh lidí, s kterejma se často vídám, tak ty lidi už mě taky nějak poznávají, znaj... ale podle mě to tam bude jednodušší teda tím mailem. Ale ta škola, tak tam je to jasný. Při představě, že bych to tam řešil s každým zvlášť, tak to prostě... to ne.“

Výzkumník: „Tak, teď jsme tak přibližně v polovině našeho sezení, a máme ještě asi jednu tolik času. Ona ta první část byla taková volnější. Já bych se chtěl v té druhé polovině zaměřit... na celý ten proces jakoby od začátku do konce. Já ho - trochu uměle možná - rozdělím na začátek, nějaký střed nebo gro, a potom jeho závěr.“

Vaše specifická je v tom, že máte pohled z obou stran katedry. Na pozici studentů jste byli zřejmě jenom v začátečních fázích procesu - ale to nevadí. Pojdme se zkusit podívat na začátek. Zkuste si vzpomenout na dobu, když jste byli ještě na druhé straně katedry, v pozicích studentů. Jaké to vlastně bylo od toho úplného začátku - to znamená, zkusme vyjít od toho období zvažování, kdy jste se rozhodovali podstoupit - nepodstoupit operativní změnu a hlavně - jak to říct. Jaký byly obavy, naděje...“

Magda: „Já jsem vlastně na tom počátku to vyřešila v rodině, a jakmile jsem měla podporu rodiny, tak už se to zdálo takový jako jednodušší, jo? Prostě přešla jsem z takový ty pozice, kdy jsem se vlastně skrejvala s tím svým problémem, kdy to nevěděl nikdo, a najednou jsem přešla do toho stavu, kdy to věděla rodina... a ta mě podpořila, všichni z rodiny mě podpořili, tak jsem si prostě říkala jako...rodina je základ, a když to v tej škole někdo nevezme, tak co se dá dělat...na blbce se narazí vždycky...no. Jo, tam bylo těžký takový to období - ale to bylo těžký pro mě - s tím vlastně to okolí v tej škole nemělo nic co dočinění, že vlastně jsem se rozhodovala, podstupovala jsem ty testy psychologický...a pak vlastně víceméně už jsem to v sobě měla rozhodnutý, už jsem věděla co chci, a čekala jsem na výsledky těch testů, a do toho všeho, abych mohla udělat krok dál, víceméně už jsem v tej době, někdy v tom zimním semestru toho pátáku, už jsem chodila neutrálně oblečená...spousta lidí občas na mě čučeli - poněkud divně (smích) a to...no, ale já prostě jsem cítila, že to udělat musím, to prostě nebylo cesty zpátky, takže...takže jsem tak po malejch krůčcích došla k tej změně dál, sem tam někdo jako se podíval, koukal „je, kolego, ty máš nalakovaný nehty“ a takový věci no. Ale já jako jsem se do nějakého dalšího vysvětlování nepouštěla, to vlastně potom, jsem si na konci toho pátáku změnila to jméno...tak...to vlastně...spousta lidí pochopila i bez nějakého vysvětlování. A vlastně takový ty, co s tím maj problémy, tak se nikdy nezeptaj. Furt jim říkat „ptejte se“ - oni se prostě styděj, nebo s tím maj nějaký problém - a nezeptaj se. A vlastně v tom posledním semestru jsem navíc dělala na tý diplomce a docela jsem byla v psychickým, jako stresu...z toho...tam byla dlouhá prodleva, než jsem se dozvěděla výsledky těch testů...a tam jsem nevěděla, co se dozvim, vlastně. V sobě jsem to měla rozhodnutý a teď jsem si říkala - co když ten výsledek bude úplně jinej... a pak jak to prostě dopadlo úplně stejně, jak jsem to cítila já, tak přišlo takový uvolnění a tu diplomku už jsem pak dodělala docela v pohodě a víceméně žádný negativní reakce od těch spolužáků nebyly...tak to už bylo celkem v takovým klidu. Tam byly spíš problémy s okolím mimo školu. Přece jenom ta vysoká škola, tam jsou poměrně inteligentní lidi. Něco jiného je jet venku tramvaj...“

Radek: „No tak já jsem to začal řešit asi ve třetáku, ve čtvrtáku. Ale to bylo jenom že prostě jsem chodil k Hance (MUDr. Fífkové), prostě sezení, skupiny... a nějak prostě když jsem byl na tý vejšce, tak jsem si to neuměl představit, že to začnu nějak řešit. Nevím proč, prostě asi tam byl nějak strach z toho, aby ty profesori... - to na mě nějak neřešili. Třeba by při zkoušení byli nějak nepřijemný... - nevím, byla to prostě taková jenom asi moje představa. Ale prostě já jsem si říkal, že teď se musím soustředit na to dodělat tu školu, no... a pak že prostě do toho vlítnu. Jinak spolužáci to vesměs věděli už tehdy, ale ty to vzali vesměs v pohodě. Já jsem tam měl taky během studia takový zážitky jako... protože já vlastně pořád chodim jako... oblečenej... prostě... tak, jak mi to je přirozený a normální... takže žádný ženský oblečení nemám, vůbec. Ani jsem nikdy neměl. A takže u několika zkoušek to bylo „pane kolego“ a já říkám „hmmm“ (smích). Takže to bylo taky docela...“ (smích)

Magda: „To jsou takový situace, na jednu stranu je to příjemný, a na druhou stranu cítíš rozpaky...“

Radek: „No, ono se to pak vyvážilo, protože jednomu spolužákovi řek „tak slečno kolegyně“ - on měl dlouhý vlasy...“ (smích)

Radek: „No, ale v podstatě, já jsem si to moc neuměl představit, že to budu řešit už tam, prostě... asi jsem na to potřeboval víc času... No a po tom dodělání ty školy - to pak už šlo rychle. Během několika měsíců... já vlastně jsem si vyřešil všechno během studia, všechny ty testy psychologický a tohleto... i v rodině... i s tím nejbližším okolím mimo školu... takže to všechno už bylo hotový a... pak už jenom stačilo prostě... to nastartovat, no...“

Magda: „Já jsem se taky bála, jak prostě na to zareagujou ty kantor, že jo, čekaly mě státnice a teď jsem si říkala - on se tam na mě někdo povoží, teď mě vyhoděj...“

Radek: „No...“ (souhlasně)

Magda: „...a co pak, že jo. Třeba já, když jsem jednou přišla - poprvý - vlastně vyloženě v ženským oblečení, prostě v sukni, v kostýmku...na zahájení prostě těch státnic...tak prostě to některé ty členy té komise uvedlo do rozpaků a prostě mi bylo vzkázáno - a dneska se jenom dohaduju, kdo mi to vzkázal - že by bylo vhodné, kdybych na tu obhajobu svojí přišla jako v kalhotách, prostě. No a teď'ko co. To mě hrozně rozhodilo, to jsem se klepala celý den. Protože to je jak kdyby mě někdo vzkázal „přideš v sukni - tak tě vyhodíme“ a teď' jsem si říkala - jako co? Co s tím? Mám si šlápnout na krk, přijít v kalhotách prostě...jo? Bát se jich, ustoupit před nima... a nebo,

nebo prostě... se řídit svým srdcem, tím jak to cítím, a přijít tam prostě v tý sukni. Tak co s tím, že jo? No a já jsem jim neustoupila... já jsem tam prostě přišla v tom kostýmu, v tý sukni a... mám červenej diplom, takže jako... myslím si, že se to vyplatilo, jo? (smích) Možná jsem taky mohla bejt v jiný situaci, nemít žádný diplom a... litovat toho, že jo... ale myslím si, že bych litovala toho, kdybych to neudělala. V tom já jsem si věřila, že to jako umím, diplomku jsem měla v pohodě, to jsem měla ohodnocený od oponenta i vedoucího... v tom jsem si prostě věřila - tak jsem to riskla. Bála jsem se, hodně jsem se bála... teda ten den potom... to už jsem si to fakt srovnala v hlavě, řekla jsem si: neustoupím. Když ustoupím teď, budu pak už muset ustupovat pořád, protože já jsem tam chtěla na doktorský studium... a prostě mi bylo jasný, že když teď kon ustoupím, tak oni potom budou požadovat ty ústupky pořád. A tak já jim musím dát najevo, že jako já si za tím svým názorem stojím, vim, co chci - a taky si za tím pudu. Tak jsem to tak udělala a žádný problémy z toho nebyly. Ten člověk, kterej to asi, ho to přivedlo do rozpaců, tak tam možná zrovna v tu chvíli nebyl... protože tam nebyli všichni, že jo, z tý komise... nevím, proč se cítili v rozpacích, když jsem tam byla v sukni, u tabule a obhajovala jsem a povídala... dopadlo to dobře, naštěstí.“

Radek: „No, tak to já jsem teda šel taky ke státnicím v takovym jako obleku, prostě v kalhotách, saku, košili, takže žádný jako násilí jsem si v tomhle nedělal. Jako, ty vyučující to nevěděli, ty se to dozvěděli až post.“

Výzkumník: „Takže já jenom pro upřesnění, aby to bylo zřejmé - ty jsi šel, Radku, k obhajobě v pánským obleku?“

Radek: „Jo, akorát že jsem neměl kravatu... měl jsem prostě košili, rozhalenku... ale oni na to byli zvyklí, já jsem tak chodil na všechno.“

Magda: „Ale mluvil jsi... nemluvil jsi v mužským rodě? Nebo...?“

Radek: „No jo no, to jo, to mě oslovovali normál... jako *normálně* - *pro ně* normálně.“
(delší odmlka)

Výzkumník: „Já jsem se chtěl zeptat ještě i na spoustu dalších oblastí. Jedna z těch, která mě teď napadá - a která se řeší asi na kterékoliv straně katedry... Jak - nebo takhle: většinou jsou problematické ty oblasti, kde se společnost potom nějak striktně, jasně rozdělí na dva póly, na muže a ženy. Jaké máte v této souvislosti zkušenosti s chozením na pánské a dámské toalety? Respektive - jak to mám říct? - zkrátka když jste začali chodit „nově“?“

Magda: „Tak k tomu můžu říct jediný - nikdy jsem s tím neměla problémy, prostě jsem začala chodit vlastně víceméně jakmile jsem si změnila jméno na to neutrální, začala jsem chodit na dámský záchody a nikdy jsem neměla žádný problém... ani na veřejnejch, ani jinde. Nikde prostě. Jako když jsem šla poprvý na veřejný, tak to jsem měla strach, ale...“

Výzkumník: „Co to znamená, ten problém? Myslíš psychický, vnitřní problém, nebo problém ve smyslu negativních reakcí okolí?“

Magda: „Protože jsem čekala, že mě tam třeba vyhoděj, pošlou mě vedle... nebo že někdo bude čučet jak péro z gauče... (Radek se směje) ... ale jako nic takovýho, jo? Víceméně jsem akorát já v sobě měla nějaký ten strach zpočátku, než... než jsem si na to navykla a... prostě... žádný problém jinej nebyl.“

Radek: „Já... si taky nepamatuju, že bych měl nějaký problém.“

Výzkumník: „Takže to bylo tak, že od určitého data sis řekl: dobře, teď...-,,

Radek: „No... jako, jako na pánský chodím už poměrně dlouho, ještě před neutrálním jménem... jako na veřejný... to nějak bylo bez problémů... A třeba ve škole, nebo, nebo tady v těch prostorách, kde třeba mě teoreticky by mohli znát, tak tam vlastně chodím od doby, kdy jsem jim to řek. Takže ve škole už normálně na pánský a... taky nikde žádný problém nebyl...“

Magda: „Ono je to tam vlastně... u nás... na tej fakultě moc, moc žen není, že jo (smích)...“

Radek: „To maj dobrý...“ (smích)

Magda: „... a těch pár, co tam je, tak, právě, jak jsem si změnila to jméno na to neutrální, tak za tejdén na to byla ta přehlídka těch studentskejch prací... tam mě většina z těch - vlastně dneska kolegyň - tak mě tam viděly, tak

potom, když mě vlastně potkávaly na záchodě, tak se akorát usmívaly a jinak vlastně nic, žádnéj problém... jako že by mě vyhazovaly... mně se nikdy nic nestalo. Dneska by mě asi spíš vyhodili, kdybych šla na ty pánský... já bych tam teda určitě nelezla..." (smích)

Výzkumník: „Další taková oblast je, když jsou nějaké večírky, nebo všelijaká setkání u různých příležitostí - a tam je to taky docela markantní, protože muži tam většinou přijdou v obleku nebo nemusí to být oblek, ale na podobné společenské události se to určitým způsobem póluje... vzniká tam nějaké - neříkám, že nepřijemné (smích) - napětí mezi světem mužů a žen. Máte s tímhle nějakou zkušenost? Jakou?“

Radek: „No tak já jsem říkal už, že já prostě v ženským oblečení nechodím, ani jsem nechodil jako dítě, no... to vždycky byly doma boje (smích)... takže já mám prostě takový svoje oblečení, který mi vyhovuje... pánský prostě, no... takže prostě řešit nějakou třeba mluvu... (rozpačitý smích)... to vůbec. Jako nemám co bych k tomu dodal.“

Magda: „Docela jsem taková dost nespolečenská, takže jako nějaký večírky... nebo to... tomu se celkem vyhejbám, ale když je nějaká společenská akce, třeba nějaká konference, nebo něco takovýho... tak jako - já to neřeším, prostě si vezmu na sebe co si myslím, že mi sluší, nějakou dlouhou sukni nebo něco, pohoda... kolegyně mě berou, prostě, já si tam s nima tykám, že jo... - s těma mladšíma... v tom nevidím nějaký problém...“

Výzkumník: „K tomuhle tématu bych právě rád slyšel něco víc - jaký máte zkušenosti nebo zážitky s komunikací - o oblečení jsme teda už mluvili...“

Magda: „Jako já se kamarádím s nějakýma pěti šesti lidma na tej katedře. Že si s nima jako... hodně bavím... a ty prostě mě berou úplně v pohodě... od začátku... tak se prostě s nima bavím, že jo, protože si prostě máme co říct... a... ty určitě neřešej, co jsem zač, ty určitě taky ví, co vim já. S profesorama šedesátiletýma se tam moc nebavím, jo... takže jako jestli ty s tím maj problémy, tak s tím maj problémy... že jo, to už je jejich problém, ne můj... to ani nevím, jak oni se na mě dívaj.“

Radek: „No to je fakt... většinou se tam jako najde nějaký okruh lidí, se kterejma si má člověk co říct... tak s těma se baví prostě. Nutit někoho do rozhovoru, kdo se se mnou bavit nechce, to ne... Prostě to probíhá tak, aby... - no prostě přirozeně, tak jak to vyjde... tak to vyjde... s kým se bavím, s tím se bavím. Že bych nějak vyhledával jenom pánskou nebo jenom dámskou společnost - to ne. Záleží s kým si mám co říct. Ani že bych se nějak stranil... to ne.“

Výzkumník: „Myslíte si tedy, že tímhle jsme tak nějak pokryli začátek celého procesu?“

Magda: „Hmmm, no... asi jo.“

Výzkumník: „Já si myslím, že jsme se tak nějak spontánně dostali k tomu, co jsme si pracovní nazvali určitý střed, nebo jádro, střední část procesu.“

Magda: „Já si teď uvědomuju, že jsem tady vynechala některý nepřijemný věci. Ono se to nějak špatně... jako zažívala jsem to na tom úplným začátku pár dní před tou změnou jména... my jsme byli tady v Praze se školou v technickym muzeu, tak... mě tam... napad... jeden člověk slovně a fyzicky... potom jsem zjistila, že ten člověk je z university - a že tam jel za stejným účelem... a že s ním budu muset sedět několik hodin v nějaký... v nějakým přednáškovým sále... ale to bylo jediný, co se mi stalo jako... nikdo pak už mě nenapadnul.“

Radek: „A to bylo venku, jo?“

Magda: „No, jako my jsme měli tam potom nějak jako hodinku čas, tak jsem seděla na lavičce v tom parku a... prostě on tam přišel ještě s nějakým kámošem a začal tam prostě na mě jako... „je to poznat, bejby“ nebo něco takovýho... no... co tady na to říkat... jako... mně to je jedno, jestli je to poznat... důležitý je, jak se cítím, a - to vim já. On tam prostě pak začal něco nadávat, o nějakých - tady ty sprostý slova nebudu ani říkat. Prostě se mě ptal, jak to prej dělám, jestli jako chlapi do zadku a takový věci, no... tak jsem mu říkala, že ženský na to maj úplně jinej orgán a... a on prostě když zjistil, že mě těma kecama nějak nevyprovokuje, tak prostě do mě začal strkat, a... já nevím, teda, já jsem se nikdy neprala, já se prát neumím, prostě... ten člověk byl o hlavu větší, o třicet kilo - ne-li o víc - těžší... že jo... takovej, takovej fašounek prostě vyholenej, prostě... i tak voblečenej, jo? Já se divím, že někdo takovej může studovat na vysoké škole... Já jsem ho tam pak už víckrát neviděla, možná už... no, tak prostě tam na mě vyjel, no... jsem přemejšlela, co mám dělat, bála jsem se a... možná protože jsem nikdy přes hubu nedostala, tak jsem se prostě bránila, i fyzicky taky že jo... tam přišel ještě třetí člověk, to trochu

zklidnil, no... navíc on prostě zjistil, ten, co na mě záutočil, že, že asi nejsem tak snadná kofist, jak si myslel, a... pak... vpadl, no. Pak mě teda napadnul ještě jednou, přímo mezi těma padesáti studentama nebo kolik nás tam bylo na těch schodech před tím technickým muzeem. Tak tam prostě si zase přede mě stoupl a prej „ty buzerante, ty ses tady ještě, jo?“. Tak jsem mu jako řekla, ať nezaclání, ať vypadne, on se... jsem pak na něj záutočila já fyzicky, jsem ho jako odstrčila, no a... on tam zase hulákal ňuký sprostý věci, no... Ale nejvíc mě tam zamrzelo, jak těch padesát studentů okolo stálo, a nikdo prostě nic, jenom koukali a... To je pravda, že ty studenti mě neznali, to byl nějaký design... ne z našeho ročníku, ne naše specializace... jako ty lidi mě neznali prostě... jako sice mě viděli na přednáškách, jako že tam chodím oblečená jak jsem chodila oblečená - tady ten člověk na těch přednáškách v životě vůbec nebyl, tak mě viděl poprvý, tak s tím měl nějaký problémy... (smích) a jako ostatní na to pasivně koukali a... si myslím, že kdyby mě tam začal mlátit a seřezal mě tam, tak, tak tam ostatní takhle udělaj kroužek okolo a budou se dívat, jo? To je asi tak jako jedna taková... negativní zkušenost jako... vyložene negativní... jsem na to úplně zapoměla... na takový věci se nevzpomíná dobře...“

Výzkumník: „Já moc děkuji i za tuhle zkušenost. Teď jenom otočím kazetu a můžeme hned pokračovat... - Radku, ty si vzpomínáš na nějaké negativní zkušenosti? Ono je fakt, že o negativních zkušenostech se opravdu mluví těžko a člověk by na ně nejradši zapoměl...“

Radek: „Právě...“

Výzkumník: „Ale já jsem vás přesto chtěl poprosit, jestli něco takového máte, abyste se o to dnes tady s námi podělili. Možná by to mohlo pomoci někomu dalšímu, kdo třeba bude na škole v podobné situaci...“

Radek: „No jako vysloveně takhle negativní, že by mě jako někdo napad, to ne, to si, to si asi nikdo nedovolí...“ (nejistý smích)

Magda: „Oni to ty kluci maj asi jednodušší.“ (povzbudivý smích)

Radek: „No, asi jo.“

Magda: „Většinou ty kluci snáz projdou (tj. jsou snadněji akceptováni v mužské roli - pozn.výzkumníka) - co se vzhledu týče a tak...“

Radek: „To jo, to určitě.“ (souhlasně)

Magda: „Jako, jízda tramvají v té době, to byl jako zážitek... - ale to se netýká školy. I když možná by se to jako dalo přenést do toho školního prostředí.“

Radek: „Ony ty děti jsou mnohdy jako... si servítky neberou, obzvlášť ty menší, takže jako to... no, já nevím, já si jako z dětství moc nepamatuju, že by někdo nějak vysloveně mě jako agresivně prostě napadnul, spíš že třeba si mysleli, že... že jsem lesba, no. To mi teda dost vadilo, ale... nikdo vysloveně by mi takhle třeba nenadával... nebo, že by někdo přišel prostě a to... asi - nevím, no. Možná, že člověk... když na sebe člověk moc jako neupozorňuje, tak že jako snáz projde, ale...“

Magda: „...ale víceméně vlastně někde na té průmce... a na základce a tak...tak jsem to tajila tak dobře, že že to prostě nikdo nějak neřešil. I když možná ale někdo něco poznal. Teď si zpětně uvědomuju, že když mi na průmce říkali princezna, tak... toho člověka až potkám, budu se ho muset zeptat... (smích)... na to. Jsme měli nedávno sraz ze základky a jako... jsem se rozhodovala - jít tam, nejít tam... šla jsem tam nakonec no a... bylo to fajn, jsem ráda, že jsem tam šla. To bylo zase takový to rozhodování... kdybych tam, nešla, ustoupila bych, no... a vlastně ty co tam byli, mě vzali úplně v pohodě. Holky co tam byly tak čučely nejdřív, no... a potom se bavily úplně v pohodě. Ony tam byly dvě - vlastně jedna studovala taky ten samej obor jako já, na vejšce, tak jsme se znaly... tak ta to věděla... to bylo úplně v pohodě a ještě jedna, ta taky byla v pohodě, ta vlastně se to dozvěděla... tak s nima jsem se začala bavit a když to viděly ostatní holky, tak... se bavily úplně... normálně, to vzaly úplně v pohodě, jediný, co bylo - říkaly, že mě obdivujou, že jsem si troufla tam přijít. Tak jsem říkala jakoby „proč troufla?“ troufnout si to je jako... jsem nevěděla, proč bych tam neměla jít... tak to bylo v pohodě... Ještě jsme teda neměli sraz z průmky... na to čekám... základka byla v pohodě teďkon a průmka... - tam jdou ty lidi už zklidněný... jako těžko poradím někomu, kdo to bude podstupovat někde na konci základky nebo na začátku průmky nebo tak... to jsem nezažila... Můžu to srovnávat s těma reakcema v té tramvaji, ale to jsou to úplně cizí lidi, jo? Něco jiného je když ty lidi se znaj, že jo, v té třídě -“

Radek: „Určitě.“ (souhlasně přikyvuje)

Magda: „... jako vždycky se tam najdou nějaký blbci agresivní, kterejm vůbec nejde o to, čím se kdo odlišuje, ale prostě... jakmile vycítí nějakou šanci někoho napadnout, nějakou slabost, tak... tak... -“

Radek: „To si spíš řešej ale svoje -“

Magda: „...no svoje mindráky, no, ale takovej lidem se jako zavděčit, to snad ani nejde. Myslím si jako, že tam jako je důležitý... snažit se neustupovat prostě, jo? Protože oni když uvidí, že... že jaksi narazili - ta oběť vyhlídnutá se hodlá bránit a že už to nebude tak snadná oběť... - tak oni si pak vyhlídnou nějakou jinou. Oni to jako vycítí, vycítí prostě... že ten člověk se dá, nechá napadnout... tak zaútočej. Myslím si, že to na těch nižších stupních tý školy... to bude asi složitější, než na tý vejšce... prostě tam, tam se nák koukaj, ale ty lidi jsou celkem rozumný...“

Výzkumník: „My se tady teďka trochu možná teoreticky bavíme o středních školách, případně o nějakých nižších stupních...co byste teď, ze svojí pozice, tam kde jste, a se svojí zkušeností, kterou máte, jak s tím procesem přeměny pohlaví, tak samozřejmě se školou, od základní až po vysokou - co byste vzkázali lidem, kteří se budou rozhodovat, budou ve fázi zvažování, jestli podstoupit - nepodstoupit. Co byste jim vzkázali? Vy, dneska.“

Radek: „No, rozhodně podstoupit... (smích) prostě jako... taky se trochu řídit tím, jak oni to cítí. Zbytečně si neříct - tak teď se tady dočtu, prostě, že rozhodně do toho vlítnout hned prostě jo a... a jako... hmmm... prostě jak to cítí, no... Když to někdo cítí tak, že potřebuje ještě čas, nebo že potřebuje o tom mluvit, že potřebuje ještě chvíli to držet jakoby v sobě - tak ať klidně drží. A když někdo má pocit, že prostě s tím už musí ven a potřebuje už tu změnu... tak, ať s tím určitě vyjde ven. Co nejdřív, to je jasný. Ale rozhodně si myslím, že - podstoupit. Trápit se celý život, to prostě jako... přece jenom je nesmysl. Nebo se snažit vpasovat do nějakých konvencí nebo do nějaký úlohy, která mi je prý jakoby biologicky daná... to... ani není možný... nebo za dost velký oběti psychický. Nevím, tak to je aspoň podle mě.“ (usmívá se)

Magda: „Já to mám tak nějak podobně, no... prostě ve chvíli, kdy ty lidi si v tom udělají jasno a už ví co chtějí...tak pak už nemá cenu to odkládat a mnohdy už to vlastně ani nejde, jo? Jako... nevím, já jak prostě jsem nastoupila do toho vlaku, jak by se dalo říct, tak prostě už jsem v něm jela, už nemělo cenu vystupovat... to bych si prostě rozbila hubu... prostě to se nedá... ale důležitý je si to prostě v sobě srovnat, jo... protože když to někdo nebude mít v sobě srovnaný, jo... tak potom ty útoky, který třeba přijdou z té druhý strany, tak... tak jako...ten člověk když uvnitř nebude...“

Radek: „Jistej, prostě že to...“

Magda: „Jo, ta vnitřní jistota tady bude chybět, tak ten útok zvnějšku padne na úrodnou půdu a napáchá větší škodu, než když ten člověk to má v sobě nějak srovnaný... má nějakou jistotu, tak pak... prostě to je jedno, si myslím, že všude se najde víc lidí, který to pochopí, než těch, který to nepochopí a... a to je důležitý.“

Radek: „Hmmm.“ (souhlasně přikyvuje)
(kratší pauza, Magda krčí rameny, ve smyslu, že to je vše co chtěla říci)

Výzkumník: „Před čím byste je varovali? Předtím jsem se ptal co byste jim vzkázali, a teď - před čím byste je varovali?“
(pauza ticha)

Výzkumník: „Na co by si měli dát pozor...? Kde je nějaké potenciální nebezpečí?“

Magda: „Mě nenapadá zrovna nic...“
(pauza ticha)

Magda: „... si myslím, že by moh bejt problém jako... nějak takovej... dvojakosti, prostě. V něčem vystupovat v nové roli, v něčem v tej starej. Protože to zmáte lidi.“

Radek: „Hmmm.“

Magda: „... a nejhorší je prostě, když ty lidi jsou zmatený... spousta lidí třeba... ne že by jako chtěli působit obtíže, ale nechápou to... jsou zmatený... ale ne... nezeptaj se. A víceméně čekaj na nějaký jasnej signál,

prostě... navenek dávat jasnej signál... jo? Nějak tam neplavat, mezi těma rolema. Prostě, když už se rozhodnu jít do tý druhý...“

Radek: „Tak prostě ject, hmmm.“ (doplňuje a souhlasí)

Magda: „... a tam už bejt. Nepřeplavávat sem tam, protože to ty lidi budou zmatený... řeknou si ten prostě neví co chce - nebo ta neví co chce, nebo prostě... jo? A pak z toho může bejt nějakej problém... nenapadá mě nic jiného.“

Výzkumník: „Tebe k tomu Radku něco napadá?“

Radek: „No, mě teď napadá trochu ještě jedna věc... když už prostě se ten člověk rozhodne, když už prostě si je vnitřně jako jistej, že do toho chce jít, tak prostě skutečně... eeeemm... to mít vyřešený kolem sebe, prostě rodinu, nejbližší okolí, přátele, protože ono... pak třeba přijdou i nějaký těžší chvíle - s tím širším okolím - a prostě mít, mít takhle v tom zázemí, no. Určitě je daleko lepší to takhle snášet, když člověk má kam jako se schovat, než když vlastně to zázemí za sebou nemá, nemá se třeba komu svěřit...“

Magda: „Třeba horší je, co poradit těm, který... u kterejch třeba rodiče to neberou... znám prostě osoby... -,“

Radek: „No, jistě.“ (souhlasně, chápavě)

Magda: „...který rodiče vyhodí z domova... kde potom to zázemí hledat? Jako v tom já těžko můžu poradit, já jsem to fakt v rodině měla bez problémů... úplně skvělý, no... v tomhle já rady těžko dám, no...“

Výzkumník: „Když nemůžete dát radu, nebo alespoň máte ten pocit... - co byste jim teda popřáli? To je moje poslední otázka. Co byste jim popřáli, na tu cestu?“

Magda: „Hodně síly, pochopení a co nejmíň blbců... aby pak... byli šťastný prostě... aby... aby to byla ta správná cesta.“

Radek: „No já asi v podstatě to samý, a hlavně aby došli k tomu poznání, že tohle je pro ně to nejlepší... že neudělali krok zpět, ale opravdu dopředu... ten jejich život se tím daleko zle... daleko víc zlepší a... zklidní... mnoho věcí kolem nich se třeba zklidní, jo? Nemusí to tak bejt stoprocentně, ale prostě třeba já mám tu zkušenost, že hodně třeba věcí, který prostě zbytečně mi komplikovaly život... najednou prostě jakoby... jsou pryč. A člověk se může soustředit opravdu na to, na to podstatný (smích)... nebo na ten svůj život, no... nemusí řešit prostě nějaký kravinu kolem a tak ... aby prostě došli k tomu poznání, že to je pro ně to nejlepší... a nebáli se toho...“

Výzkumník: „Tak jo. Tak já vám moc děkuji... hlavně za to, že jste si udělali čas... a že jste přijeli.“

II. Ohnisková skupina

KONTEXT OHNISKOVÉ SKUPINY: Tato ohnisková skupina proběhla stejně jako ta první v místnosti, která slouží ke skupinovým setkáním u MUDr. Fífkové, měli jsme dostatek klidu a soukromí i času (devadesát minut).

Na dané téma spolu diskutovali:

Katka, která v době konání ohniskové skupiny měla proces přeměny pohlaví již za sebou. Procházela jím v období studia na vysoké škole, které již dokončila.

Lenka, která byla v době konání ohniskové skupiny již těsně před dokončením procesu přeměny pohlaví, v závěrečném ročníku studia na vysoké škole.

Petr, který v době konání ohniskové skupiny souběžně zahájil dálkové pomaturitní studium na vyšší odborné škole a fázi real life test - tj. začal postupně ve všech sociálních oblastech žít v mužské roli.

Výzkumník: „Tak já vás všechny zdravím, moc děkuji že jste dnes přišli...“ (podrobnější informace o úvodu skupiny viz Příloha II.A) Tak - můžeme začít? Takže ještě jednou: proces přeměny pohlaví ve školním prostředí - co vás k tomu napadá? Jak to vlastně u vás ve škole probíhalo?“

Lenka: „To nebude nějak strukturovaný?“

Výzkumník: „Vlastně ani ne. Já spíš čekám na to, jaká témata přinesete vy sami.“ (smích)

Lenka: „Aha...“

Katka: „Tak... vy jste dělali nějaké formální prohlášení před učitelama? Já teda ne. Víím, že někdo třeba napíše nějaký dopis a rozešle to někomu, ale mě to ani nenapadlo. Já jsem to vždycky teda nechávala nějak plynout. Já jsem si vyfídila to neutrální jméno a pak už jsem o sobě mluvila v tom ženském... já jsem studovala na psychologii a psychologové jsou šílený drbny (smích). Tak já jsem si říkala, že si to řeknou mezi sebou sami a nemusím kvůli tomu dělat stres, že bych někoho obcházela a ještě něco vysvětlovala. Protože jsem si říkala koneckonců co já mám co vysvětlovat, že jo? Kurňa, nebudu nic vysvětlovat, že jo (smích). Oni na mě třeba mluvili just v tom mužským, tak znovu jsem to zopakovala v tom správném rodě... prostě takovýhle jako... a ono pak jednomu došel ten nesoulad a... někteří lidi tam byli suprový - a jiný zase hodně natvrdlí. Třeba dva vyučující byli tak vyloženě natvrdlí jako - a že pak už bylo vidět, že se i snažej - řekli jednou to v tom správném rodě, pak už to zase mastili blbě. Nebo to řekli dvakrát blbě, pak se zase chytli za hlavu a opravili se, a pak to zas mastili špatně (smích). Zajímavý jako jo? Pak většinou jim to nedělalo v podstatě žádný problém, to jsem až čuměla, pak byli dva takový tvrdošíjný... a prostě to asi dva roky se s nima táhlo, se do toho nemohli dostat. Ale nevím, jak který.“

Lenka: „Tak já vlastně jsem taky nedělala nějak jakoby prohlášení a - když na to tak nějak vzpomínám - tak já jsem ten coming out řešila v podstatě tak nějak mezi spolužáky už na jaře. Řekla jsem to - protože jsem měla různý skupinky spolužáků, se kterejma jsem se znala napříč ročníkama - tak jsem tam začala nějak jako mluvit v tom ženském rodě a vlastně ono to tak nějak vyznělo že nejdřív to brali jako spíš legraci a pak teda pochopili že to bude něco závažnějšího. A to probíhalo nějak kolem toho jara ale vlastně těm učitelům jsem to neříkala. Já jsem si vybrala nějak konec prázdnin, kdy na tý katedře prostě nikdo nebyl. Tak jsem zašla za sekretářkou a tý jsem řekla, že... jsem jí to vlastně řekla a dala jsem jí v podstatě volnou ruku aby to šířila ostatním učitelům katedry a tím se to rozkřiklo. Nebo rozkřiklo... vlastně ani zas tak moc ne, protože to nebyla zas taková senzacechtivá zpráva, kupodivu. Čili někteří se to dozvěděli od sekretářky a některým jsem to řekla vlastně osobně... s tím, že jsem třeba přišla a řekla jsem: „Tak už jste slyšeli o mých novinkách?“ - a oni buď řekli že jo, nebo ne, a já pak jsem jim to teda řekla osobně. Takže u těch učitelů to bylo tak jako půl na půl.“

Petr: „Já to mám úplně jinak, protože pro mě vlastně to (zahájení procesu přeměny pohlaví - pozn.výzkumníka) byl jak zlom v tom životě, tak vlastně i nástup na novou střední školu, přestože je to večerní škola... a vlastně i rozdílový zkoušky tady na tý škole se konaly ještě dřív než já jsem navázal jako přímo osobní kontakt tady s Hankou (MUDr. Fífkovou - pozn.výzkumníka). Takže jsem vlastně musel vystupovat ještě v tom... ženském,

vlastně se vším všudy. Takže to byl problém. Takže... takže to oznámení vlastně... - a já jsem nastupoval vlastně až od pololetí, takže ty rozdílovky byly ještě před tím - takže bezprostředně, jak začala škola, tak já jsem to oznámil třídní. Před tím teda ještě byla taková trapná situace - ona mě jako nového žáka požádala abych se představil, takže jsem nevěděl jako že jak - a zase abych ji neuvedl do rozpaků, takže jsem se představil v tom... prostě původně, takže to bylo takový... docela trapný. No a na konci hodiny jsem jí to teda řekl, takže se mi moc omlouvala... ale za to nemohla, no. To nevěděla. A pak jsem volil teda formu, že jsem oficiálně to ohlásil, teda oznámil... ředitelce nějakým dopisem. Dal jsem jí po tvém vzoru (obrátil se na mě) jako vybrat, jestli to ostatním vyučujícím sdělí ona, nebo já. Takže vlastně pak společně se třídní ty kantory obešly a oznámily to. A spolužákům jsem to vlastně řekl taky hned na začátku výuky v tom pololetí sám. Já si myslím, že docela v pohodě.“

Katka: „Hm – já jsem spíš teda mluvila o těch učitelích, jak jsem to tak popisovala. Se spolužákama to bylo tak nějak neformální, že jo. Ono to bylo trochu blbý v tom, že jsem někdy mluvila v tom rodě, někdy v tom... takhle když se člověk ožral třeba tak mluvil v tom ženským... pak se třeba spolužáci ptali, jestli mi to nepřípadá divný, tak jsem říkala že ne... no, v pohodě. Ale nevím, já jsem fakt hodně ty lidi nechávala, ať si to... ať si myslí co chtějí nebo ať si to domyslí. Říkala jsem si konec konců jste psychologové (smích)... tak se musíte snažit jako... protože to bylo vždycky trapný – vysvětlovat „no víš já jsem se nějak jako rozhodla a tak...“. Já jsem se pak hodně vyhýbala tomu cokoli vysvětlovat... na studijní jsem prostě přišla – já mám změněný jméno, dejte mi nový index a to... nevím no. A ono mi to prostě tak nějak procházelo. No a u spolužáků taky no... nevím, nezaznamenala jsem nějaký drastický reakce, jako vysloveně nepříjemný a to... nic tak jako drsného. Nějaká šuškaná určitě byla, ale... já nevím, nějak se mě to moc nedotklo. No a taky tím, že já jsem byla v dost velkým ročníku, tam bylo přes 60 lidí, tak to pro mě bylo tak, že člověk zná třeba 10 lidí, že jo, no a zbylých 50 je člověku více či méně ukradenejch. Tak těm, těm jako přátelům jsem to řekla osobně a ostatní jsem nechala, ať si to přeberou jak chtějí, no.“

Petr: „Mě se zdálo nejlepší prostě říct to tak nějak... jako všem – ne jako všem najednou, to nejde říct to *všem*, který prostě znám. Ale tak jako souběžně podle toho jak jsou pro mě důležité a jak často se v jejich společnosti jako pohybuju... aby měli ten start tak nějak stejnej... aby – aby to věděli ode mě primárně, aby se to k nim nedostalo jako támhle někde že jim někdo něco řekl. A v té škole asi mi to přišlo takový, že tou oficiální cestou je to nejlepší, no. A jinak ještě co se týče toho, co jsi říkala na začátku (ke Katce), tak vlastně ze začátku – protože nejdřív jsem to řekl přátelům, předtím, než jsem to řekl ve škole – tak jsem ty lidi opravoval, vždycky když na mě mluvili v tom špatným rodě (smích). Teď už to teda nedělám, protože si myslím... prostě dál mluvím v tom mužským a oni prostě... na to přijdou sami. Protože zase zjišťuju, že pro ně je to nepříjemný, když já je opravuju v každý větě nebo tak... a oni se pak začnou opravovat sami.“

Katka: „No, no (souhlasí), však já jsem dělala takový nepřímý opravy, jako, jo? A třeba „byl jsi včera v tom kině?“ - říkám „jo, *byla* jsem včera v tom kině“. A tak jako... já jsem neříkala „ale prosím tě, ty na mě mluvíš jak...“ – já jsem to vždycky jenom zopakovala, no. Ale taky to bylo asi trochu násilně... ale docela se mi to osvědčilo, nevím, no.“

Petr: „Já to taky tak dělám. Víceméně.“

Lenka: „Já jsem teda asi opravovala ty lidi. I když to teďka ani nerozlišuju, jestli to byli spolužáci nebo přátelé. Ale opravovala jsem je docela fest při každým přefeknutí. Myslím si, že ono jim to asi nebylo úplně příjemný a možná že kupodivu asi na mě byli docela našťvaný, ale... ale jako... já si myslím že to je docela tak nějak - v pořádku...“

Petr: „Člověk to potřebuje.“ (přikyvuje)

Lenka: „Hrozně, hrozně mi to prostě vadilo, že se přefekli, a měla jsem pocit, že to jako nemůžu nechat...nechat bez povšimnutí.“

Petr i Katka přikyvují, dávají najevo souhlas.

Katka: „Tohleto se dělo mě taky. Já jsem neměla nějakou metodu. Je zajímavý, že ze začátku jsem se přefikávala taky, takže pak se vždycky našel nějaký rejpal „ale teďka jsi to taky řekla špatně“ (smích) jo... tak já taky ještě dost polykám a drmolím, takže občas, když jsem to třeba řekla správně a tak, jak jsem to cítila, tak stejně nějaký to „a“ někdy zaniklo. Jo, tak to byly občas takové nepříjemné... ale tak spíš si z toho dělali srandu, si myslím... - přemýšlím, co třeba ty záchody nebo tady to...“

Lenka: „No tak to je problém...“

Katka: „Protože u nás ty záchody dámský, no... třeba když po přednášce na tý chodbě... oni byly dvojmístný a já nevím, tam bylo třeba 60 lidí, z toho ještě většina holek, jo... teď se nedaly ani zamykat, tak to bylo takový nepříjemný. Já jsem třeba běhala do nějakých sousedních kateder, kde třeba bylo mrtvo...“ (smích)

Lenka se směje, přikyvuje.

Katka: „No to bylo... to jsem třeba i zažila nějaký poznámky „co tady děláš“ a takhle... „to nejsou pánský záchody“. Nějak se mi to teda vždycky podařilo přejít – vždycky mě to teda dost nasralo, jo. Ale nikdy z toho nebyl nějaký... jako problém, jo? – nějaký větší konflikt, no. Člověk se ani nemůže moc hádat s tím hlasem, že jo.“

Katka a Lenka se smějí.

Katka: (pokračuje) „...protože když člověk promluví, tak je to ještě horší než ten primární vizuální dojem.“

Lenka: „Jo, povídej mi o tom.“

Katka: (pokračuje) „...to mě vždycky strašně štvalo, třeba bych řekla i něco vtipného, jo, ale když člověk promluví tím hrozným hlasem, tak se to ještě zhorší, no. To jako je nepříjemný.“

Petr: „Jasně. Tak záchody jsou problém. Mě třeba nedělá problém chodit na záchody kdekoli jinde víceméně v anonymním prostředí, kde mě nikdo nezná. Ale když prostě jdu u nás ve městě nebo ve škole, kde mě ty lidi znaj... - tak tam jsem teda ještě na záchodě nebyl. Já bydlím dvě minuty od školy, takže... (smích)... protože přece jenom z toho mám ještě trošku strach. Ale ta škola je jenom jednou za čtrnáct dní, takže nebylo moc příležitosti chodit na záchod - ve škole (smích)... no, ale jinak – fakt jako – tady tohle to je problém. Ale jinak ještě chci říct, že jsem si domluvil schůzku s ředitelkou a ta mi vyšla úplně maximálně vstříc – řekla, že kdyby cokoliv... ten dopis a to oznámení oficiální mělo nějakou odezvu na té druhé straně – a zrovna dobrou, takže... což jsem ani nečekal. Já jsem to spíš bral, že to přijmou, protože víceméně musejí – co jim zbejvá. Tak jako „naše žákyně se stává žákem a mění si jméno, tak co můžeme dělat, rozdílový zkoušky má složený – tak co s tím, teď?“ . A jako překvapilo mě, že to takhle vzala, no.“

Katka: „Já jsem si taky mohla ulehčit nějaký nepříjemnosti, protože byli tam dva takový zaseklý... no možná, že bych si ušetřila nějaký věci – i když těžko říct. Zas mně to docela připadalo – nevím, já jsem to udělala takovou nějakou tichou cestou. Jeden člověk na katedře teda byl dost velké prudič – a vždycky při zkoušení na mě „kolego, vy máte tu drzost s takovýma mizivýma znalostma...!“ – to člověku přišlo, že ho ani nevyzkouší (smích), ale on byl takovej výbušnej typ. No, zajímavý bylo, že ty dva lidi, co jsem s nima měla problémy, a co mě fakt jako totálně... to zase byli jiný typy, jo? Jeden byl taky takovej výbušnej typ, vysoký tlak, rudej obličej, že jo, metrák váhy živý, jo – a pak zase taková ženská, co se furt tvářila, že je hrozně liberální, ale musím říct, že mě teda neměla moc ráda. Dokonce si myslím, že to nedělala schválně – ty bych to docela věřila. Ale ten člověk, o kterým jsem mluvila, to si myslím, že prostě... – nevím no. Když on o sobě zase taky někdy říkal, že je mačo a takový... - tak možná to tam hrálo tu roli... a pak jsem se zase doslechla, že na zasedání katedry, když potřebovali nastavit přijímání holek a kluků, tak říkal „no, jo, ale abychom sem nevzali samý kluky - a pak se z nich ze všech stanou holky...“ (smích) Takže to říkal na schůzi katedry a to mě docela pobavilo. Prý katedra na tom ještě vydělala – protože tam byli v historii ještě nějaký další kluci, kteří začali studovat ještě jako holky, takže u nás byl čistý zisk jeden kluk (smích).“

Petr: „To je dobrý.“

Všichni se smějí.

Petr: „Tak já třeba tady s tím oslovováním víceméně ještě zkušenosti nemám. Je pravda, že ta ředitelka, když jsem za ní přišel, tak rovnou už mě oslovovala „pane“ a... takže to bylo hodně příjemný. A i třídní – ona teda učí psychologii a pedagogiku – tak taky, vyloženě vstřícna tady v tom. Nicméně jsou tam ty učitelky, u kterých jsem dělal ty rozdílový zkoušky. A ty mě znaly pod tím původním jménem a pro ně je to teď konc najednou jako – kdyby mě poznaly už s tím novým, tak to budou asi přijímat mnohem snáz, jo? Teď je to pro ně najednou „tak teď co?“ – a neví. Vždycky se zaráží nebo se oboustranně vyhýbáme tomu příčestí minulému, abychom vzájemně se nějak netraumatizovali, takže to je docela legrační. Mluvíme v trpným rodě nebo infinitivech... (smích)... já mám za sebou vlastně jenom dva víkendy. To je pátek, sobota, neděle ta škola. Pak je tam takovej ten typ učitelů, co

vlastně se se mnou vůbec nesetkali, jenom jim to bylo oznámeno, tak ty jako – nó, koukaj, neví jak co říct, neví co s rukama... Nevím, napadlo mě za nima jít a říct jim, ať si z toho nedělají žádnou hlavu, a prostě normálně přirozeně... ale nevím, no, nechám to na příště (smích). A ještě jsem chtěl vlastně zmínit, že pro mě při nástupu na tu školu a při oznamování tady ty skutečnosti – ne vyloženě problém, ale taková překážka byla, že můj brácha tam studuje na denním studiu. Takže člověk se zamejšlí nad tím, nakolik se to dotkne toho mladšího sourozence, kterej tam studuje, jestli mu to teda nějak nezpůsobí nějaký problémy... nebo vyloženě né problémy, ale přece jenom... Je to, je to složité, že jo, protože nepřímě, nebo nakonec i přímo člověk vystavuje někoho jiného těm věcem, kterejm je vystavenej sám. Takže to bylo pro mě taky důležitý – tady to nějak překlenout a říct si, že prostě musím. Nebo to jsem jako věděl, ale nějak, nějak se o tom s tím bráchou začít bavit. A nakonec teda dobrý.“

Katka: „No jak jsi mluvil o těch specifickéjch okolnostech, tak ono do určitý míry u mě bylo specifický to, že já jsem v době, kdy jsem to celkem rychle řešila, že jo, nejdřív ty hormony a potom i dost rychle ty operace a tak, tak já jsem to moc nerozmažovala, protože jsem si říkala: jestli oni mě z té školy náhodou nevyrazej, že jo – protože jsem vlastně měla nějaký studijní ztráty už před tím, protože jsem měla docela deprese a tohle... pak jsem řešila ty operace, říkala jsem hlavně se potřebuju zoperovat – a nějakou školu, to... a proto jsem to brala nějak jako to, prostě co budu vysvětlovat, stejně mě za půl roku vykopnou... To taky, možná mi to ubíralo trochu sebevědomí, já jsem nikdy náck extrahrdě... taková jsem nebyla. Taky jsem si myslela, že u mě bylo ještě jiný to, že nejdřív byl rod... než jméno, že jo. Že prostě nejdřív jsem si řekla – jo, jsem holka a teďka jsem vybírala to jméno, že jo. A teďka ještě dvě ty jména – to neutrální, který jsem teda nikdy moc nepopularizovala, a i to definitivní. Já jsem si docela dlouho nemohla vybrat. Že třeba u těch známech u mě byla taková docela dlouhá přechodová fáze, že už třeba věděli že jsem jako *ta*, no tak už jsem mluvila v tom ženským rodě, ale jen občas... já mám ještě vlastně takovou neutrální přezdívku, což je docela výhoda. Mě vždycky víc lidí říkalo jako přezdívku, jo? A ta přezdívka je neutrální, nerozlišuje mužský, ženský, jo...“

Petr: „A to je?“

Katka: „To je Čerťa. Já sice jsem vždycky byla *ten* Čerťa, ale *ta* Čerťa může bejt taky... (smích). Což je určitá výhoda, že jsem se nemusela hnedka nutit do toho... protože já jsem si to jméno vybírala docela dlouho... já jsem si jedno vybrala, pak jsem si vybrala ještě jedno... a pak jsem si říkala – to je jedno blbější než druhý... tak jsem si vlastně procházela kalendář, no a na základě kalendáře jsem jako vyškrtávací metodou vyškrtávala, který určitě ne (smích) no a pak mi zbylo nějaký to tvrdý jádro no a z toho jsem si nakonec vybrala můj současný jméno. Já ani nevím, jestli mi vyučující říkali tím neutrálním jménem – no ale asi jo. Já jsem to taky ještě hodně dělala diferencovaně podle toho, co jako to bylo za vyučující, že jo. Takový ty, který jsem „dojízďela“ a co jsem věděla, že už mě nebudou třeba učit tak s těma jsem to vůbec neřešila. Byly tam nějaký ty externisti, že jo... tak to taky, protože u těch jsem začínala pozdějc, tak jsem se nějak snažila... ale jako po té katedře se to rozneslo rychle. Tichá pošta prostě nezklamala, jo... ono se mi pak stávalo, že jsem někde přišla a u lidí, o kterejch jsem si myslela, že to vědí už dávno z nějakejch drbů nebo to – a oni to nevěděli. Takže to se mi moc nestalo. Já jsem si říkala, že to možná ani nebudu muset říkat já, že už to budou vědět a nebudou tak překvapený a nebudou z toho mít takový šok (smích)... Co?“

Petr: „Že člověk nechá zapracovat ty ostatní.“

Katka: „No no...(souhlasně). A oni si to tak nějak můžou přebrat a není to, že já bych před nima nějak blekotala... tak se to dozví předem, od někoho, nechají si to projít hlavou a... až se to nějak usadí, tak si o tom třeba se mnou můžou popovídat. Což není asi úplně nejhorší, nevím, no, má to asi nějaký výhody, no... aspoň mi to tak připadá.“

Petr: „Tak podobně jsi to měla i ty, ne? (k Lence) Že jsi to řekla tak nějak v průběhu toho roku, že jo?“

Lenka: „No no no. (souhlasně přikyvuje) A pak se to tam tak nějak šířilo. A přišlo mi, že ani ne nějak moc rychle, jako myslela jsem si, že se to rozletí během pár dní, ale asi jako to ty lidi nebrali zas jako...“

Petr: „No ale ono je asi hlavně těžký to říct, že jo? Jako přijít „hele to – on...“

Lenka: „No...“

Petr: „Viš jako – jak to člověk jako dál sdělí... tu informaci, tu dostane...“

Lenka: „Myslíš jako, že nemaj informovat ty lidi?“

Petr: „Já si myslím, že docela jo.“

Lenka: „Některejm je to možná trapný. Tak si řeknou – tak to jako... jako... my si toho nebudeme všimát, nebudeme to nějak šířit.“

Katka: „Jestli ono to taky není v mentalitě těch malejch a velkejch měst, že jo? Tak ono u nás... je to universita... nebo je to zapadákov...? nevím, no. Ale to mě tak jenom napadlo, no.“

Lenka: „Já když už... když nějak mluvíme o tý zkušenosti třeba s těma vyučujícíma, tak vlastně si myslím, že nikdo vlastně z těch, kterejm jsem to řekla nebo který se to dozvěděli, tak nikdo nepoužíval pak po tý informaci už jako starej rod. Některejm třeba to ještě chvílku trvalo, takže mluvili jakoby v tom neutrálu... a vlastně pro většinu asi jsem byla jako Lenka, protože prostě věděli, že tak jako vystupuju – a jeden byl jako pedanticej trošku, ale... - a to byla možná i moje chyba trošku, že jsem jako mu to neřekla, takže ten jako to bral formálně, takže tak prostě na tom semináři vždycky říkal „a co kolegyně prostě Lennie Matějku, co ta si o tom myslí?“ A občas jako teda se spletl třeba v rodě, a pak jako se omlouval, ale jinak myslím si že ta zkušenost s nima prostě byla dobrá. A myslím si, že co se týče těch spolužáků, tak já... právě že prostě to studium už mám takový hodně prodloužený, tak se tam znám s lidma z hodně ročníků, tak tam znám prostě asi sto lidí, na tý katedře, a myslím si, že z nich třeba jako čtyři lidi to jako nepřijali, tu přeměnu... a mluvili na mě ve starým rodě, takže pak jsem je jako opravovala nebo prostě jsem jim řekla, že se s nima teda nebudu bavit a přestala jsem je třeba i zdravít. Jako takhle. Pak mě napadá třeba i na studijním, to je taky taková docela zábavná věc – když tam člověk jde, že jo, a hlásí tam změnu jména, tak ty referentky si myslím, že byly takový jako vstřícný, že nekoukaly nějak jako bulvárně, ale taky jako měly s tím trošku problém, ale v podstatě se snažily nějak mi vyjít vstříc.“

Petr: „No tak já tady s tím mám zkušenost, která mě - ne přímo zaskočila, ale bylo mi to teda nepříjemný, protože já jsem vlastně tím, že jsem to oznamoval tou oficiální cestou, tak jsem nes v zájmu úspory financí a zrychlení toku informací ty dopisy osobně do tý školy. A byl to právě dopis adresovanej přímo ředitelce osobně do ruky jako oznámení o změně a tady to... a zároveň byl vlastně původně nadepsanej v tý hlavičce jakoby tím původním jménem a vzadu už podepsanej tím neutrálním, oficiálním. A druhěj dopis, kterej byl už vyloženě jenom tím neutrálním jménem, to byla žádost o uznání dosaženého vzdělání - abych vlastně nemusel chodit na některý ty předměty. No a když jsem přišel do tý kanceláře, tak to tam ty pani začaly vehementně rozbalovat, načež jsem je upozornil, že to je pro pani ředitelku, a ony mi řekly, že to musej rozbalit, že to mají nějak s ní dohodnutý, že to nějak jako orazítkovávaj a tříděj. No... tak jsem se jako sebral a odešel jsem – se nebudu koukat, jak to budou číst (smích) a říkam tak jo, tak nejdřív si otevřete ten tlustější, a pak teprve ten druhěj, jinak vám to nebude dávat smysl (smích) a odešel jsem. Pak jsem tam vlastně přišel za tejdén na tu schůzku s tou ředitelkou – a v pohodě. Si myslím, že jsem tak trošku populární, protože přece jenom tam je těch učitelů poměrně málo, protože tam je takovej konglomerát těch škol – já nevím, obchodní akademie a pajda a tak a tady ta dálková... takže se tam ty učitelé jako sdílej, takže jich je tam skutečně málo, takže si to mezi sebou už jako řekli. No a jako – v pohodě. Ale tady to mi jako vadilo, že to začli otvírat. Ale jako jinak, co se týče toho sdělování, tak u mě se to teda šíří rychlejc (k Lence), mezi těma přátelima. Hodně rychle. A navíc já jako mám takovou tendenci – ne že bych to říkal každému jako na ulici, ale prostě pokud uznám za vhodný, že třeba potkám někoho ještě ze základky, protože jsem přerušil styky s těma lidma, ale úplně jako z jinejch důvodů, tak to... tak mám potřebu jim to vyloženě říct, pokud to byli lidi, kteří můj život natolik ovlivnili - nebo já jejich - že bych se s nima zase začal rád stýkat, tak jim to říkám víceméně třeba buďto u piva - nebo se náhodou potkáme. Ted'ka zrovna já jsem byl na plesu, to byla zajímavá zkušenost, taky ze školy. Ale tak úplně... to byl ples vlastně z mý bejvalý střední školy, z gymnázia. Na vlastním jsem nebyl, tak tady na ten jsem si říkal, že půjdu... a bylo to docela příjemný – uvádět do rozpaků ty ostatní.“ (smích)

Katka: „To je zajímavý, že nikdo z nás vlastně neměl tělocvik. To já vůbec nevím, co bych třeba dělala, kdybych měla tělocvik. Jak by se to řešilo.“

Petr: „Hnmm.“ (souhlasně přikyvuje)

Katka: „To bylo třeba i na fildě na výšce – dva roky povinnej tělocvik. Ono v těch vyšších ročnících to teda není, ale...“

Lenka: „U nás byl povinnej tělocvik. Ale taky tam byl dobrej tělocvikář a já jsem v tý době hrála závodně malou kopanou, takže já jsem si to nechala uznat. Pak jsem na tělocvik nemusela.“

Katka: „Hmmm.“ (souhlasně)

Petr: „My máme tělocvik taky, my máme předmět několika zájmových činností, ale naštěstí měli tělák jenom v tom prvním pololetí. Takže dobrý.“

Katka: „To jo. To já když jsem – protože já jsem vlastně ještě před toutle výškou dělala jinou výšku. Tam jsem prostě, že jo, nechodila na tělocvik a pak jsem prostě doufala, že to nějak vymyslím...ale nakonec jsem to teda zabalila. Já jsem nemohla přijít na to, jak bych to mohla udělat, jak bych to tam řešila... s nějakým uplacením (smích). To by se mi asi nechtělo...“ (smích)

Petr: „Já jsem třeba hlavně kvůli tady tomu – nebo to asi nebyl ten nejhlavnější – proč jsem ukončil... takhle, já jsem začal studovat vysokou školu v Praze. Jenže, bydlel jsem na koleji s holkou, což byla docela krize, na imatrikulaci jsem jel v obleku... no a bylo to docela šílený. No a ten tělák jsme taky měli povinný. Měli jsme dvě možnosti - buďto plavání v Hostivaři, což bylo teda nepřijatelný, a potom nějaký cvičení na gymnastické míčích asi s padesáti holkama, tak to už vůbec ne (smích). No, takže nic. Ze školy jsem odešel i z mnoha jiných důvodů. No ale i kvůli tady tomu, protože jsem jako nevěděl - jako co, jak to řešit...“

Katka: „Hmmm, no...“ (souhlas)

Petr: „No, jak to říct.“

Lenka: „Já zase vlastně jsem původně se na tu školu dostala jako na kombinaci dvou oborů... a pak právě, jak jsi říkala ty (ke Katce) – byly různé deprese a tak dále... a tak jsem vlastně přešla jenom na jeden samostatný obor a pak asi teda zhruba po pěti letech studia jsem teda znovu zkusila si dát přihlášku – na samostatnou psychologii. No a oni mě teda vzali, a to jsem ještě jakoby vystupovala v té starý roli, a nechala jsem si uznat nějaký atestace, takže z toho jakoby vyplynulo, že vlastně ten první rok jsem nemusela udělat skoro nic, tak vlastně jsem se toho přidržela... ale pak vlastně jsem už šlápla do té přeměny, a teď najednou jako jsem se bála chodit mezi ty psychology. Já jsem si říkala – tak oni to na mě nějak jakoby uviděj, teď to na mě poznaj a teď to budou nějak řešit. A bylo to takový jako nepřijemný, protože na tom druhým oboru, tam jsem vlastně ty lidi jakoby znala, už jsem tam měla nějakou pozici. Že jako – měla jsem spoustu kamarádů – takže tam jsem si vlastně víc věřila, že jako to bude pohodě. Ale na ty psychologii, kde vlastně jsem neznala vůbec nikoho, tak najednou vlastně jsem se toho jako hrozně bála. A přitom vlastně by se dalo jakoby očekávat, že ty psychologové zrovna k tomu budou takový jakoby vstřícný. Ale já jsem si tím nebyla tak úplně jistá, takže jsem tam vlastně chodila na takový ty semináře, ale pak jako vždycky jsem se tam cítila taková jakoby vystresovaná, tak vlastně jsem tam chodila míň a míň... a pak vlastně ještě ty atestace, tam jsem taky jako nevěděla, jak s těma učitelama to bude, jak oni to přijmou a tak nakonec vlastně jsem to nezvládla – to studium... a jako... odešla jsem otamtad' vlastně. Nebo jsem byla odejita, záleží jak se to vezme, no...“

Katka: „Hmmm, no... tak já vidím, že s tou větší tolerancí ty psychologové... ono to asi nebude tak slavný, no. Že by to člověk čekal, ale jako... těžko říct. Mě ty psychologové překvapili tím, že byli takový studený a natvrdlí. Já třeba proti tomu, když jsem předtím studovala filosofii a religionistiku, jo... tam teda jsem do coming outu nešla, ale asi bych s tím měla jako... asi by to byla větší pohoda, než tady.“

Lenka: „Oni mají větší rozhled, ty lidi třeba.“ (souhlasně přikyvuje)

Katka: „Hmmm, no... jednak jako... ono na psychologii jde hodně takových těch šroťáků, jo... tak hodně takových těch jedničkářek a tak... a pak jako na ty filosofii - tam to bylo prostě co člověk, to osobnost. Na ty psychologii taky mě připadá – většina těch lidí se tváří tak, že jako to není špatný, a tak nějak si tě zdálky pozorují, asi si teda vyměňují mezi sebou nějaký ty informace, ale... nějak moc vřelý kontakt jsem teda moc nezaznamenala. Což jsem byla trošku zklamaná, no... - nebo *zklamaná* - teďka nějak nemyslím v souvislosti s tou změnou - člověk je rád, že po něm lidi neházejí kameny... ale tak jako obecně... nevím.“

Lenka: „Já jsem si teď dala přihlášku, což je takový (smích) docela tak jako - přidrzlý, no, ale... tak asi to zkusím, nevím no... Ještě jsem si vzpomněla na ty záchody, tak já vlastně jsem zhruba se začátkem hormonů myslím... jsem začala chodit na ty záchody. A tak jako dobrý docela, si myslím, že se u nás daj aspoň zamykat. A začla jsem chodit na ty dívčí a jako výjimečně jsem se tam s někým potkala - jako z té katedry - a tak oni se většinou tak jako pousmály nebo tak jako... tak jako nedělaly s tím tak nějak problém. A když jsem potkávala nějaký jako cizí, který jsem neznala, tak z toho jsem byla vždycky jako hrozně vyděšená a tak jsem se spíš točila bokem nebo zády, aby jako na mě moc neviděly, ale... nevím jako do jaký míry je třeba něco napadlo, nebo měly nějaký podezření, ale nikdy jako to... neprojevil, nikdo... Takže jsem měla docela dobrou zkušenost.“

Katka: „Jo? (podivuje se) Tak to mě jako se stalo několikrát, že na mě lidi měli nějaký blbý kecy. Ale to jsem pak už měla trauma z toho, že když teda jsou nezamykačí, ty pitomý záchody, tak aspoň slušný lidi klepou...“

Lenka: „To jo, no...“ (souhlasně)

Katka: „...jenže vždycky řekni „je obsazeno“. Já jsem se vždycky snažila říct takovým jako tenkým jemným hlasem (smích), jenže to mi zase nebylo rozumět, tak jsem to teda zařvala naplno – tak jsem si říkala, za těma dveřma, že jo... to. No a prostě několikrát se mi stalo, že na mě lidi měli nějaký kecy... a tak jako nikdy... to je ještě pak blbý, když jsou ty záchody málo-kapacitní a stojí se fronta. A to je vůbec největší moje hrůza...“

Lenka: „To jo, no... to jo.“ (přikyvuje)

Katka: „...protože ono se to někdy stávalo u nás ve škole a ještě pak někde v hospodách. Člověk pak začal vynechávat některý hospody, kde třeba je jenom jeden dámskej záchod a většinou tam stojej tři holky... no, tak jsem tam prostě přestala chodit, protože jako...“

Lenka: „Jasně.“

Katka: „...jo, protože tak... na to jsem neměla... že už jako...no. Co vám mám povídat.“ (smích)

Lenka: „To se mi jako stalo... taky takhle když byla třeba fronta a já jsem tam musela stát třeba deset minut... ale nebylo to teda ve škole, ale stalo se mi taky jednou, že už jako se na mě blbě koukaly... a že už teda jako věděly, no... ale, ale nikdo mě jako třeba nevyháněl nebo tak... to naštěstí ne.“

Petr: „No tak já zas třeba... tak mě se třeba stávalo už jako dřív, než vůbec přišla nějaká ta první prom... nebo nějakej ten první krok vůbec někoho oslovit... u mě s těma záchodama to bylo takový, že mě ženky posílaly na ty pánský, ale... nevím, nemyslím si že to bylo kvůli tomu, jak vypadám, spíš asi kvůli tomu chování... No ale jinak takhle v tý škole, tam jsem teda nebyl ještě na pánským záchodě... nebo aspoň si to nevybavuju (smích). No, jako vůbec... mám z toho docela trauma... já nevím, ono asi jde o to poprvý..“

Lenka: „To zvládneš! Právě, no...“ (povzbudivě)

Petr: „Jako jinde prostě na ty záchody chodím, ale ta škola mě nějak...“

Lenka: „Ono na těch pánskejch to trošku víc smrdí, to je pěkněj rozdíl...“ (smích)

Petr: „Já jinak chodím jako na pánský záchody. (smích) V hospodě a tak... ale zrovna v tý škole mi to přijde takový, že na mě tak jako - koukaj... nevím.“

Lenka: „Já jsem si vlastně ještě vzpomněla na ty učitele, že mě... mám tam jednoho takovýho učitele, se kterým jsme si vždycky jako hodně rozuměli. A s ním jsem taky právě jednou přišla do konzultaček a řekla jsem mu jako tu situaci, on ještě nic nevěděl, no a on reagoval strašně dobře... furt říkal „no ale tak... to je teda... to je teda zpráva, sakra veliká... no ale to bysme měli nějak jako... to bysme měli...“ ted' začal štrachat po šuplíkách, až našel nějakou whisky, kde měl zbytek, tak to rozlil do skleniček (všichni se smějí) a jako hned jsme si na to ťukli, takže... docela jako ty reakce byly jako - byly pěkný, no.“

Katka: „Zajímavý je, že mi připadalo - a to taky platí obecně, vůbec i jako mimo školu, že se fakt nedá úplně předem odhadnout...“

Lenka: „Nedá, no...“

Katka: „...že jako lidi... ani to není tak úplně podle věku, já znám lidi, kterým je osmdesát a jsou z toho takový úplně celý vedle a... prostě jsou některý, kterým je třicet a dívají se na to úplně skrz prsty... je hodně lidí, o kterejch jsme si myslela, že jsou úplně liberální, tak jsem byla překvapená, jak byli kožený a naopak... Takže to se fakt nedá říct a tu toleranci předem odhadnout.“

Lenka: „Hmmm, to jo, no... a myslíš, že se třeba, že... se lišej ty zkušenosti podle pohlaví, třeba? Tak když vezmu třeba spolužáky?“

Katka: „...no to je otázka, čoveče... jako je to jiný, ale neřekla bych třeba, že holky jsou víc tolerantní než kluci, i když bych to bejvala byla očekávala, že to tak bude... No je to jiný... kluci mi připadaj, že v tomhle jsou... no nevím, nevím... teď jsi mě docela zaskočila... rozdíl tu nějak vnímám... jak to popsát, no...“

Lenka: „Já si myslím, že vlastně z těch lidí, který to u mě nepřijali, to byli vlastně z drtivý většiny to byli kluci... a... tam je takový to jasný jako odmítnutí, že prostě jakoby na tebe mluvěj postaru a tak dále... Ale zase jako třeba vyloženě jsem se nesetkala s tím, že by někdo mě jako nějak urážel, nebo... prostě nějak jako... nadával nebo takhle. Prostě tam bylo jako že oni to jako neakceptovali, ale jakoby tam ten vztah normální nějak pokračoval – teoreticky. A pokud jde třeba o ty holky, tam jsem se setkala spíš s tím, že oni to jako akceptovaly, ale spíš jsem měla pocit, že jim to nějak nesedlo. Prostě se na mě tak nějak koukaj jako „no, koukejte se na ní, jak ona jako vypadá, co má na sobě... se nám jako ne... nerovná“

Katka: „...no no no.“ (souhlasně)

Lenka: „...nebo něco v tom smyslu. Že tam spíš byl nějaký takovej jako estetický soud.“

Katka: „...něco takovýho bych taky tak řekla, s tím mám zkušenost... I když fakt bych neřekla, že mě odmítlo nějak víc kluků než holek, jo... Oni jsou ty kluci takový přímočařejší, no. Že některý byly docela i fajn, no... někteří se zase tvářili, že nevědí, co k tomu říct... nikdo jako moc neprudil, že spíš byli často takový zaražený... No ty holky, no, jo – bylo vidět, že si něco jako vykládaly. Tak jsem to vnímala, že se s tebou nebavěj nebo takhle. Já jsem takhle v té třídě, jsem nezažila žádný jako drsný odmítnutí, jo. Ale zase, já jsem si těch šedesát lidí jako vybrala za své známý, nebo přátele, no. Ale stejně jako, nejhorší jsou ty coming outy u těch lidí, se kterejma má člověk předtím nějakou silnou vazbu...“

Lenka: „No právě...“ (smutně přikyvuje)

Katka: „...jako lidi, kteří mě nejvíc odmítaj, jo... a se kterejma mám největší konflikt, se kterejma jsem musela zrušit třeba přátelství, to jsou právě lidi, kteří mě znaj třeba deset let. Tak oni si mysleli, jaký jsou moji šííííleně dobří kamarádi - nebo i kamarádky, jo... a právě je to tak strašně ranilo, teda, že se ze mě stalo něco jiného, že prostě... nějaký čtyři pět let nebo ještě víc, co to vědí, nebo řekněme nějaký tři roky po změně, třeba pět šest let po tom, co to vědí, tak pořád je to nepřekonatelný problém... zatímco ty nový lidi, jo... tak je to třeba takový zvláštní, ale nepruděj zdaleka tolik. To jsou teda zase spíš kamarádi, že to není ta škola... ale zase třeba by to mohl bejt problém i ve škole, když by tam byly takový silný vazby. Ale zase, my máme takový dobrý školy, že na tu výšku člověk už nemusí moc chodit...“

Petr: „Ale ono, ono to je daný...“

Katka: „...já si to neumím představit třeba na gymplu, jo...“

Petr: „Ale ono to je určitě daný... i tou sociální vrstvou, jako takhle... přestože nejsme v nějakých horních vrstvách (smích)... ale jako je to jasný, pokud bysme se pohybovali v úplně jiný společnosti, tak tam by se to asi přijímalo nějak jinak.“

Lenka: „Hmmm.“ (souhlasně k Petrovi)

Petr: „Já si myslím, že pokud se člověk stýká s lidma, kteří jsou jakoby...“

Lenka: „Nějak respektující... ale taková je někdy realita, no.“

Petr: „No jo no... no...“ (povzdech)

Katka: „...máš jinou zkušenost?“

Petr: „Ale tak já... se mnou třeba chodí do třídy jenom tři kluci. A z toho to ví jenom jeden, kterej mě zná z minulosti. Ty dva choděj do té školy - spíš nechoděj, než choděj.“

Lenka: „Hmmm.“ (souhlasně k Petrovi)

Petr: „... takže to mě teprv čeká, zrovna to jsou takový jako teda puberťáci, že jim snad je sice dvacet jedna nebo dvacet dva jako mě... ale mám z toho docela vítr. A spíš to teda líp přijímaj ženy. Ženy a dívky, když to tak

řeknu. Jako než... i když jako v práci taky ty kluci mladý to berou docela v pohodě. Víceméně. Ale, ale... já nevím, no, já si myslím, že hodně velké rozdíly je mezi tím to jakoby akceptovat dobře „prostě tady ta změna tady je, my to prostě berem, budem se snažit mluvit v tom správným rodě a tak“, ale druhá věc je v tom, jak se s tím ten člověk, ten druhý, prostě, pro kterého je to taky čerstvá informace a strašně jako radikální... jak se s tím sám vyrovná. Protože já třeba zjišťuju, že ještě předtím, než jsem šel za Hankou (*MUDr. Fífkovou - pozn. výzkumníka*), tak jsem to vlastně oznámil kamarádce... a ta to přijala úplně skvěle a vůbec jako... strašně mi fandila a to... - a teprve po tom čtvrt roce jsem přišel na to, jaký jí dělá problém se s tím vyrovnat jako vnitřně, jo.“

Lenka: „Hm...“ (souhlasně k Petrovi)

Petr: „...takže tady to asi. A to samý jako je u těch spolužáků. Protože po tom prvním, že my jsme se neviděli vlastně zhruba měsíc, protože do toho přišly nějaký jarní prázdniny zrovna ten víkend...tak oni to jako přijali a všechno a pohoda... a že mi teda budou říkat Petře rovnou, že to není problém... a vlastně za ten měsíc tam je takovej určitě posun v tom, že se tam vytvořily takový jakoby skupiny – oni už tam byly asi i předtím, protože to už je druhý ročník - a je to takový, že jako já se s některýma lidma bavim úplně v pohodě, pak tam jsou takový ty jako, že se mnou mluvěj, když něco potřebujou, tak mě normálně oslověj „Petře tohle, tamhleto...“, ale je to takový jako... no, my ještě nevíme, kam si tě jako zařadíme... protože ještě nevíme. Jo? Že to je takový, že prostě neví, že si nedokážou představit tu situaci toho daného člověka a nechápou to. Že to jako respektujou a nekoukaj se snad ani tak skrz prsty, ale... je to takový, že tomu nerozuměj. Že to je něco natolik jako jiného, že neví. Jo? Ale tak si říkám, že třeba aspoň ty lidi něčím obohatim. Todleto asi jo... Ale každopádně nebo i třeba u těch učitelů, protože mě učí učitelka, která mě už zná z gymplu, tak tý jsem to říkal vlastně taky ještě dřív než se to dozvěděli ty ostatní. A... ta to teda jako nemůže skousnout. Snaží se, ale... my jí teda máme na jazyky, jí máme na ruštinu, takže to je konverzační hodina a musí mě neustále oslovovat nějak...takže to je vidět, ona se strašně moc snaží, ale je to jako kdyby to měla napsaný na nějakým papírku... a vždycky „Petře“ - je to ale takový, prostě, strašně jako strojový, takže... já doufám časem, že prostě to přejde, nějak jako ve spontánní, ale je to, je to strašně nepříjemný. Já se snažim jí to nějak jako - neztěžovat - ale, je to, je to pro ní těžký, no.“

Výzkumník: „Já jenom bych vás teď na okamžik přerušil, protože se nám blíží konec pásku. Takže já otočim kazetu a můžeme hned pokračovat, ano? Už nám zbývá jenom relativně málo času, tak - mám dvě věci. Jednak si na úplný konec uděláme asi tři taková závěrečná kolečka - ale to vám potom ještě řeknu, čeho přesně se to bude týkat. A než se do toho pustíme, tak jako takový shrnutí, napadá vás ještě něco, co jsme tady zatím nezmínili? A co by v souvislosti s tou přeměnou - nebo s tím přechodem takzvaným - mohl být ve škole problém? A zkuste se teď zamyslet nejenom nad vysokýma školama - což je vlastně případ nás všech jak tady sedíme - ale třeba i nad těma středníma školama, případně základkama, eventuálně učňákama. S čím vším by se tam člověk mohl setkat v průběhu téhle cesty - a mohlo by to nějakým způsobem buď být problém, anebo být třeba něco významného i v kladném smyslu slova. Mluvili jsme tady o papírech, indexech, o dopisech informativních, o záchodech, o nějakých kulturních akcích typu plesy a tak, kde se to rozpadá na ty dva světy – mužský a ženský. Napadá vás ještě něco?“

Katka: „Tak já si myslím, že to je strašně atypický, takový ty volný školy. Že prostě když seš vlastně na tý střední škole - nebo nedej bože na základce - že člověk těžko sám může něco až tak oznamovat, zvlášť teda učitel. To spíš můžou ňák rodiče, si teda myslim...“

Lenka: „Hm...“

Katka: „...to za prvý. Za druhý děti jako pubertáči jsou - co já vim teda podle mě - mnohem krutější, zvlášť teda kluci, možná o holkách to platí taky - to nemůžu posoudit - (smích) než jsou ty dospělejší. A už třeba na výšce - na to se někdo vykašle, aby ti dělal nějaký problémy, že jo - ale jako na těch gymplech... já jsem na gymplu ani na základce... prostě žádný coming out tam neprobíhal, ale to děti vycítěj, že je někdo nějaký divnej, prostě a... už se po něm sápu, jo?“

Petr: „Jasně.“

Katka: „...prostě jako... to může být o hodně tvrdší. Já si třeba nedovedu představit ty klukovský učňáky. Já jsem třeba znala holku, co jí rodiče napsali na řezníka, že jo, jo... mezi samý kluky, protože si mysleli, že se tam z ní konečně stane chlap, že jo. No. Tak otamtud' zdrhla a takový... a to musí být jako - jo?“

Petr: „Hm...“ (souhlasně)

Katka: „...určitě to ale bylo téma – ty rodiče jsou mnohem významnější, že jo. Ono asi na gymplu tě nikdo nezačne oslovovat bez toho, že by tam s tebou přišla máti nebo ti dala aspoň nějaký lejstro... něco no.“

Petr: „Jasný, jasný...“ (přikyvuje)

Výzkumník: „Hmmm, ještě něco vás napadá? Teď třeba už jen heslovitě...“

(delší pauza, kdy se na sebe vzájemně usmíváme a díváme z jednoho na druhého)

Petr: „No nevím, každopádně, že jo, na tý základní a střední škole je ten tělocvik povinný, takže asi určitě bude problém to tam nějak vyřešit...“

Výzkumník: „A ještě něco?“

Lenka: „Já k tomu mám ještě oblečení, o kterém jsme nějak moc nemluvili, i když to taky souvisí tak nějak se vším.“

Katka: „Hmmm, ono taky možná na těch základkách a středních školách by mohly být víc náchylný prudit – ty rodiče těch ostatních dětí. To si myslím, že je určitě... že by se moh takovej člověk najít, to určitě...“

Lenka: „To určitě.“ (potvrzuje její názor)

Petr: „A najde...“

Lenka: „To je fakt.“

Katka: „No... „máme ve třídě úchyláka...“ a nechtěj, aby tam jejich děti chodily... jo? Nebo něco...“

Petr: „Jo, jo, jo...“ (souhlasně)

Katka: „No já myslím, že takhle by to bejt mohlo.“

Lenka: „Třeba ,jak to bude, až pojedem na lyžák, třeba... kde by byli na pokoji...“ a tak dále, no.“

Katka: „No lyžáky, školní výlety, no... to je další takový, že jo ...“

Výzkumník: „Dobře, tak já děkuji... A teď si uděláme ještě ta tři závěrečná kolečka. O co se jedná? Já se vás chci třikrát zeptat, co byste „dali ze sebe“ lidem, kteří v tuhle chvíli právě na těch základních a středních školách jsou. Nebo jsou na učňácích, případně na výškách. A buď to mají celé před sebou a teprve začínají, nebo k tomu třeba jednoho dne dojdou - k tomu, čemu my, jak tady dnes sedíme, říkáme pracovně „přeměna“, a už to máme buďto za sebou, anebo tím vším právě procházíme. Takže první věc: co byste jim vzkázali? Stačí tak dvěma větami - nebo i jenom slovo. Co byste jim vzkázali?“

Katka: „Já bych třeba řekla, že ta škola, třeba aspoň tahleta výška - ty střední jako moc nevím - že je mnohem lepší než třeba pak jako povolání. To fakt není špatný, jako... právě proto jsem ještě šla na tu druhou výšku, to mi bylo jasné... Já jsem třeba dělala ve službách, jo, prostě v obchodě jako různě... jako „transku“ by mě asi vyprovodili. Kdežto výška je na tohle hodně dobrá - nemusíš tam moc chodit, můžeš si dělat co chceš doma, nejseš tam v žádným takovým jako vztahu že by tě někdo mohl vyhodit... No výška je docela dobrý prostředí si myslím na tuhle změnu. Ale nevím, co pak třeba ty střední, nebo takhle, no.“

Výzkumník: „Co bys vzkázala ty, Lenko?“

Lenka: „Já bych vzkázala, aby se jako nebáli... aby hlavně postupovali tak nějak jako suverénně, protože když oni sami budou tak nějak jako pochybovat, tak to okolí taky si nebude jistý, jestli to má brát nějak vážně. Takže tak nějak jako suverénně a prostě prezentovat to jako úplně obyčejnou, naprosto normální věc, která se stává jako dnes a denně. A takhle to těm lidem vlastně vnutit, tuhle tu svojí verzi.“

Petr: „Hmmm, já s tebou, Lenko, souhlasím. A ještě by mě k tomu napadlo dodat, z vlastní zkušenosti, pokud prostě... že jo, ono je těžký komu to říct, pokud prostě ta rodina nefunguje, nebo ty rodiče... tak najít si někoho,

komu to sdělit, aby na to nebyli sami. Přece jenom v tomhle věku člověk... je to pro něj špatný - jako v jakýmkoli věku - když je na to sám. To je asi všechno.“

Výzkumník: „Další věc - před čím byste je varovali?“
(ticho)

Výzkumník: „Nebo na co byste je upozornili, aby si na to dali obzvlášť dobrý pozor?“

Lenka: „Tak možná jako nepřehánět to s oblečením, i když to se jako týká teda hlavně MtF. Protože jako spíš jít tak nějak jako pozvolna přes jako unisex a... a tak dále. Decentní líčení a tak dále. Nedělat nějakou jako velkej náraz, protože to se spíš setká s nějakým jako posměchem.“

Výzkumník: „Další nějaké varování nebo upozornění: „na tohle pozor?““

Lenka: „Možná i ten coming out bych třeba řešila tak jako jednotlivě. Vybrat si pár lidí, který... se kterejma mám ty kontakty nejlepší a ty jako jednotlivě jako oslovit... a nechat to na nich, ať potom jako oni to dál šířej. Že jako třeba udělat nějakou jakoby coming outovou přednášku pro třídu třiceti lidí, že to fakt jako může bejt extrémní stres, kterej ten člověk pak ani třeba nezvládne.“

Katka: „Nevim... co napadá mě - tys to taky říkal - říkali mi, že je fakt jako důležitá ta jistota. Že když už prostě, jo... dělat ten coming out, až když je člověk fakt rozhodnutej. Protože ve chvíli, kdy začnete tak obcházet ty lidi a začnete říkat „hele já mám problém, ale ono je to těžký... já vlastně nevím...“ tak tím se to hrozně zakope. To už po těch lidech se chce moc, aby ještě dělali rádce. Tak se akorát člověk sám dostane do špatný situace, a oni mu ty druhý stejně neporaděj, protože nemůžou... protože ty situaci nerozuměj, no... No. Takže asi pak opravdu začít s tím až když člověk je rozhodnutej, si za tím stojí a je pak u toho důslednej. Protože pak když ty lidi třeba uvidí, že váhám a říkám „a pudu na operaci, nepudu na operaci“ - tak to je ještě víc znejistí... to okolí, který už tak v tom má guláš, no...“

Lenka: „Možná i jako nesnažit se převychovat ty lidi, který jsou třeba jako odpůrcem... a tak nějak spíš to jako brát s nadhledem a jako... vyhýbat se nějakým konfliktům... protože tím člověk pak strašně ztrácí energii, se vlastně snaží toho člověka donutit, aby von nějak to jako pochopil...“

Katka: „Já spíš jako jsem se nikdy nebála ztratit nějaký přátele - někdy to prostě asi některý lidi nevemou. Že jsou fakt lidi, kterým to člověk nevysvětlí, ani kdyby se postavil na hlavu. A pak je lepší dát od těch lidí ruce pryč, i když předtím to byli dobří kamarádi nebo tak, no. Ono se vždycky najdou takový lidi, u kterých jsem si fakt říkala, že by to problém bejt neměl - a zjistila jsem, že prostě není šance. Zabetonovaný. A zbytečný, abych prostě se s tím ničila vnitřně.“

Výzkumník: „Tak jestli tohle byla už všechna varování... zdá se, že ano. Tak poslední věc, pozitivní, co byste jim popřáli - na tu cestu?“

Lenka: „Tak hodně trpělivosti, odvahy...“

Katka: „No dobrý sexuology, dobrý doktory... bez těch to nejde.“ (smích)

Lenka: „Pravda.“ (smích)

Katka: „No a pak spolužáky... ale to je něco, co si člověk moc nevybere, no... prostě dobrý lidi všeho druhu, ať už odborníky nebo neodborníky, učitele, kamarády... to právě může být nedostatkový zboží.“

Lenka: „Aby si to užívali.“

Petr: „Jo, přesně, to mě taky napadlo. Aby byli sami sebou... prostě tak jak to cejtěj sami... a vůbec se nějak neohlíželi na to, jak to bude působit ny ty lidi, který to nepřijali...“

Lenka: „Aby je neřešili prostě.“

Petr: „Prostě takhle to cejtěj... tak ať to tak dělaj.“

Katka: „No asi jo... no, akorát... ono se to strašně lehkó říká, že jo...“

Lenka: „To jo, no.“

Katka: „Když já jsem si to patlala třeba docela dlouho... já nevim, třeba to byla nějaká etapa, kterou jsem musela projít... hmmm, to by bylo asi lepší, kdyby byla kratší, ta etapa, no. Faktem je, a to platí asi obecně, prostě moc neotálet, no. Ono to tělo stárne, všechno stárne, jo... je to ale... prostě... ale asi zas... si člověk nějak asi musí projít nějak... nějakým obdobím těch pochyb... a sám si to v sobě vyřešit... no... čím kratší je... tím líp asi -“

Petr: „Já si hlavně myslím, že potom, když člověk už teda dospěje do toho stádia, že s tím začne něco dělat, tak aby se tady k tomu nevracel se všema těma „kdyby“. Aby prostě to žil jako dál, aby si neříkal: „no jo, ale když já jsem to teda nezačal řešit před těma třema rokama, tak teď už možná...“ jo? Jako takhle, aby prostě to bral od týchle doby - „tak teď konc jsem začal, tak dobrý, tak prostě...“ - a nekoukat na to, že teď by to třeba bylo patnáct let a tak. Protože to jako vůbec... - to by ho potom sežralo, toho člověka.“

(kratší pauza, ticho)

Petr: „Nikdy není pozdě.“ (povzbudivě)

Katka: „A lepší pozdě, než nikdy.“ (smích)

Výzkumník: „Tak já vám moc děkuji, ještě jednou. Protože jsem moc rád, že jste přijeli a že jste si udělali čásek.“

1. MATĚJ a jeho příběh

KONTEXT ROZHOVORU: Tento rozhovor byl natočen jako první v pořadí, ve stejný den jako první ohnisková skupina - jiný termín nebyl z Matějovy strany možný. Proto je rozhovor prakticky nestrukturovaný, plánoval jsem dát Matějovi maximální volnost přijít s vlastními tématy, podobně jako účastníkům ohniskové skupiny.

Rozhovor proběhl v provozovně rychlého občerstvení u autobusového nádraží a v relativní časové tísní. To jsou faktory, které mohly mít - spolu s faktem, že jsme se spolu nikdy předtím nesetkali - podstatný vliv na průběh rozhovoru a zřejmě tak i limitovat jak pestrost nastolených témat, tak hloubku, do jaké jsme se jim věnovali.

Otázky, které byly zpočátku velmi otevřené, jsem pak v průběhu rozhovoru konkretizoval, abych Matějovi poskytl nějaký odrazový můstek - v době, kdy jsme s Matějem rozhovor natáčeli, ještě neexistoval soubor podnětových kartiček.

Matěj procházel procesem přeměny pohlaví na vysoké škole a v době konání rozhovoru už ho měl kompletně za sebou.

Výzkumník: „Matěji, v první řadě ti díky, že sis na náš rozhovor udělal čas. Takže - téma znáš - „individuální zkušenost s procesem přeměny pohlaví ve škole“. Byl bych moc rád, kdybys mi v čase, který teď na sebe máme, řekl něco o tvých vlastních zkušenostech a o tom, jak to s tebou bylo...“
(krátká pauza)

Matěj: „Hmmm...“ (váhá, rozpačitě se usmívá)

Výzkumník: „Já vím, moc jsem ti to tou otázkou neusnadnil, že jo? (veselý smích) Je to poměrně široké téma... Ale já se právě nechci ptát konkrétně, víš? Mluv prostě o čemkoli, co ty sám považuješ za důležité, co bylo podstatné u tebe.“

Matěj: „No... tak já bych začal asi nejdřív nějak obecně: začal jsem vlastně v pátém ročníku, to jsem dělal magistra. Chodil jsem tam tak napůl - to byla velká výhoda. Člověk si to mohl zařídit tak, že do školy prakticky skoro vůbec nemusel chodit.“
(krátká pauza)

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje a čeká)

Matěj: „No... jak to vlastně tehdy bylo?... já měl to neutrální jméno, no - to jsem nahlásil na studijní... -“
(pauza)

Výzkumník: „Aha...“
(další pauza ticha)

Výzkumník: „...a to bylo asi kdy - časově?“

Matěj: „To bylo v období asi tak od února do června.“
(pauza)

Výzkumník: „Hmm... a jaké byly reakce okolí?“

Matěj: „Hmm... nebyly vlastně ani moc negativní ohlasy - ono to bylo lidem dost jedno, takže jsem to bral tak nějak s nadhledem.“

Výzkumník: „Říkal jsi, že jsi začal v pátém ročníku - to byl závěrečný ročník, že jo?“

Matěj: „Byl.“

Výzkumník: „Hmmm...psal jsi asi diplomovou práci. Jak na tuhle změnu, která se s tebou děla, třeba reagoval tvůj vedoucí?“

Matěj: „Hmmm, tak moji vedoucí byli dva, chlap a ženská - a vzali to celkem dobře. Neřekl bych, že s tím měli nějaké problémy. Diplomku a obhajobu jsem měl už s tím neutrálním jménem. To jsem měl asi tak rok a čtvrt, to neutrální jméno...no. Takže to bylo dobré. Ty začátky, ty byly příjemné, to si pamatuju. Negativní zkušenosti jsem měl spíš s lidma na ulici. Ale ve škole ani tak moc ne. Spoustě lidí to bylo prostě jedno.“

Výzkumník: „Mluvíme o neutrálním jménu - a s tím souvisí přechod na mužský rod. Jaké zkušenosti máš v tomhle směru?“

Matěj: „Hmmm, tak řešit mluvu v mužském rodě se spolužáky, to byl pro mě teda opravdu úkol. Já jsem si stanovil, že s tím mluvením začnu od nového roku. A toho jsem se potom držel. Nebo jsem se snažil...protože ze začátku jsem měl dost zábrany. Trvalo to nějakou chvíli, někdy jsem mluvil radši neutrálně... a takhle přes neutrální jsem se časem prostě dostal k tomu mužskému rodu.“

Výzkumník: „Zase se zeptám, jaké byly reakce?“

Matěj: „Reakce byly spíš neutrální, nebo žádný... většinou to spolužáci přešli... my jsme se moc nebavili, taky už jsme se vlastně skoro rozcházel... Takže většinou to spíš přešli. Někdo vstřícnější se třeba i zeptal, no... - ale ti, kterým to vadilo, tak ti se právě nikdy ani nezeptali, prostě na to nereagovali. A po absoloriu jsme se k sobě vlastně ani nehlásili. My se už teď nijak nestýkáme.“

Výzkumník: „Jak to bylo s přednášejícími? O vedoucích diplomky jsme už mluvili...“

Matěj: „Já jsem před pedagogy v mužském rodě nemluvil. Jediní, komu jsem to oznámil, byli právě moji vedoucí diplomové práce, protože jsme byli hodně ve styku. Ti potom taky asi zařídili, že jsem na obhajobě mluvil v mužském rodě. A taky jsem tam přišel v obleku... ale jméno jsem měl tehdy ještě to neutrální. Takže takhle...pak už jenom to studijní, kde mi upravili index, diplomka... a... to bylo všechno, kde jsem to říkal. A ze školy jsem odešel ještě před operacema. Ukončil jsem studium. Já jsem nikomu nějak nic moc nevysvětloval.“

Výzkumník: „Aha, hmmm...takže jsi prostě přešel na začátku nového roku před spolužáky do mužského rodu bez nějakého bližšího vysvětlování...“

Matěj: „Tak. Já jsem nic nevysvětloval, ani jsem před ně nijak nepředstoupil s nějakým oznámením - ono to ani dost dobře nešlo. My jsme se moc nevidali, na ty přednášky jsme moc nechodili, protože většinou jsme už různé podnikali... Moc jsme se neznali, jen jsme studovali - tak nějak hromadně.“

Výzkumník: „Vy jste se společně vídali jen na přednáškách? Nebo i nějak mimo školu?“

Matěj: „Měli jsme večírek k ukončení studia. Tam jsem šel, no...a tak nějak jsem manévroval mezi klukama a holkama. Přijali to dobře. Nikdo nic neřek. Ale já na tyto akce moc nechodím. Potom se tam ještě řešilo ubytování, to jsem měl strach...ale jeden kluk se přihlásil, že bude spát na pokoji se mnou. To mě tehdy příjemně překvapilo, protože hormony jsem měl teprve krátce...no...a měl jsem docela problémy se prosadit. On tam teda nakonec stejně nespál, ale bylo to příjemný.“

Výzkumník: „Ještě něco bys mi k tématu spolužáci řekl?“

Matěj: „No...ve škole to všechno šlo docela hladce, měl jsem samozřejmě pozitivní i nějaké negativní zkušenosti, ale...myslím, že jsem to ze začátku bral příliš jako samozřejmost, ten dobrý start. To určitě bylo dobré v tom, že mi to nijak nesrazilo hřebínek a že to šlo...hladce. Ale posléze začalo přibývat těch špatných zkušeností, měl jsem docela problémy se prosadit. Zlé zážitky jsem měl hlavně s novými lidmi, asi tak dvacet procent jich reagovalo špatně. To byl ten kontrast, protože ve škole jsem tohleto neznal. Třeba se mi nikdo nikdy neomluvil za oslovování v opačném rodě - a to je horší, než se splést, neomluvit se. Já si myslím, že někdo to dělal i schválně. No...někdy to bylo opravdu složité, když mě brali jinak. Ale potom zase po určité úpravě vzhledu a hlasu se to samo začalo zlepšovat. Nejhorší bylo, že ty... že ty zlé zážitky prostě byly... nečekané. V době, kdy už všechno bylo tak na devadesát pět procent v pořádku - a pak najednou problém. Na každého jsem asi působil jinak. No... tohle všechno jsem ale říkal o lidech, které jsem předtím neznal.“

Výzkumník: „A co ještě ti způsobovalo problémy?“

Matěj: „Problémy... to byly zpočátku, jak už jsem říkal, v první řadě ten vzhled - a hlas. To byl problém. Hlavně na ulici nebo v obchodě, prostě kde jsem potkával neznámé lidi. S hlasem jsem měl problémy nejdéle v telefonu.“

Výzkumník: „Vzhled a hlas jsou oblasti, které se začnou většinou celkem výrazně měnit s podáváním hormonů. Jak to bylo u tebe?“

Matěj: „Taky tak. Ale já si myslím, že je to celé nedomyšlené. Třeba vystupovat v roli bez toho, že by člověk nějak vypadal. To nejde, nefunguje to - vystupovat v roli bez vzhledu. Bez hormonů. Navíc je to najednou hrozný extrém - chtěli po mě něco (*pravděpodobně ošetřující lékař, sexuolog - pozn.výzkumníka*), čemu jsem se od dětství bránil a co jsem se snažil potlačit. To je nefér. Hrozně nefér.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (souhlasně přikyvuje a čeká)

Matěj: „...mladí dneska vypadají tak nějak nevyhraněně, takže to je normální, že se někdo někdy splete... a stejný problém měli lidé se mnou. Někdy jsem na ně působil tak, někdy jinak. Ale vystupovat v roli bez toho, že by mě lidé vnímali už na první dojem, to je nelogické. Já jsem slyšel, že dneska se už zkouší něco nového, že se hormony dávají už dřív - jakmile člověk začne žít v té roli. No, to je určitě lepší. Protože po úpravě vzhledu lidé reagují sami.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (souhlasně přikyvuje)
(pauza ticha)

Výzkumník: „Můžeš mi k tomu říct ještě něco?“

Matěj: „...no, nevim, myslím si, že i to okolí samo podporuje člověka v nějakém chování. Hmmm... stereotypy, to je zase jiná kapitola, ale dost se toho už odbouralo. Dnes už lidé nemusí překonávat takový odpor okolí, je to prostě už... víc sociálně přijatelné.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Matěj: „Dřív to bylo náročnější (*proces přeměny pohlaví - pozn.výzkumníka*). Jinak si myslím, že já sám jsem se ve svém chování a zájmech nijak nezměnil. Nedělám nic, než to, co jsem už dělal dřív. No...tak to je asi tak všechno.“

Výzkumník: „Je ještě něco, o čem jsme nemluvili, čeho jsme se nedotkli?“

Matěj: „Hmmm, já už jsem řekl všechno, co jsem chtěl.“

Výzkumník: „Dobře, takže díky Matěji. Na závěr bych ti chtěl položit tři otázky. Ty už máš celý proces za sebou. Jenomže jsou tady další lidé, kterých se problematika transsexuality osobně týká - a proces přeměny pohlaví buď je už nyní, nebo se možná v budoucnosti stane součástí také jejich životní zkušenosti. Na českých školách jsou žáci a studenti, kteří tím vším, o čem tu spolu mluvíme, buď aktuálně procházejí, nebo je tato zkušenost - třeba v průběhu studia - čeká. A právě kvůli těmto lidem, dnešním a budoucím žákům a studentům, se tě chci zeptat - co bys jim v souvislosti s procesem přeměny pohlaví ve školním prostředí vzkázal?“

Matěj: „Hmmm... hlavně asi to, že by se do toho měli pustit během studia. Já jsem to vlastně nestihl - a pak jsem toho litoval. Je to nesmírně těžké, když už člověk pracuje. Znáám lidi, kteří to také nestihli - a pak třeba přišli o praxi, protože zaměstnavatelé nebyli vstřícní a nedali jim potvrzení, kde by figurovalo jejich aktuální jméno... nebo přišli i o zaměstnání. Ze školy ale nejde vyhodit na základě změny jména nebo tak, nejde tam ani nijak drasticky šikanovat, třeba že by nevydali nový index nebo diplom. Další věc je, že člověku potom strašně chybí kontakty a kamarádi. Já třeba staré kamarády vůbec nemíchám s prací, protože...toho se dá strašně v kariéře zneužít. Proto je nemíchám dohromady, aby mě třeba náhodou neidentifikovali a potom toho nezneužili.“

Výzkumník: „Takže jsi to řešil oddělením minulosti a současnosti?“

Matěj: „Hmmm... (přikyvuje). Ti lidé, se kterými jsem se znal předtím a teď, se vůbec nesetkávají. Proto jsem se také přestěhoval do jiného města. Vůbec celé ty dva světy předtím a teď jsem od sebe oddělil. A já jsem se za těch 6 let taky dost změnil. Takže kdyby se ke mě někdo hlásil... tak dnes bych se už tvářil, že toho dotyčného

neznám. To mě trochu mrzí. Je to důsledek toho, že jsem se k tomu (*ke změně pohlaví - pozn. výzkumníka*) dostal až později. Je fajn, že dneska se to řeší třeba už na střední škole, to jim moc přeju.“

Výzkumník: „Hm, díky... ještě nějaký vzkaz?“

Matěj: „To je asi všechno.“

Výzkumník: „Je něco, před čím bys je varoval?“

Matěj: „Varoval? No... Nevím. Je nutné počítat s tím, že vždycky se najde někdo, kdo to nevezme. Já jsem ty lidi, kteří to nevzali, prostě vypustil ze života, protože jsem se s nima nehodlal otravovat. Jedinou výjimkou jsou samozřejmě rodiče - pro ty je to náročné. Ale... Komu to nesedlo... tak ty kontakty potom stejně upadaly a nějak samovolně zanikly. Já jsem se ani nesnažil to nějak zachraňovat, protože na to bych neměl... neměl bych na to věčně se zabývat zapšklýma lidma, kteří to neberou. Ono je to daný i tím, kde člověk žije. Je asi tak dvacet procent lidí, myslím na maloměstě, kteří by to nikdy nevzali. Ale... třeba v baráku, kde bydlím, tam jsem to vůbec neřešil. Třeba sousedka mě časem sama začala považovat za někoho jiného...“

Výzkumník: „Takže tvoje varování by se dalo shrnout jako: „vždy se najde někdo, kdo to nepřijme, a s takovými lidmi nemá cenu udržovat kontakty“. Takhle nějak?“

Matěj: „Přesně.“

Výzkumník: „A na závěr, co bys jim, Matěji, popřál?“

Matěj: „Tak... hlavně ať jim to vyjde tak, jak si představují. To je to hlavní. No, ať to mají všechno co nejrychleji za sebou, a taky ať si to užívají... a ještě jsem si vzpomněl na jednu věc. Setkal jsem se s názorem, že operaci si člověk musí zasloužit. To říkají někteří psychologové a doktoři. Že na operaci může jít člověk jen když se chová přesně podle toho, co se od něj očekává. Že je to taková jako odměna za dobré chování. A s tímhle já nesouhlasím. Na operaci má každý právo. Takže naopak jim přeji, aby to měli co nejjednodušší.“

Výzkumník: „Já ti děkuji za rozhovor, Matěji.“

Matěj: „Já jsem rád něčím přispěl.“

2. KATKA a její příběh

KONTEXT ROZHOVORU: Tento rozhovor byl realizován jako druhý v poradí. Byl nejen zaznamenáním Katčina vlastního příběhu, ale do značné míry i jakýmsi pracovním kotlíkem, ve kterém jsme s Katkou v naší společné diskusi ještě jednou důkladně promíchali nabízející se témata a rozkryli související kontexty. Níže uvedený seznam, který jsme doplnili a rozšířili, pak tvořil jakousi flexibilní osnovu následujících rozhovorů.

Přestože jsme se viděli podruhé v životě, mohli jsme spolu na dané téma hovořit naprosto volně. Rozhovor jsme natočili v parku, kde jsme měli relativní dostatek klidu a soukromí.

Katka procházela procesem přeměny pohlaví na vysoké škole a v době konání našeho rozhovoru už ho měla kompletně za sebou.

SEZNAM TÉMAT NA ZAČÁTKU ROZHOVORU:

OZNÁMENÍ	SPOLEČENSKÉ AKCE (PLESY,
OSLOVOVÁNÍ	IMATRIKULACE, PROMOCE)
JMÉNO	HORMONY
WC	ODBORNÁ VYŠETŘENÍ
TĚLOCVIK	OPERACE
OBLEČENÍ	UVĚDOMIT SI „PROBLÉM“
DOKLADY (INDEX, OP, DIPLOM)	SROVNAT SI „PROBLÉM“
	EXKURZE

Výzkumník: „Takže já bych tě poprosil, Katko, jestli bys mi mohla říct ještě jednou, sama za sebe, co pro tebe bylo v souvislosti s naším tématem, s „procesem přeměny pohlaví ve školním prostředí“, důležité. Navíc, já tady mám dneska seznam témat, která vyvstala na těch ohniskových skupinách (předkládá seznam témat a tužku). Jak mi budeš vyprávět svůj příběh, možná tě některá ta témata inspirují, některá možná ne - a jiná, která pro tebe osobně třeba byla důležitá, tady nenajdeš. V tom případě je sem klidně dopiš, aby tu ostatním pak třeba nechyběla.“

Katka: „Důležitých věcí bylo spousta...no, hmmm, který byly podstatný a který nepodstatný, tak...ono je to hodně daný tím typem školy, co jsem chodila. Protože, že jo, ta byla docela dost liberální, prostě se dalo spoustě věcí vyhnout...aspoň do jistý míry. Třeba člověk nemusel chodit do té školy tak šíleně často... no... tak... já nevím, co bys chtěl slyšet.“ (váhavý smích)

Výzkumník: „No, v podstatě tohleto, co říkáš...“

Katka: „E-hmmm...“ (souhlasně)

Výzkumník: „Ty jsi říkala „liberální škola“ - co tím přesně myslíš?“

Katka: „Tím myslím, že byla poměrně volná, ta škola...že nebylo nějaký kvanta povinností, jo...třeba na nějaký medicíně, nebo na nějakých voškách (*vyšších odborných školách - pozn.výzkumníka*), to musíš furt flákat jednu praxi za druhou, jako flákat - jako...“

Výzkumník a Katka unisono: „...dávat...“

Katka: „...ne jako flákat jako zanedbávat (veselý smích). Že furt někde chodíš s nějakějma jako cizíma lidma, takže...kdybych třeba musela chodit každéj, já nevím, druhej tejdén na praxi do nějakého ústavu nebo zařízení, tak nevím, jestli bych to dala, jo?“

Výzkumník: „Co by tam podle tebe mohlo vzniknout za problém?“

Katka: „Tak oznamovat to pokaždý, znovu... jako nějakějma cizejm lidem... kterejm do toho celkem houby je... a který ještě by byli na mě docela vyvalený - to si neumím ... tak úplně moc představit, jo? My jsme těch

praxí měli relativně celkem dost málo. A já jsem se toho celkem dost bála, jo? Takže nejdřív jsem ještě chodila vlastně pod tím starym jménem, a v době, kdy jsem měla to neutrální jméno, tak jsem žádný praxe nedělala - a pak už jsem teda zase začla pod tím novym...“

Výzkumník: „Aha, aha...“ (přikyvuje)

Katka: „...a takže vlastně jsem nemusela nikomu nic vysvětlovat. I když - když jsem začla chodit čerstvě pod tím novym jménem, tak ještě na mě lidi dost čuměli a tak, no... a neumím si to představit třeba v takovejch těch autoritativnějších zařízeních. Že jo, když člověk přijde do léčebny, poprvý třeba... a... já bych řekla „já jsem studentka, mám neutrální jméno, tak mě respektujte“ - jo? Jako málokdo to pobere - jo? Nebo nemuselo by to bejt úplně moc dobrý, no. Todle jsem si hodně ušetřila. Vůbec tím „liberální“ jsem myslela takovej ten systém, kterej mi umožnil třeba vyhybat se takovejch těm nepřijemnejm konfrontacím, jo? Třeba na medině taky, jo, že jo... člověk chodí každou chvíli na nějaký jiný oddělení a tam... si to neumím moc představit, jo? Asi by to taky šlo, ale... no - nevím. Ale i tak jako jsem v té době byla v dost velký krizi, jako ohledně té školy, jo? Že jo, že jsem měla i dost takový zaječí tendence. Že bych se vykašlala na tu školu vůbec... přičemž teda ne jenom kvůli té změně, ale i tak jako ten útek před tou zodpovědností, před tou nutností to řešit, že jo. Protože i tak má člověk šedesát přímých spolužáků, jo? Učí ho milion lidí včetně spousty externistů, jo? Ale tak jako... nakonec se to dalo... zvládnout. Ale nevím, jakym jinym stylem bych to zvládla. Třeba hodně důležitý mi připadlo to, o čem jsem vlastně už mluvila na té skupině, že tam prostě nebyl žádný tlák, jo?“

Výzkumník: „Hmmm, to jo.“

Katka: „...což třeba na spoustě výšek je. Třeba neumím si představit, jak by to tam řešili, jo? Jo?“

Výzkumník: „Jak by to tam řešili - to znamená, že by to museli řešit oni, nebo že bys to měla řešit ty?“

Katka: „To bych musela řešit já... ted'ka je otázka, jak by na to reagovali. Tak ono tělocvikáři nemaj moc dobrou pověst. Já jsem kdysi chodila, že jo, nějakou kratší dobu na fildu, na filosofickou fakultu...no a jeden z důvodů, proč jsem toho nechala - no ale to nebyl ten hlavní důvod - byl ten, že jsem se prostě systematicky vyhýbala tělocviku, že jo. Protože tam prostě byl tělocvik tvrdě povinný a bez něho by člověka vyhodili ze školy, jo? A prostě já - neměla jsem kredity, jo? Jako sice by to šlo ještě nějak dohnat, ale... prostě to byla jedna z věcí, která mi dělala docela problém. Proto jsem taky zvolila takovej vyhejbač styl, jo? Nevím, kdybych ten obor asi šíleně chtěla, tak bych se to prostě nějak pokusila, ale...spíš jako jsem měla pak už takový zaječí tendence, na té fildě, tak jsem to pak vyřešila tím, že jsem vlastně odešla ze školy, no. A tam to bylo hodně blbý, na ty sporty, no...jediný co mi připadlo tam, že bych jako ještě docela dala, byla kanoistika. Já se teda docela bojím vody a... neumím moc plavat... ale jsem si ještě říkala, že to de. Protože tam byly jinak kolektivní sporty, plavání, no... a to bylo tak všechno, jo? Tam nebyl nějaký extra velký výběr. Nevím, no. Já jsem měla docela velký problémy už na gymnáziu s tím tělocvikem.“

Výzkumník: „Takže ty už na gymplu jsi vlastně věděla, jak to s tebou je? -“

Katka: „...no... -“

Výzkumník: „...měla jsi to nějak zformulovaný?“

Katka: „...no nebylo to až tak zformulovaný, bylo to spíš... takový jako míň určitý pocity... ale jo, napadlo mě i to slovo trans... transsexualita v té souvislosti...“

Výzkumník: „...už to tě tehdy napadlo...?“

Katka: „...mě to tenkrát napadlo. no. Dokonce už někdy na konci základky, ale jen v takový jako mlhavý rovině... si člověk říká „no tak jako určitá možnost to je... ale to je vlastně blbost“ jo? Tak jako časem mi docházelo, že jsem nějak odlišná, no... Takže ten tlák... jo, to pro mě bylo, když na to vzpomínám, asi největší trauma... nebo trauma... bylo to nejvíc nepřijemný.“

Výzkumník: „A co konkrétně na tom tláku bylo nepřijemný - převlíkání v šatnách, nebo ten dril, nebo...?“

Katka: „No, například... i ten dril, i to převlíkání, prostě takovej ten chlapskej přístup... my jsme ještě měli za učitele bejvalýho vojáka, že jo...“

Výzkumník: „Tak to jo...“

Katka: „...no a bylo to... to jsou asi moje nejnepřjemnější vzpomínky z gymplu, pokud se týká přímo školy - tělák. Ne že bych neměla někdy problémy s jinými předměty, třeba s matematikou nebo s fyzikou... ale když vzpomínám na ten gympl, tak to je tělocvik, jo? Takže takhle, no. Možná to vnímám jako přehnaný - nevím, no. Faktem je, že to může být i tím, že jsem nebyla nikdy moc sportovně založená a šikovná, jo? Ale... asi tak jedno s druhým, no.“

Výzkumník: „Tohleto mě přivádí na otázku - jak to bylo třeba se spolužákama? Protože pro některý lidi by to mohlo se spolužákama být horší než tělocvik. Jak to bylo třeba u tebe?“

Katka: „Tak na tom gymplu ta tendence u mě nebyla tak vyhraněná, aspoň navenek, jo? To by bylo na strašně dlouhý povídání vlastně do minulosti, jo? Já jsem měla problémy třeba dost velký s učitelama, ale jako na základní škole už...“

Výzkumník: „A vysvětluješ si to nějak?“

Katka: „Tak ňák si to asi vysvětluju, ale... tak jako... na bázi nějakého kauzálního vysvětlení. Ty děti jsou prostě jako supi, aspoň některý - a když viděj, že je prostě někdo nějak odlišnej, tak prostě se na něj vrhnou, že jo. A klovaj do něj. Takže já jsem takhle změnila třikrát třídu během základní školy. Takže na tom gymplu z hlediska spolužáků jsem si spíš pomohla... i když jako, jo, byly tam nějaký takový i jako ataky... ale nebylo to zdaleka tak hrozný, jako na té základní škole, to musím říct, jo? Že tam ta šikana... jo? Tam jsem se pak aspoň dokázala do jistý míry bránit, jo? Ale... pak, jako bylo to dost hrozný... byla jsem ve třech různých třídách a v jednom případě ta šikana byl ten hlavní důvod té změny třídy, jo? Tam jsem pak přešla úplně na jinou školu, protože tam to přestalo bejt únosný... ale na té další škole jsem si stejně nepomohla. Protože tím jak člověk přijde do jiného kolektivu, kde už ty lidi jsou sehraný... tam potom je tím terčem dvojnásobně, jo? Ale na tom gymplu to kupodivu bylo docela lepší, ale... díky tomu, že jsem si vytvořila takový jako docela tvrdý image - říkat pankersko-anarchistický, to by bylo takový... trochu přehnaný tvrzení (smích), ale... mělo by to něco do sebe. Image, který je... obrana, prostě negace, že jo. Člověk jak je takovej drsnej... tak zároveň lidi z něj maj větší respekt, jo? Že není ta tichá voda, jo? Když jsem byla ta tichá voda na té základce, tak do mě lidi třeba ryli víc. Když jsem začala bejt trošku destruktivní... že jo, pak začaly bejt nějaký ty pařby a takový... a i ňáký takový - no, nebudu to ani rozebírat - že jsem začala bejt trošku víc destruktivní, tak lidi začali mít větší respekt, jo? Takže... takže tak no, na tom gymplu s těma spolužákama to nebylo až tak hrozný, no... a na té výšce, tam už zas teda přímo v tom procesu... té vlastní přeměny... třeba nemusela jsem bydlet na koleji. To je možná teda téma, který bych tady připsala. Taky je dost důležitý...“

Výzkumník: „Tak ho tam klidně připiš...“

Katka: „Což si myslím, že taky pro některý lidi musí bejt dost těžký, jo? Když prostě nemá tolerantní spolubydlící, nebo když nesežene pokoj sám pro sebe, což teda je téměř nemožný... a stojí to šilenejch peněz a je to... takovejch pokojů je fakt minimum na koleji. Taky si neumím představit, jak bych to třeba řešila... ňák by to asi šlo, když člověk si vybere tolerantní spolubydlící... jenže se shání tolerantní spolubydlící spíš ženský než chlapi, že jo?“

Výzkumník: „No to jo...“ (souhlasně přikyvuje)

Katka: „Takže to - no, to je taky téma, který by bylo dobrý zohlednit, jo? Kdyby se nějaký transčlověk hlásil ňjak na výšku, aby se tahleta věc zohlednila, jo? Protože správa kolejí a menz, to je taky docela dost nepružná instituce, jo? Kdyby se i nějaký lidi našli, který by s nim chtěli bydlet, tak... nevím, jestli oni by to tam jako vzali, že jo? Takže já jsem našťěstí bydlela doma, zas to mělo jiný nevýhody, člověk by se docela rád dostal z toho domu, ale... z tohohle hlediska to byla docela dost velká klika. Vlastně to jsou témata, kde člověk pak přímo přichází do takový bližšího fyzického kontaktu, že jo... jak jsme se bavili třeba o těch toaletách... toalety - taky nic příjemnýho, člověk pak hledá nějaký odlehlý záchody... Zamykací dámský záchody u nás na katedře třeba na patře nebyly, že jo... a ještě před nima fronty... to nebylo moc příjemný.“

Výzkumník: „Já se zeptám teď možná trošku naivně - když je to s dámskýma toaletama takhle problematický... - nedá se jít na ty pánský?“

Katka: „Ale dá... Tak já jsem ze začátku chodila i na pánský - na kabinku. Jenže pak zase když začneš s tím procesem oznamování, tak lidi na tebe docela dost čuměj, kam vlastně chodíš a... pak je lepší to jakoby

rozstříhnout, jo? Protože když říkáš, že seš holka - a přitom vlastně ještě chodíš na pánský záchody, jo... spousta lidí, že jo, který hledaj - protože jim je to divný, tak hledaj - a pak už třeba i rejou „říkáš že ses holka, oblíkáš se, děláš tohle, chodíš tamhle...“ jo? Pak už je zase lepší přijmout tu roli i s těma určitejma nepříjemnostma, který to může v praxi přinášet, jo?“

Výzkumník: „E-hmmm.“ (souhlasně přikyvuje)

Katka: „...jako že jsem se na dámských záchodech zrovna setkala s nepříjemnostma - třeba ve škole, jo? Obzvlášť, když jsou ty fronty a jsou nezamykací záchody. Třeba když někdo klepe a člověk říká obsazeno, že jo... potom když to řekneš tím hrubým hlasem přes tu zed', jo? Tak pak už každé čumí, když otamtud' vylejzáš... a takový... Ale tak s tím se nedá nic moc extra dělat. Vlastně nějaká ta tolerance ze strany tý školy by tam mohla být - teda nikdo si nestěžoval, jo? No, neumím si představit, jak se tomuhle dá vyhnout úplně...“

Výzkumník: „Mohli bychom se teď podívat na všechna ta témata, která jsme si společně vypsali...? A já bych tě poprosil, jestli bys je časově seřadila nebo spíš přiřadila k těm třem obdobím - začátek, střed a konec procesu. Která témata bys řekla, že patří na ten úplný začátek nebo jsou jeho nastartováním... které téma ten začátek ukončuje... a mohla bys potom takhle časově postupovat dál?“

Katka: „Ale já bych ty témata - s tím mám dost velkej problém, seřadit ty témata do těch tří škatulek (*začátek, střed a konec proces - pozn.výzkumníka*)... mě většina těch témat připadá, že je prostě průběžnejch.“

Výzkumník: „Která to teda jsou, ta průběžná témata?“

Katka: „Tak já to teda ještě zkusím s tím začátkem, jo? Tak čistě do začátku patří to oznamování, alespoň tomu nejbližšímu okruhu... a trochu vyřešení toho oslovování - a to už si zase já spíš představuju v tom středu. Pak třeba ty věci, jak jsme se bavili teďka, tak to vlastně trvá celou tu dobu - až teďka na konci jsem na tom tak jako relativně dobře... celkem.“

Výzkumník: „A co ty problémy s tělem, jak jsi to charakterizovala, co všechno by tam patřilo? Tělocvik jsme už zmínili - a dál?“

Katka: „Pak třeba exkurze - my jsme měli nějaký exkurze, ne že by jich teda bylo moc, ale na některých školách jich bývá docela hodně. Já jsem nikdy na žádný nejela, zase z toho důvodu, že tam je hromadný ubytování - a jak já bych to řešila? Spát s klukama bych nechtěla... ale zas spát s holkama - stačila by jedna kráva, který by to vadilo... a nebo by i vyučující mohli mít strach. Co bych dělala? Přitom třeba v ubytovnách se spí po deseti nebo po více lidech, jo? No a co jsem tam ještě uváděla? Tělocvik, exkurze, praxe - tam lidi s neutrálníma jménama a neutrální identitou - aspoň teoreticky nějak zavedenou, no... to nevím. Takový trvalý problémy jsou třeba s tím oblíkáním, jak se oblíkáte. Já jsem to třeba vzala tak jako dost umírněně. Já nevím, jestli to těm lidem... asi jak komu - ale nedá se říct, že byly špatný. V oblíkání to mají kluci (*transkluci - pozn.výzkumníka*) relativně jednodušší, jo? Je strašně málo pánskejch věcí, který by nemohla nosit jakákoliv ženská, aniž by se za ní lidi náh jako votáčeli... šíleně. Kdežto naopak je to docela těžký, no. Takže když nosíš spíš jako universální věci, neutrální, tak lidi rejou „proč se neoblíkneš jako holka, když teda říkáš o sobě, že jsi holka“. Ale když člověk začne nosit nějaký vysloveně dámský věci, tak hrozí jednak, že nemá takovej vkus a neumí v tom tak nějak chodit, neumí to nosit, jo? A taky hlavně ty lidi víc čuměj, jo? Protože když je někdo divnej, že je tak nějak unisex oblečenej - to už se asi týká spíš prostředí mimo školu - když je unisex oblečenej, tak to lidi ani moc nezaregistrujou, je to prostě nákej divnej člověk... ale když jde někdo, kdo vypadá spíš jako chlap a je výrazně žensky oblečenej, tak si hned řeknou, to je transvestita... nebo něco... - už tak jsem si užila docela dost různě poznámek - a asi kdybych se oblíkala dost odvázaně, tak bych si jich užila podstaně víc, no. Takže...“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Katka: „...to tak souvisí s tím tělem, no... hodně. To je asi tak to hlavní. Potom člověku začnou růst prsa - ale to je spíš příjemný... než že by to byl problém. Ale taky to pro někoho může být v té fázi docela spíš šok - jako pro to okolí.“

Výzkumník: „Hmmm... - a kam to asi tak patří, v rámci našeho schématu začátek - střed - konec?“

Katka: „To je asi tak střed, no. Co tady dál vidím? (probírá se tématy) Společenský akce. To je zase klasika - to jsou zase problémy s tím oblíkaním a nepřímou s tělem, jo? Co si vzít a nevzít na nějakou večírek... mě se těmhle věcem dařilo docela dost vyhábat, za cenu že jsem asi přišla o trochu některých společenských kontakty, který bych jinak měla. Takže ještě k tomu řazení, že? Já nevím, no... - ta diferenciace „začátek - střed - konec“ se mi nezdá nějak moc dobrá, no. Tak třeba doklady neutrální bych možná dala do středu... nebo do začátku? Finální doklady až na ten konec, to je jasný, operace taky... No ty operace a doklady - to už je pak všechno lepší, no. Prostě magická moc papíru funguje všude, jo?

Výzkumník: „Hmmm...“ (souhlasně přikyvuje)

Katka: „Když prostě lidi viděj tu občanku, tak prostě už nad tím nepřemejšlej... Já nevím, si myslím, že pak... prostě dokud oni si mohou myslet, že jsem nějaká divná, že jsem transvestita nebo cokoliv, tak nad tím dumaj, ale když viděj tu občanku, že jsem ženská, tak si spíš řeknou, že jsou nějaký divný oni, že prostě nepoznají ženskou... většinou pak znejistí. To samý prostě... kupodivu na těch praxích jsem pak ani neměla žádný problémy. A přitom třeba přijdeš na praxi a víš, že ten psycholog celej tejdenn občas na tebe tak divně čuměl, ale nezeptá se, protože jako psychologovi je mu to blbý... (smích)... ale říká si „na ty ženský je něco divného, ale nemůžu přijít na to, co to je“, ale nesetkala jsem se na žádný praxi s problémem, že by tohle někdo řešil. To samý klienti - nebo pacienti, kdyby byli v nemocnici... řeknou jim „je tady praktikantka, bude s váma dělat nějaký rozhovor...“ nikdo o tom nepochybuje - a pokud je člověk v bílým pláští, tak už vůbec ne. A přitom jsem s některýma klientama mluvila dost otevřeně. Prostě fakt ta magická moc papíru a to, že je to potvrzený nějakou vyšší mocí, dělá strašně moc.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (souhlasně)

Katka: „Co dál? Takže ještě pořád řešíme začá... - no já nevím, já myslím si, že jsme to už tak nějak všechno zařadili. Já bych to asi hodně přiřazovala tak nějak průběžně, já bych to spíš vzala po tom sloupci, jak to máme napsané... Tak s tím oznamováním, to jsem už říkala minule na té skupině... co k tomu ještě říct?“

Výzkumník: „Jestli k tomu máš ještě něco zásadního... řekni mi, co k tomu máš, o čem si myslíš, že je podstatný, nebo máš ještě potřebu mi k tomu sdělit...“

Katka: „No - já myslím, že jsem to všechno už řekla minule... dělala jsem málo formální oznamování... a neformální... několik lidem, na kterých mi záleželo a který mi byli nějakým způsobem blízký... A ty ostatní - ty jsem nechala, ať si to přeberou, jak chtěou, no. Já jsem třeba začla chodit s indexem, kde jsem měla přeškrtnané jméno, jinej podpis i fotku... Tak někdy čuměli na ten index, ale... zajímavý no... nemusela jsem nikdy nijak moc jako vysvětlovat učitelům „víte jako, já jsem transsexuálka“ ...nestalo se mi to ani jednou... ale oni taky fungujou docela ty fámy. Když to řekneš někomu a řekneš, že si to nemusí nechávat pro sebe, tak ono se to rozšíří samospádem - a člověk si ušetří spoustu trapnejch debat. Ty lidi to vědí, takže nebudou na tebe čumět, když budeš mluvit v ženským rodě, jo... a zároveň stud jim nedovoluje se příliš vyptávat jen tak ze své zvědavosti... No ale nevím, jestli je to zrovna metoda, kterou můžu někomu doporučit. Já jsem si jí vybrala taky díky těm trochu specifickým podmínkám na veřejce. Já když slyším, jak lidi píšou takový ty dopisy nebo je roznášej... tak nevím, no. Teďko bych do toho možná šla, ale tenkrát... ty pocity jsou většinou takový ambivalentní - a asi bych na takovou konfrontaci neměla. No ale jak říkám, nebyla jsem nucená o tom ani uvažovat. Faktem je, že to období bylo dost specifický. Teď ještě nějaký ty deprese docela výrazný... takže prostě celkem kritičtější období obecně to bylo...“

Výzkumník: „Hmmm...“ (souhlasně přikyvuje)

Katka: „Co tam máme dál? (dívá se na seznam témat) *Oslovování*. No, s tím oslovováním - s tím byla vždycky dost velká potíž. Tak... -“

Výzkumník: „Myslíš, že oslovování se dá dát jenom na začátek, nebo že se týká i té střední části, případně celého procesu?“

Katka: „No určitě aspoň začátku a středu se týká minimálně. Protože spousta lidí je úplně perplex jenom z těch neutrálních jmen, jo? Že... to vůbec...“ a proč se jmenuješ Karry, když chceš abychom ti říkali...nebo proč sis nechala vystavit občanku na Karry, když chceš abysme ti říkali Katko“ jo? A tak... Tohle třeba jsem musela vysvětlovat poměrně hodněkrát, jo. No... nevím, co bych k tomu oslovování - ono už s těma rodama to začíná. Že člověk třeba na začátku mluví v tom určitým rodě s někým, pak třeba s určitejma lidma mluví ještě takový to, že nepoužíváš to přičestí minulý, jo. Pak třeba na tebe lidi čuměj, proč mluvíš takovejma divnejma

slovesnejma vazbama, jo? (veselý smích) Dyž jde o to, aby se člověk vyhnul tý koncovce a takový... a taky se občas člověk přefikává, protože někde mluví tak jako neutrálně, někde už s tou ženskou koncovkou... a naopak zas musím říct, že pak jako, když už jsem na to ty lidi připravila, že o sobě mluvím v ženském rodě, tak naopak zase jsem se přefikávala zpátky do toho mužského. To ale musím říct, že část toho je daná i tím, že já poměrně hodně dost nezřetelně vyslovuju, já dost polykám... třeba konce slov, jo... já doufám, že tomuhle bude rozumět... (pobavený smích) Mívám s tím docela problém, když třeba někde mluvím, nějaký referát nebo něco... takže když vlastně polknu to poslední písmeno na konci, nebo ho řeknu nezřetelně, jo... je fakt že to se ještě někdy přihodí - i lidi mě na to upozorňovali. Mě vůbec připadá, že lidi hodně... - tím jak jsou sami nejistý, maj ty pocity takový jako nejednoznačný, tak prostě ve mě pak hledali tu disonanci nějakou..."

Výzkumník: „,,,Hmmm...“ (souhlasně, přikyvuje)

Katka: „Jak jsme se třeba bavili o tom oblíkání, „a proč třeba se neoblíkáš takhle, když teda se identifikuješ takhle“ tak to jsem si všimla, že je takový docela častý. Sranda je - já nevím, jestli jsem to už vykládala na tý skupině, myslím, že ne, ale nejsem si tím tak úplně jistá. To se mi stává poměrně hodněkrát, že když lidi, který s tím maj nějaký problém - ale nemusejí s tím mít ani problém - snažej se mi vyjít vstříc a mluví na mě v ženským rodě - teďka se mi to teda už nestává, ale stávalo se mi to hodně v tý střední fázi - tak si najednou začnou plýst všechny rody. Že vlastně někdo chce na mě mluvit v tom ženským, a je to chlap, tak pak najednou v průběhu řeči se začne přefikávat a taky o sobě mluví v tom ženským, jo..."

Výzkumník: „Jo, jo... hmmm, jo.“ (souhlasně, přikyvuje, smích)

Katka: „...tak to se mi stávalo a je to takový - celkem srandovní... jinak s tím oslovováním s vyučujícíma, no - tam s tím byly občas problémy. Fakt některý lidi si na to nemohli - ale to už jsem všechno říkala na tý skupině, no. Některý jsou fakt tvrdšíjní. Já jsem používala tu metodu, že naopak když předtím člověk mluvil neutrálně, aby nepoužíval to přičestí, tak jsem dělala to, že když na mě někdo promluvil v mužským rodě, tak jsem tu větu zopakovala tak, aby bylo jasný, že já ji myslím v ženským rodě. Jako třeba „byl jsi tam a tam? - ano, byla jsem tam a tam“ a tak... na většinu lidí to platí, ale jsou i ty tvrdšíjní, který jsou schopný to ignorovat. Tak to by bylo to oslovování no a s tím neutrálním jménem, já jsem se s ním moc nechlubila, protože to by člověk měl moc velký problémy s tím vysvětlováním... jako... proč a na co a... já jsem měla spíš pro úřady to neutrální jméno. Tak - co tady máme dál? Co je takovýho důležitýho... - doklady. No, naštěstí studijní mi vycházelo skvěle vstříc, to musím říct, že jako bylo v pohodě... a oni už u nás jsou celkem zvyklý, no. Sice ten index pak teda vypadal jako kus hadru, ale pak jsem si musela nechat na to třetí jméno vystavitovej index. Protože tamten - v tom by se asi už nikdo nevyznal. To máš jinej papír, s jiným jménem, jiný rodný číslo, všechno přeškrtaný... takže to..."

Výzkumník: „Ty jsi říkala, že u vás jsou na studijním už docela zvyklí. To znamená, že podobných případů tam měli víc? Nebo se s touhle situací setkávají u vás nějak významně častěji?“

Katka: „Já nevím, jestli významně, každopádně u nás vystudoval nejmíň jeden „trans“ co chodil k Fífkový - to bylo ještě před x-lety, ještě než jsme tam nastoupili. Ten je asi u nás docela známej. Bylo nás v průběhu let víc - já to tady nebudu asi vykládat... Takže jako na studijním už byli zvyklí - když tam přišel další „trans“ člověk, tak to už ani nebyly nějaký dotazy nebo takhle, no. Ale mě všechno vystavili celkem na počkání, když to bylo možný. To bylo docela dobrý, no. Takže co tu máme dál, ještě tak přemejšlim... já vidím ty psychologický vyšetření - tím jsi myslel co?“

Výzkumník: „Tím jsem myslel tvůj postoj, případně zážitky, které máš spojené s psychologickými vyšetřeními v rámci stanovení a potom i potvrzení té lékařské diagnózy.“

Katka: „Aha... ale to se školou zas tak moc nesouvisí, ne?“

Výzkumník: „No... - souvisí a nesouvisí, to je těžký (smích). Tohle téma bylo na našich diskusních skupinách zmiňováno v rámci celkové náročnosti situace, která pak zase v širším kontextu se školou souvisí, že jo, protože má vliv na celkovou - jak to říct - životní pohodu. Takže jestli máš k tomuhle tématu něco, co by ho dávalo do kontextu se školním prostředím...?“

Katka: „Tak u mě asi ten obor, že jo. Takže pak třeba nás ve škole externě vedla ženská, která mi dělala psychologický vyšetření.“

Výzkumník: „To je zajímavý...“

Katka: „...- což jako je takový kuriózní. Ale moc se to neprojevovalo, neměla jsem s tím nějaký problém. No... - je to zajímavá zkušenost, to psychologický vyšetření - teda pro mě, protože jsem to studovala. Protože samozřejmě i před tím jsme se dostali k nějakým těm testům, hand test, Wechslera... takže pro mě jako pro profesionálku je to přínos - když si člověk udělá ty testy naslepo, jako laik. Jinak dobrý, no. Potom jsem se trošičku bála chodit na nějaký praxe. Ale taky jsem pak na jedny byla - a taky bez problémů.“

Výzkumník: „Ještě bych se chtěl zeptat - nevím, jestli budeš chtít odpovídat, nemusíš - ale v souvislosti s tvým oborem - projevila se tahle tvoje zkušenost z pozice pacientky na postoji k psychologii a psychologům? A vlastně vůbec k otázce toho, že je nutné odborně potvrdit nebo vyvrátit tuto diagnózu?“

Katka: „Ty se mě ptáš na dvě různé věci. Jestli se to projevilo na mém postoji k psychologii - tak to určitě. Ale jak to myslíš, to potvrzování diagnózy a tak dále...“

Výzkumník: „No - tak například v situaci potvrzování, nebo i stanovování diagnózy jsou lékaři a pacienti na určitých různých pozicích, mimo jiné mocenských, že jo? A to v tobě možná něco vyvolávalo...“

Katka: „Tak určitě to ve mě vyvolávalo nějaký spíš negativní emoce, i když si nemůžu na ty konkrétní lidi až tak moc stěžovat. Ale jako - ex post jsem po nějaký době ty výsledky vyšetření četla... a i z toho hlediska, co vím, že se diagnosticky dá při transsexualitě vyšetřovat - tak vím, že se toho moc vyšetřit nedá. Tak taky ty moje vyšetření vypadaly přiměřeně vyhubě. Tam se spíš dají vyloučit nějaký jiný diagnózy, než že by se tahle diagnóza dala nějak pot... - prostě když to ten člověk říká, tak většinou fakt trans je a nemůžeš to žádněma metodama, prostě Rorschachem nebo čímkoliv jiným, ani potvrdit ani vyvrátit. Pak se dá potvrdit, že by tam byla nějaká psychóza - ale ta může být paralelně. A podle toho fakt ty výsledky těch vyšetření vypadaly. Ale celkově můžu říct, že to navštěvování těch nemocnic, třeba sexuologický kliniky v Brně... ve mě vyvolávalo hodně negativní emoce, až jsem si říkala, jestli jsem se neminula oborem. Takže v býlým pláští nějaká autorita - to už mě trochu přešlo... ono se to teďka už trochu spravilo, že ty negativní emoce odezněly a zůstal takovej zdravěj odstup... Kterej si myslím, že třeba spouště meich spolužáků chyběl. Prostě když chodíš do školy, děláš tam teoretický předměty a pak přideš na praxi, že jo... prostě najednou se ze mě stala praktikantka, ne-li rovnou doktorka - protože klienti říkaj těm praktikujícím stejně doktoři... a tak... Tak prostě ti chybí pak ta praktická zkušenost, jak ten systém vypadá zevnitř, z té druhý strany... ta zkušenost, jaký to je, bejt v té nejistotě, čekat na to rozhodnutí, muset povídat o takovejch třeba i dost nepřijemnejch osobních věcech. To si myslím, že je zkušenost, kterou považuju za docela... podstatnou, no. To je asi tak všechno tady k tomu.“

Výzkumník: „Hmmm, děkuju.“

Katka: „Pak koukám, že jsem si tady napsala ty operace. Co k tomu říct? Já jsem vlastně na žádný operace neřešila žádný omluvenky. Ale to je zas ta moje taková vyhýbací taktika. Já jsem to hlavně dělala o prázdninách. Třeba na tý výšce mi připadá blbý, že u každého pitomého předmětu - aspoň u nás to tak bylo - se musíš omlouvat zvlášť. Musíš to zvlášť vysvětlovat tomu vyučujícímu, proč tam nejseš. Já jsem si nakonec nic neomlouvala, protože když jsem si to představila... - a my jsme těch hodin měli tolik, jo... že jsem si to spíš radši někde nadělala... nebo jsem neměla zameškaný hodiny jinak a tam jsem se vešla do povoleného limitu, když to bylo jenom za tu operaci. Když člověk má slepý střevo, tak řekne „no, byla jsem minulý týden na operaci slepého střeva“, ale abych každému, každému psychologovi, včetně všemožnejch externistů, vysvětlovala „jak, kde, kdy, co...“ - není to úplně příjemný. Ono to stačí teďka u doktorů, když chodíš po somatickejch doktorech a „jaký hormony? Proč hormony? Jaký operace? Kdy? Co? Jak? Proč?“ jsou z toho úplně perplex. Takže to když jsem si představila, tak jsem si to radši udělala jinak. Jenom v jednom případě jsem se kvůli vypsanému termínu musela odvolávat na operace, a bylo to taky krajně nepřijemný. Tam zrovna byl takovej člověk, kterej v tomhle asi nebyl moc vstřícněj, no... - a tohle mi teda definitivně vzalo chuť. To bylo po tý první operaci a to mi teda definitivně vzalo chuť, abych to nějak takhle řešila. Na tom gymplu třeba, kterej je na spoustu jinejch věcí asi horší, ale aspoň tam doneseš jednu omluvenku, dáš to třídni a nemusíš to vysvětlovat patnácti lidem. Tak já nevím, jestli máš ještě nějaký další doplňující otázky?“

Výzkumník: „Už asi jenom poslední. Protože tady máme téma „uvědomit si problém“ - nebo tu určitou odlišnost - a srovnat se s ní potom následně. Jak jsi to měla ty?“

Katka: „No to srovnávání... nebo takhle: uvědomit si a srovnat si. Tak to uvědomování bylo dlouhý, začalo před výškou, rozhodně, to ještě docela dost dlouho. No a to srovnávání bylo taky dlouhý a tak jako, celkem... myslím, že se mi docela podařilo se srovnat. Ale trvalo to dýl, jo? Protože ty pocity, když je člověk rozhodnutěj... - ono taky vlastně záleží, co znamená to „srovnat“.“

Výzkumník: „Teď jsem to chtěl říct.“

Katka: „Jedna věc je rozhodnout se, že něco chceš, a druhá věc je najít nějakou tu vnitřní rovnováhu - a to trvá. Protože člověk má určité vývojové deficit. Jsou prostě určité věci, který v životě musíš zažít, musíš si je zkusit. A to, že si je představuješ, to že je prožíváš nějak vnitřně, to ti zase tak moc nepomůže. Takže to až teďka začínám cítit takovou tu větší srovnanost v sobě, asi tak za poslední rok, bych řekla... celou dobu jsem měla radost z té změny a to, ale třeba ten první rok, dva, je člověk plnej takovejch nejednoznačnejch pocitů... třeba když musíš najednou přejít do té nové role, na kterou člověk fakt jako není zvyklý, jo. Tak to mi dělalo... - tam to vnitřní napětí prostě bylo, no. Teďka už se pomalu vytrácí - ono se možná úplně nevytratí stoprocentně nikdy, protože člověk má určitý omezení... Ale už se to týká spíš... začíná to bejt otázka spíš izolovanejch oblastí. Uvidim, co taky udělá zaměstnání, ale tak to už jako... na té psychologii si myslim, že s tím můžou bejt do určitý míry problémy, respektive už teď, když jsem se ucházela o nějaký džoby (*zaměstnání - pozn.výzkumníka*), tak jsem se setkala s nějakějma negativníma reakcema. Ale to už je spíš taková vnější věc. I když ona každá vnější věc se může stát vnitřní. Kdybych třeba kvůli tyhle věci nemohla dlouho sehnat práci v oboru, kterej chci dělat - i když ono práci je sehnat docela těžký i tak - tak by se to mohlo stát pak vnitřní problém. Protože ta frustrace by tu byla, ale doufám, že to nebude až tak zlý. I když já už teda mám nějaký negativní zkušenosti.“

Výzkumník: „Já ještě přemýšlím... ještě jednou bych se vrátil k tématu „srovnat si to v sobě“ - tím jsem úplně původně myslel „uvědomit si, že něco je jinak“, potom je potřebí si to nějak srovnat, slovně naformulovat - to už jsi zmiňovala vlastně na začátku, že to slovo tě napadlo vlastně někdy ke konci základky, tak nějak vágně a neurčitě. A potom srovnat se se sebou, bejt vyrovnanej člověk. To je asi taková ta třetí fáze. Nejdřív *uvědomit si*, pak si to nějak *zformulovat* - to by bylo možná lepší slovo - a pak se srovnat, *vyrovnat se se sebou*.“

Katka: „Hmmm, jo. Tak časově je to ujasňování, uvědomování si toho problému... - to trvalo hodně dlouho. To bylo vlastně už někdy na konci základky a pak s určitejma pauzama. V určitejch obdobích s větší intenzitou, v určitejch obdobích to bylo takový latentní. Takže vlastně od takovejch třinácti let do třiatvaceti, čtyřiatvaceti byla taková latentní fáze, bych asi řekla, od třiatvaceti jsem začala chodit k doktorce... - a to už jsem věděla, proč tam chodím. Já jsem tam nešla proto, abych si tu diagnózu nechala potvrdovat nebo vyvracet, ale spíš, že už jsem s tím chtěla něco dělat, ale ještě jsem nevěděla přesně co. Pak jsem se ty dva roky zhruba rozhodovala, jestli půjdu na tu komisi, s tím, že jsem potom teda šla. To už jsem teda věděla dost jasně kam prostě chci jít. Já jsem takovej docela opatřej člověk v něčem, takže jsem si pak hodně srovnávala ty pro a proti té změny. A pak to další vnitřní vyrovňávání, to tak asi začátkem braní hormonů... Ty hormony - to bylo hodně pozitivní, alespoň u mě, že fakt mě to psychicky jako dost nakoplo a zároveň mě to zcitlivělo. Takže to nastartovalo nějakěj vnitřní vývoj, kterej je docela bolestivej... Takže to bylo asi ten rok, kdy jsem brala hormony, a pak ještě ty dva roky po první operaci to ve mě docela dost vřelo. Mám pocit, že teď jsem už dosáhla určitý stability, s tím že není rozhodně definitivní, ale... Je to prostě rozhodně velká změna proti čemukoliv, co bylo dřív. Pozitivní změna, samozřejmě.“

Výzkumník: „Já ti děkuju za rozhovor, Katko.“

3. PETR a jeho příběh

KONTEXT ROZHOVORU: Tento rozhovor byl natočen jako třetí. Poprvé jsem zde použil metodu předložení tématických podnětových kartiček, které Petr uspořádal tak, aby v podobě určitých mezníků vyznačovaly jeho cestu (viz *vyznačení cesty* níže). Podle této cesty-osnovy mi vyprávěl svůj příběh.

S Petrem jsme se znali krátce, ale relativně dobře. Na toto téma jsme spolu mohli naprosto volně a otevřeně hovořit. Rozhovor jsme natočili u něj v bytě, v soukromí, měli jsme k dispozici dostatek času.

Petr v době natáčení rozhovoru procházel procesem přeměny pohlaví na vyšší odborné škole a byl ve fázi zahájení hormonální terapie.

VYZNAČENÍ CESTY: Petr během rozhovoru postupně utřídil kartičky do této podoby. Označil 3 fáze nebo části cesty, podotýkám že oficiální/ odborně asistovaný proces přeměny pohlaví začíná ve fázi, kterou označil jako *střed*.

TUŠIT PROBLÉM /ODLIŠNOST	OBLEČENÍ	TOALETY	TĚLOCVIK
VYROVNAT SE VNITŘNĚ S PROBLÉMEM	JASNĚ SI POJMENOVAT PROBLÉM		
REAKCE	SPOLEČENSKÉ AKCE	OZNÁMENÍ	(STŘED)
OSLOVOVÁNÍ	JMÉNO	DOKLADY	HORMONY (SPRINT)
ÚTOKY	OPERACE	LÉKAŘI/ODBORNÍCI	(FINÁLE)

Výzkumník: „Petře, jsem rád, že sis udělal čas ještě na náš rozhovor, díky ti za to. Téma je ti už dobře známé - proces přeměny pohlaví ve školním prostředí. Tentokrát to bude jiné v tom, že namísto zcela volného povídání bych tě poprosil, abys mi ještě jednou vyprávěl svůj příběh - a tyhle témata ti můžou být takovým vodítkem, inspirací...“ (rozkládá kartičky s tématy po stole)

Petr: „Hmmm, jasně.“ (probírá se kartičkami, čte si jejich názvy)

Výzkumník: „Mohl bys ty témata nějak uspořádat? Jaká byla jejich posloupnost? A ke každému tématu řekni cokoli, co považuješ za důležitý, za podstatný - tahle kartička (ukazuje na kartičku se symbolem +/-) ti to bude připomínat, abys zmiňoval klady i záporné - takříkajíc obě strany mince, rozumíš?“ (smích)

Petr: „Tak já z toho nejdřív vezmu tady ty, který jsou takový, že byly první...“ (probírá se kartičkami)

Výzkumník: „Hmmm.“ (sleduje, jak se Petr probírá kartičkami)

Petr: „Já jsem třeba WC řešil mnohem dřív, než jsem vůbec něco s Hankou (MUDr. Fíjkovou - pozn.výzkumníka) řešil... (smích)... a oblečení, to taky. Víš co, protože já jsem nechtěl - už na základce jsem nechtěl chodit na holčičí záchody...“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Petr: „To oblečení, to taky - to vlastně bylo ještě dávno dávno před - ale teď konc ho řeším už sekundárně.“

Výzkumník: „Jasně.“ (přikyvuje)

Petr: „Tak co tohle... (bere do ruky kartičku „uvědomit si problém“)... problém, ne že bych to nazval problém...“

Výzkumník: „Možná slovo *problém* je zbytečně problematický. Mohli bysme to nazvat třeba *odlišnost* (přepisuje kartičku) - protože ona to je nějaká odlišnost...“

Petr: „Jo, jasný.“ (souhlasně přikyvuje)

Výzkumník: „Jo?“ (dopisuje kartičku)

Petr: „To už tam nech, to už tam nech... no (souhlasně). Tak já bych to dal nějak jako tady to všechno najednou (rovná první řadu kartiček) - jak jsem tušil tu odlišnost, tak s tím souviselo, že jsem se nechtěl oblíkat tak, jak to po mě chtěli. Ani na ten hajzl jsem nechtěl chodit. Pak dlouho jsem si to - dost dlouho jsem si to řešil sám v sobě... nebo jako já jsem to měl vyřešený (veselý smích), ale ještě jsem to nechtěl nikomu ... - nebo nebyl jsem schopnej někomu to říct. Nejdřív jsem musel někoho oslovit... (zařazuje kartičku „vnitřně se vyrovnat s problémem“). No - tělocvik patří taky ještě sem (zařazuje kartičku). Pak jsem někoho oslovil, s tím souvisí, že jsem to musel někde oznámit (zařazuje další kartičku). Společenský akce jsou tady (zařazuje kartičku). To všechno, co je poskládaný tady nahore, se vlastně promítá znova teďkonc jako zpátky do toho procesu, že jo. Pak jsem to oznámil, z toho vyplývá tady to... pak jsem řešil doklady... hormony... a tady už jsou ty lékaři (zařazuje a uspořádává kartičky). A s tou školou souvisí oblečení, WC, tělocvik a společenský akce... I když já je teď už neřeším, už je to docela spontánní. Jenže tenkrát to bylo mnohem víc lámání přes koleno. Teďkonc když mi řeknou bude ples - tak já si vezmu oblek. Předtím mi řekli bude ples - tak jsem řek ježiši kryste, tak asi onemocním nebo co (rozpačitý smích). Že jo, teďkonc je to v pohodě, teďka prostě oni to už ví... tak od té doby, kdy to ví, tak tady ty věci už problém nejsou. Nebo né pro mě. I když třeba s tím hlajzlem - není to ideál. Ale jinak si myslím, že ten tělocvik bych už zmáknul v pohodičce. A společenský akce taky - oblečení neřeším.“

Výzkumník: „Takže to už je vyřešené?“

Petr: „No, tak... třeba to převlíkání by taky byl problém - zatím. Ale jinak ten samotnej fakt, že máme tělák, by mi už nevadil. Už vim, že ve třídě to ty lidi ví... ale jasně, kdybych měl chodit do nějakého sportovního oddílu a přišel bych tam poprvý - a nedej bože, aby to byl třeba nějaký silovej sport nebo bojový umění, kde prostě fakt je to vidět - holka a kluk, holky nepatřej ke klukům. Takže tady by mi to vadilo. Ale jinak normální klasickej tělák... - já si zahraju cokoliv. Nemám rád volejbal, ale jinak hraju všechno.“

Výzkumník: „Kdybys měl, Petře, ty kartičky rozdělit na nějaký pomyslný začátek, střed a konec procesu - jak by to bylo?“

Petr: „Ty první dva řádky prostě začátek, ten střed by byl někdy až... do těch dokladů, tam byl takovej zlom v tom, že člověk už má něco, čím se může někde prokázat. Do té doby prostě jsem to sice někomu sdělil, už to věděli přátelé a věděli to ve škole a už to bylo tak nějak v pohodě... ale ... pro mě to ještě nebylo nějak... - stejně jako když se oženíš nebo tak. Najednou máš papír, máš to potvrzený a dořešený.“

Výzkumník: „Jasně.“ (souhlasně)

Petr: „A od té doby prostě ve chvíli, kdy už jsem měl první doklad, kde bylo to nový, neutrální jméno, tak už to sebevědomí stoupalo. Teď ještě ty hormony k tomu... střed by bylo to, že jsem někoho oslovil - Hanku. Že jsem to řekl těm nejbližším přátelům, ve škole a v práci. To byl takovej střed. A ve chvíli, kdy už jsem měl nový doklady a jméno, tak už to začalo nabírat takový rychlejší obrátky.“

Výzkumník: „A konec?“

Petr: „To už je takovej ten sprint do toho cíle, posledních dvě stě metrů. A tohleto už je finále, to už je cílová čára na konec.“

Výzkumník: „Mohl by ses Petře, prosím tě, ještě jednou podívat na všechny ty témata, který tady na stole máme... každý s sebou asi přineslo nějaký pozitivum, zlepšení, ale na druhou stranu někdy třeba i negativa, nebo možná lépe řečeno úskalí. Můžeš mi k tomu něco říct? Klady i záporý?“

Petr: „Hmmm, jasně. K některým třeba budou jenom ty negativní věci. To, že jsem tušil nějakou svojí odlišnost, tak to bylo pro mě ... - strašně složitý. Protože já jsem sice věděl, co chci, ale kvůli tlaku okolí... nedokázal jsem to prostě nikomu říct, přijít a říct „hele já se cejtím takhle a takhle“ já jsem se bál, jaká bude reakce toho okolí, co prostě řeknou. Ale na druhou stranu jsem si to docela i užíval, tu odlišnost. Že jsem byl jakoby rád. Oblečení bylo pro mě strašně deprimující, když mě nutili nosit ty holčičí věci. Já jsem měl naposledy šaty v první třídě, kdy mě matka donutila, na začátku školního roku. Pak už nikdy. Pak už mě nikdy nikdy... - no, nutil, ale nepřesvědčil. A muj šatník tady ty věci ani neobsahoval. Trauma bylo - nesnášel jsem

společenský akce. Eště když to bylo v zimě, tak budiž - tak manšestráky a nějaká košile nebo svetr to zachránili. Ale co v létě? A co maturita? Takže s oblečením to bylo takhle. Na záchod, no, to jsem řešil už dávno, dávno před tím, než jsem si sám sobě řek, co vlastně chci a co s tím budu dělat. Na základce jsem chodil na záchod jenom o hodinách, jinak ne. Vždycky prostě o hodině jsem se přihlásil, protože jsem věděl, že tam nikdo nebude. A kolikrát jsem šel normálně i na pánskej. Nebo jsem šel schválně na ty učitelský. Ted'konc už je to v pohodě, třeba v tý škole je to v pohodě. I v práci je to v pohodě. Přestože ze začátku tam byly takový ty zvláštní situace, že... přece jenom člověk jde někam, kam eště tak jako fyzicky nepatří... a co ty lidi, jestli mu neřeknou, že tady je špatně nebo tak... dřív to bylo hlavně o tom nikoho nepotkat. A ted'ko už to tak nák jako přešlo, ten ostych už tam není. Právě tam vystupuju zcela suverénně... ale neřikám, že ty pocity... někdy jsou ještě spíš nepřijemný.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Petr: „Tělocvik. Tělocvik... na základce jsem se většinou vmlouval, cvičit se mi nechtělo. Přišlo mi šílený, že se všechny ty holky prostě převlíkaj přede mnou a chodil jsem se převlíkat na záchod. Ve třetí třídě jsme chodili na plavání, tak to jsem si připadal jak ufon. Nesnášel jsem vodu, a nesnášel jsem plavání. My jsme chodili plavat jenom jednou tejdně, většinou v pátek. Já jsem ze Severních Čech, tak jsem se vždycky modlil, aby byla inverze, abychom nešli plavat. (veselý smích) Ted'konc tělocvik nemám. A na střední škole to bylo ještě horší, protože to už jsem vlastně nosil pánský spodní prádlo, takže jsem vždycky měl ty trička až ke kolenům, aby to nebylo v šatně vidět (pobavený smích). Protože jsem si říkal „ne, nebudu nosit dámský spodní prádlo, normálně budu mít pánský“ - takže jsem to musel nějak vyřešit. Taky nohy jsem si neholil, takže to byl další problém... Konvence - všichni jako říkali „ty vole, medvěd“ (smích)... ale zase na druhou stranu si myslím, že kvůli tady tomu mě vnímali tak nějak podvědomě spíš jako kluka. Protože já jsem nechtěl s nima hrát volejbal, furt jsem tam prosazoval aspoň teda ten florbal, když už ne fotbal. Jo, a spíš takový jako mužský věci - a oni pořád chtěly ten svůj volejbal. A nejstrašnější bylo, že jsme měli místo klasický rozcvičky aerobic, nebo něco takového. A já mám příjmení od „t“, takže jsem byl na konci abecedy. Tak jsem si říkal „dobrý, přijdu s předcvičováním na řadu až na konci toho školního roku“... a ona to vzala od konce abecedy (pobavený smích). A já jsem neměl ani žádnou takovou hudbu, na kterou se cvičí (smích) takže na tu kazetu, co mi ona půjčila, jsem aplikoval rozcvičku, co jsme měli na judu. Sice jsem vypadal jak blázen, když jsem tam předcvičoval nějaký úplně jiný věci... ale tak jako smířili se s tím.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (pobavený smích)

Petr: „Vyrovnat se vnitřně s tím problémem... pro mě to bylo složitý díky i složitý rodinný situaci... Ale abych mluvil jenom přímo k věci, tak já jsem zjistil, že vlastně už dávno, dávno jsem tohle všechno věděl. A nikdy vlastně u mě nedošlo k takovému okamžiku... - tím, že jsem už v tý první třídě se zablokoval, že ty dívčí šaty nevezmu, tak ten vnitřní vývoj u mě probíhal normálně - jako kdybych byl kluk. Já jsem dělal věci, který jsem dělat chtěl. A to vnitřní vyrovnání jsem řešil právě pomocí těch snů a tím, že jsem si psal knížku o klukovi, kterej prožíval různý dobrodružství. A když jsem si jasně pojmenoval ten problém, že jsem si řek sám pro sebe „jo, takhle to chci a jsem ochotnej pro to tohle udělat a někam jít“... s tím vnitřním vyrovnáním souviselo, že jsem to někomu řek. Ve chvíli, kdy jsem to řek nejlepší kamarádce, tak už to pak šlo všechno plynule, řekněme. Řek jsem to i ostatním, oslovil jsem odborníka... bylo to v pohodě. Ještě jsem tady vynechal ty společenský akce. Tak ty souvisej hodně s tím oblečením. Dřív to byl fakt problém, na tý základce a na tý střední... maturita a na vysoký imatrikulace... Ted'konc je to v pohodě, ted'konc už je oblečení a společenský akce můj spojenec, protože se můžu oblíct jako muž, a tím pádem... fakt jako - ono to má obrovskou sílu, to že člověk přijde v obleku. Přijdeš v obleku a... nikdo to už neřeší - máš oblek, dobrý, seš chlap. Přijít tam na jehlách, tak je to jasný, jdeš mezi holky.“

Výzkumník: „To jo.“ (pobavený smích)

Petr: „Oznámení, spolužáci, učitelé... takže tím, že jsem to řešil až po maturitě tohleto všechno... a že studuju ted'konc dálkově, tak to má přece jenom trošku jináčím rozměr. Ale oznámil jsem to nejdřív třídní a s její asistencí jsem to řek všem spolužákům ve třídě, který to vzali zhruba v pohodě. A ted'konc třeba zpětně potkávám ty učitele, který mě třeba učili na základní nebo na střední škole, takže těm to taky jako tak nějak oznamuju (smích), takže to je takovej návrat do minulosti.“ (smích)

Výzkumník: „Jaká to je zkušenost?“

Petr: „Zkušenost pro mě nebo pro ně?“

Výzkumník: „Můžeš klidně říct oboje.“

Petr: „Tak pro mě je to strašně příjemná zkušenost, protože jsem zjistil, že většina těch předsudků, který jsem si myslel, že mají ty lidi kolem mě a kvůli kterým jsem tak strašně dlouho váhal s tím to někomu říct... tak vlastně jsem zjistil, že to jsou moje předsudky, který já mám o nich.“

Výzkumník: „Aha, hmmm.“

Petr: „Jo? Což byl asi největší problém a největší úskalí tady toho.“ *(tj. oznamování - pozn.výzkumníka)*

Výzkumník: „Hmmm.“ *(usmívá se, přikyvuje)*

Petr: „Tak... - ty reakce byly nějaký už na začátku, ještě než jsem někomu řekl „jsem transsexuál, chci být radši kluk než holka“ jo? To jsem nikomu vůbec říkat nemusel a tím, že člověk se nechová v rámci těch konvencí, že se neoblíká tak, jak se od něj očekává a nechová se jako holka - tak už tady jsou ty reakce těch učitelů. Ale prostě ty učitelé to tak řák prostě vzali „no dobře, tak je jiná“, jo? Takhle si to zařadili. Pro ten kolektiv spolužáků - já jsem byl vždycky na okraji, moc kamarádů jsem neměl, nebo spíš jsem kamarádlil se všema, ale nikdo nebyl můj blízký přítel. Prostě si mě zařadili jako podivína. Ve chvíli, kdy sem si jako sám pro sebe začal tyhle věci řešit, tak ani jsem vlastně tady ty reakce okolí nevnímal, spíš jsem se obrátil sám do sebe, že jo. Takže ty reakce potom přišly spíš tady (ukazuje na kartičku *oznámení*), když jsem to někomu sdělil... to byly ty bezprostřední reakce, když jsem to říkal tomu okolí. Ty reakce byly vesměs strašně kladný, že se mě snažili podporovat - přestože mi bylo jasné, že je to taková ta reakce dvojí, co ty blízký a co tě mají rádi daj najevo a řeknou ti „jo, v pohodě, to není problém, my tě máme stejně rádi“. Ale pak je tam taková ta jejich vnitřní - jak u sopky, takovej ten druhý výbuch, kterej už ti najevo nedaj a sami vnitřně s tím Bohunou. A říkaj si „sakra, to je prostě...“, ale většinou ty reakce byly dobrý, no. Když to tak vezmu... vyloženě jsem se nesetkal se špatnou reakcí, ani v práci, ani ve škole.“

Výzkumník: „Hmmm.“

Petr: „Jinak, většinou to všichni berou strašně přirozeně. Že už ta doba je taková... na to nastavená a ty lidi... že jim to nevadí. Zatím jsem se nesetkal v tom okruhu spolužáků, učitelů a přátel s nikým, kdo by vyloženě byl proti a začal mě kvůli tomu nějak soudit. Že většinou, když už s tím někdo nějaký problém má, tak je to jeho problém a sám mi řekne „hele, je to můj problém a budu potřebovat víc času, než si tady na to nějak zvyknu“, ale jinak v pohodě. Oslovování, oslovování ve škole... spíš ty učitelé, u kterej jsem měl rozdílový zkoušky, že mě znali ještě pod tím starym jménem, s tím maj problém. Ty ostatní už do toho byli vržený tak, že do ruky už dostali jenom moje nový jméno, tak jak mi můžou říkat jinak? *(veselý smích)* A spolužáci, ty to berou úplně v pohodě. V práci to je taky tak řák to samý. I když většina těch lidí, kteří s tím měli nějaký ten problém, tak si pomáhali ze začátku tím neutrálním jménem, který mám a který já vlastně normálně v běžným styku vůbec nepoužívám. Že jim to tak přišlo ze začátku přirozenější.“

Výzkumník: „Hmmm.“ *(přikyvuje)*

Petr: „No a s tím souvisí to jméno - na to jsem se těšil hodně. Jméno a doklady. Ten první krok, kdy už je navenek něco aspoň znát, ještě než člověk začne brát hormony. Už ale má prostě něco v ruce. No jméno... já jsem věděl, že chci být Petr. Buď Petr nebo David. Ale protože David se jmenoval jeden můj kamarád - nechtěl jsem jméno, který by mělo nějaký závazek nebo něco takovýho. Občas teď'ko, když podepisuju něco v bance, tak mám tendenci se podepisovat jako Petr a pak si vzpomenu - aha! neutrální jméno a tak... to je docela srandovní. Takže škrťám a tak. Ty doklady - mám zatím jenom novou občanku, průkazku pojištěnce...“

Výzkumník: „Hmmm.“ *(přikyvuje)*

Petr: „Já třeba jsem strašně dlouho hledal nějaký styl, jak budu psát, vůbec jsem neměl vyhraněnej rukopis, tak jsem měl strach v bance a vůbec všude, kde po mě chtěj podpisovej vzor. Přece jenom na ten předchozí podpis jsem si tak nějak už zvyk, už jsem měl ten klikyhák natrénovanéj... Tak teď'konc jsem to řešil tak, že jsem začal psát tak, jako se píše v Americe, no, tady to jakoby tiskací písmo. To spíš napodobím, než když budu psát normálně psacím písmem. Mám to relativně čitelný...řešil jsem to teda takhle, než se mi ten rukopis ustálí, a navíc fakt mám tendenci začít se podepisovat Petr Terpich - a pak si vzpomenu, že to musím podepsat Peggy Terpichů, aby mi to vůbec dali, aby mě neodvedli, nezatkli a tak.“ *(pobavený smích)*

Výzkumník: „Jasně.“ *(smích)*

Petr: „Co dál tady je - hormony. Tak na ty jsem se těšil strašně moc. Že prostě to budou změny, který už uvidí i to okolí. Tu občanku mám přece jenom v kapse a nenosím jí na čele, aby každé viděl, že se jmenuju jinak. (smích) Ten přínos - ze začátku to byla spíš ta psychika. Už jako vůbec to, že jsem to někomu sdělil, a že jsem oslovil odborníka, kterej mě hrozně podporuje, tak to pomohlo - ale ty hormony, to byla hrozná psychická vzpruha. Že najednou to všechno začlo do sebe zapadat. A i ty dílčí změny, který to okolí ani nemůže cejtit, protože jsou psychický, tak ty pro mě byly strašně důležitý.“

Výzkumník: „Napadá tě k těm hormonům nějaká věc, která by nebyla třeba tak pozitivní?“

Petr: „No, jasně. Teď konc se chystám do Itálie, v Itálii je teplo - maj se uchovávat v chladu, hormony... Je to stejný, jako když člověk bere jakýkoliv jiný léky. Přináší to s sebou určitý komplikace v tom, že je třeba je brát včas... teď jak to uchovávat, jak si to píchat... Celej život. Jsou tu určitý i jako zápory. Ale tak zase - to je to nejmenší. Neberu to jako nějaký velký omezení.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Petr: „Pak tady jsou operace a lékaři. Operace mě čeká výhledově, ta základní. Už aby to bylo (veselý smích). A lékaři - tak já s nima řák zvlášť nekomunikuju, pro mě to jsou jenom nějaký jména zatím...“

Výzkumník: „No, lékaři - já jsem tím myslel jako vůbec všechny odborníky, kteří ti pomáhají nebo asistují v tom procesu - nejenom přímo chirurgy.“

Petr: „Aha. Já zatím přicházím do styku jenom s Hankou (*MUDr. Fifkovou - pozn.výzkumníka*) a podstoupil jsem ty povinný vyšetření - endokrinologie, interna a tak. No... (smích) já nevím. Spíš mě napadlo ještě k těm lékařům, zpětně... protože si myslím, že ty lékaři - nejenom ty, který se zabývají touhle problematikou - přece jenom člověk chodí k zubaři a chodí na jiný prohlídky... i tam jsem to sděloval. Tam to zatím berou všichni v pohodě. Minule ale byla sestra u praktického lékaře velice zvědavá (pobavený smích)...“

Výzkumník: „Jo?“

Petr: „Až dotěrná... - co a jak se cejtim... byla zvědavá, no...“

Výzkumník: „Ještě k týhle kartičce, která se týká těch spíš negativních věcí - protože k těm negativním věcem mají lidi tendenci se moc nevyjadřovat. Jsou tu případný „útoky“, se kterejma ses mohl v průběhu celého procesu setkat. Kam bys tyhle věci zařadil?“

Petr: „Ty útoky, to jsem měl problém jednou s městskou policií...“

Výzkumník: „Co se stalo?“

Petr: „No... co se stalo... párkrát mě zastavili ještě v době, kdy jsem neměl doklad s tím neutrálním jménem a chtěli abych se legitimoval... a protože jsem nechtěl ukazovat občanku s tím starým jménem, tak jsem musel hlásit rodný číslo, aby zjistili, kdo jsem. A pak vlastně jsem je potkal, když už jsem ten doklad měl, s tím novým jménem - tomu jednomu policistovi se to zdálo nějak divný, no... Ale nakonec v pohodě. Dokonce jsme spolu už vedli takovej velmi krátkej rozhovor, takže jsem mu to jako vysvětlil. Takže tak.“

Výzkumník: „A jak na to teda reagoval?“

Petr: „No, řek dobrý, tak v pohodě. (smích) A od té doby jsem žádněj takovejdlle konflikt nebo střet s nima neměl. A útoky - spíš to nejsou útoky, spíš to jsou reakce toho okolí, který to vlastně neví. Že jo, neříkám to všem, nicméně všichni mě nějak vnímaj, když jdu po té ulici. A tím, že jsem z města, který není zas tak velký, tak přece jenom od vidění člověk zná osmdesát procent lidí. Není to Praha. Takže třeba když někde jdu, tak někdo se divně kouká. Nebo v knihovně - já chodim do knihovny poměrně často - tak mě tam všichni znali jako holku, že jo - a najednou... chlupatý nohy, zcela okázale vystavený... takže přece jenom je to divný. A nevěděly to všechny ty ženský, i když ony si to naštěstí mezi sebou asi řekly. Takže ty reakce jsou spíš takový, že nejsou útočný, ani řák jako špatný, ale... nevědoucí, jo? Že ten člověk najednou neví. A potom jsou různý reakce jak tady máš ty učitele a spolužáky - tak to asi souvisí i s tím věkem. Já když jsem to oznamoval svojí třídní na té střední škole, tak to vzala v pohodě. Ona teda je psychologka, nebo učí psychologii, abych to upřesnil. A vzala to v pohodě... asi to hodně souvisí s tím, jaký ty lidi jsou, ale třeba i s věkem. Tam je učitel,

kterýmu už je přes šedesát - a když ten si píše docházku, tak vždycky se musíme hlásit, že tam jsme. Tak když přečetl mé jméno Peggy Terpichů, tak já jsem řek „tady“ - to se mi ještě vůbec neměnil hlas - a on řek „vy jste chlap nebo žena?“ a já říkám „chlap“ a on na to „vy máte nějaké divné hlas“ takže...“ (pobavený smích)

Výzkumník: „Hmmm.“ (smích, přikyvuje)

Petr: „Tak to byla jeho první reakce. A pak jsem u něj byl na ústní zkoušce z biologie, a on si to nepamatoval, přestože ta třídní to oznamovala, abych to nemusel říkat všem učitelům já. Tak on si to nepamatoval - ani že ona mu to už říkala, ani že já jsem mu minule řekl, že jsem chlap... a na té ústní zkoušce, když jsem mu dával index, tak on se podíval a ptal se „a vy jste?“, a já říkám „Peggy Terpichů“ a on prej „prosím vás, kdo vám dal takový jméno?“ a já říkám „no já, je to asi čtrnáct dní“ (pobavený smích)...

Výzkumník: „A pak mu to došlo?“ (smích)

Petr: „Pak mu to došlo, no... (smích) Pak jsem mu to vysvětlil - a on na to „jo aha, máte pravdu, to mi vlastně paní třídní nějak sdělovala... ale to víte, to já si nepamatuju - a navíc, nejste první...“ (veselý smích) No prostě pohoda, přestože mu je - on jako je hodně takovej v tomhle otevřenej. Vůbec tam není nikdo zkostnatělej nebo konzervativní. Všichni to berou strašně dobře. A ty spolužáci, já nevím, já mám převážně spolužačky (smích), takže to je těžko říct. Asi to vzali hodně v pohodě. Je tam pět šest holek, který jsou zhruba ve věku jako já, to znamená kolem pětadvaceti, a jinak tam jsou všichni starší, takže to jsou samý čtyřicátnice. Ale většinou ta reakce souvisí i s tím, jak jsem jim to oznamoval. Oni mě neznali - a já jsem hrstku lidí z té třídy znal. Já jsem řekl, že musím sdělit, že jsem se původně představil nějak, ale že teď mám nový jméno a jak to teda se mnou vlastně všechno je. A teď jsem viděl tu reakci té paní v první řadě, jak se vševědoucně podívala a říká své spolusedící „vidíš, já jsem ti to říkala“ a takový... (smích) Nebo jsem potkal kamarádku, kterou jsem neviděl osm let. My jsme se potkali někde v hospůdce, já jsem jí pozdravil - nejdřív mě nepoznala, nebo nepoznala podle hlasu. Potom říká „ty vypadáš ještě víc jako chlap než předtím - a máš nějaké divné hlas“ (smích), takže pohoda. Přestože si nemyslím... - nebo já sám nevidím žádný radikální změny, trošku mi rašej vousy a tak, ale přesto vidím, že na ty lidi působím jinak. Asi i díky větší suverenitě mého vystupování oni si mě zařaděj většinou automaticky správně tak, jak já chci, aby si mě zařadili. Takže to už nějak neřeším, ty reakce. Spíš takový ty pubertáci z toho mají prču, nebo člověk zaslechne takový ty útržky rozhovorů, jako: „je to kluk nebo holka?“ a tak. Mě to teď už není vyloženě nepříjemný, ale bejt to o rok dřív, tak mě to rozhodí. Teďka už z toho mám srandu, nebo si s nima i pohrávám - když něco zaslechnu, tak na to třeba něco i řeknu. No a ještě k těm hormonům - než jsem začal brát ty hormony, než se mi začal trochu měnit ten hlas, tak jsem se snažil mluvit co nejmíň, protože mě ten hlas kompromitoval. Krom té vizáže. Přece jenom... když tě nějaká hezká slečna osloví a ptá se, kolik je hodin, tak jí radši ty hodinky pomalu dáš, než bys něco říkal (smích). Nebo jdeš pryč, protože tady s tím altem - buďto ti je patnáct, nebo nevím... takhle si tě asi zařaděj. Takže jsem radši moc nemluvil, no.“

Výzkumník: „Napadá tě ještě něco?“

Petr: „K té škole už asi nic ožehavýho. Já nevím, tělocvik teďka nemáme...“
(kratší pauza)

Výzkumník: „No, jestli je to všechno...?“

Petr: „No asi jo. Spíš se teďko těším na tu druhou maturitu, že už se nebudu muset oblíkat - no i když předtím jsem si taky vzal černý oblekový kalhoty a místo halenky nějakou košili...“

Výzkumník: „Takže druhá maturita bude už s finálníma dokladama a v obleku s kravatou?“

Petr: „Jasně. A budu na ples, na kterým jsem předtím nebyl.“

Výzkumník: „Tak paráda... (smích). A díky moc.“

Petr: „No, není zač.“ (smích)

4. LUDĚK a jeho příběh

KONTEXT ROZHOVORU: Tento rozhovor, čtvrtý, byl natočen ve stejný den a za stejných podmínek, jako ten předcházející: natočili jsme ho v bytě u Petra, u kterého byl Luděk zrovna na návštěvě - měli jsme tedy dostatek soukromí i času.

S Luděkem jsme se znali od vidění. Na zkoumané téma jsme spolu mohli hovořit otevřeně a bez zábrán. V době natáčení rozhovoru procházel procesem přeměny pohlaví v prvním ročníku na střední škole a byl v jeho závěrečné fázi, těsně před vydáním nových dokladů.

VYZNAČENÍ CESTY: Kartičky jsou seřazeny ve třech řadách pod sebou, *útoky* jsou nahoře nad všemi tématy.

ÚTOKY (NAHOŘE NAD VŠÍM)

1. OBLEČENÍ
TOALETY	TUŠIT PROBLÉM/
ODLIŠNOST	TĚLOCVIK	REAKCE	JMÉNO
2. LÉKAŘI/ODBORNÍCI	JASNĚ SI
POJMENOVAT PROBLÉM	OZNÁMENÍ	OSLOVOVÁNÍ	
3. HORMONY	DOKLADY	OPERACE		

NEZAŘADIL: SPOLEČENSKÉ AKCE, VYROVNAT SE VNITŘNĚ S PROBLÉMEM

Výzkumník: „Takže v první řadě, Luděku, díky moc, že sis udělal čas a že jsi ochotnej se mnou tenhle rozhovor natočit. Já bych tě poprosil, abys mi vyprávěl svůj vlastní příběh. Tématem je, jak už jsme o tom spolu mluvili, proces přeměny pohlaví ve školním prostředí. A tady mám několik témat, která s tím vším souvisí, no a tebe bych poprosil... abys je seřadil podle toho, jak u tebe přicházela postupně na řadu (rozkládá kartičky s tématy po stole). A aby ses k nim taky nějak blíž vyjádřil. Protože to, co řekneš, třeba pomůže někomu dalšímu, kdo se ocitne v podobný situaci. Tuhle tu kartičku, tu nikam nezařazuj - ta ti jen bude celou dobu připomínat, že mě zajímá úplně všechno - ať už to budou věci veselé nebo smutný, klady i zápory každého tématu, který tu vidíš na těch kartičkách...“

Luděk: „No, až to uvidím... (probírá se kartičkami) A hlavně já to budu mít určitě úplně jinak než Petr, protože jsem v jiný škole...“

Výzkumník: „To je jediné dobře, udělej to podle sebe.“

Luděk: „- ...a hlavně už to řeším úplně od malička. Já jsem kvůli tomu už měl dřív problémy, takže to je úplně jiný. První je stoprocentně oblečení.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Luděk: „Protože já než jsem vytusil, že vůbec nějaký problém je, tak jsem se sám, nevědomky, zařadil někam úplně jinam, takže... Ať to bylo oblečení, nebo cokoli, jo, tak... bylo to jasně kloučící, úplně všechno. Ať se to týkalo školy nebo ne, tak - zařadil jsem se mezi kluky. Byla to vlastně první známka - můj styl byl absolutně jinej. A tím, že okolí mi připomínalo, že nejsem... že se nechovám jako holka a že vystupuju úplně jinak - tak jsem vytušil, že to bude asi nějaký divný, že se mnou asi něco je, ale nějak jsem to neřešil. Jo... (probírá se kartičkami, řadí je za sebe) no, tělák... záchody - to nevím (váhá se zařazením) s těma mám problémy do dneška, no, ačkoliv teďka s tím hlasem už ne. Nevím, radši se jim vyhejbám, takže ty budou asi až na konci. (pokládá kartičku někam na konec ještě nedokončené řady) A tělocvik, ten byl problém, protože od první třídy jsem měl plavání. To bylo supr (ironicky) - nebo když máš celkový plavky, nebo si můžeš ještě vybrat, jestli chceš dvojdílný - a nebo tanga...“ (ironicky, pak pobavený smích)

Výzkumník: „No...“ (pobavený smích)

Luděk: „Takže to byl ohromnej problém, a potýkal jsem se s nim až do devítky. Takže jsem si furt stříhal plavky nebo něco - a že „na ně nemáme, na nový, takže nemůžu chodit plavat“ a tak... Takže...“

Výzkumník: „Takže ses tělocviku vyhejbal?“

Luděk: „Jo.“

Výzkumník: „Měl jsi nějaký absence?“

Luděk: „Strašně moc. No. Většinou se vyhejbám i teď, pokud můžu. Protože jsem v mikině, a je mi to nepříjemný. I když vím, že okolí to bere, protože jsem docela suverénní. A nevím - tím, jak vypadám, tak každěj to bere úplně jinak než já, jenže já se tím žeru, takže mám mikiny. A všichni „jé, sundej si to, není ti vedro?“ a já „ne, já jsem v pohodě“ - a já jsem ve skutečnosti pomalu na infarkt, já mám čtyřicet stupňů teplotu (smích) - ale néé, je mi bezvadně (ironicky). Takže tělocvik je asi nehorší, co se týká školy. Já nemám problém cokoliv těm lidem říct, kdo jsem a tak, protože reakce jsou většinou bezvadný, ale tělocvik - to je něco, s čím se nikdy nevyrovnam. Někde se svlíkat nebo tak...“

Výzkumník: „HmMMM.“ (přikyvuje)

Luděk: „A eště když se to dělí na holky a kluky.“

Výzkumník: „Máš teda teď povinnej tělák?“

Luděk: „Jo.“

Výzkumník: „A jak to řešíš?“

Luděk: „No, máme dvě hodiny tejdně, takže je to úplně supr (ironicky), hlavně když jsem s holkama (s hořkostí v hlase). Jsem v holčičím kolektivu, kterej kluk může bejt rád, že jo? Jenže tím pádem - holčičí hry, já se musím - nebo nemusím, ale převlíkám se na záchodě. Teď už to po mě teda i vyžadujou - chtěj, abych chodil někam jinam, protože... třídní mi řekla, že ani na to nemám právo, tím že se řadím někam úplně jinam... Takže jsem úplně mimo, a o to trapnější to je, že jo. Protože vím, že se snažím vypadat i pro sebe co nejdokonalejš, a ten tělocvik to absolutně kazí, jo?“

Výzkumník: „HmMMM, jo.“ (přikyvuje)

Luděk: „A chodit furt zabarikádovanej... a furt se nějak hrbít... nebo běhat - a oni skákaj na místě - no... skákej si, když na tebe koukaj ostatní. Je to příšerný.“

Výzkumník: „Jenom ještě abych si to ujasnil, znamená to, že na škole, kterou děláš, nejsou žádný kluci?“

Luděk: „Minimum. Je to holčičí škola.“

Výzkumník: „Takže kluci mají tělocvik...?“

Luděk: „Zvlášť. To se dělaj jednou tejdně úplně pro všechny. Jinak je to rozdělený na třídy, ale tady to není potřeba, protože jestli pět kluků chodí na tělocvik z celý školy...“

Výzkumník: „A s těma ty nechodíš, ty chodíš se svou třídou, jo?“

Luděk: „Jo.“ (otráveně)

Výzkumník: „Aha. Tak teď už to chápu.“

Luděk: „No, takže je to strašně příjemný... (ironicky). A to ještě jsem na škole, kde je to relativně v pohodě. Že eště je tam tělocvik minimálně a nemusím dělat atletiku nebo plavání. Hodně škol chodí plavat... ale i tak je to strašně nepříjemný, protože člověk se cejtí úplně na dně... tím, že - nevím, prostě běhám a vím, že něco je vidět, nebo tak... a že kluci maj tělák v sedum hodin a já - proč jsem s holkama? Hodně holek vlastně neví, jak

to se mnou bylo - a pak mě vidí, jak jdu na tělák s holkama. To je prostě kámen úrazu. Všechno mám dořešený, jenom todle ne.“

Výzkumník: „Třídni ti třeba nabídla nějaký řešení, kromě toho, že ti řekla že se musíš převlíkat někde jinde?“

Luděk: „Třídni, ona zklamala úplně ve všem, a to je poslední člověk... Ona do dneška neví, jak se jmenuju. Ona „jo, ty se teď jmenuješ Petru, vid’?“ A já říkám „to není jméno, to je příjmení“ a ona „aha, tak počkej, já si to musím někam poznamenat“. Ona vůbec neví, vo co gou - a nějak jí to ani nezajímá. A nevím - hodně lidí dělá tu chybu, že místo aby pomohli, tak řeknou, co bych měl a neměl, ale nezabývají se nějak tou psychikou - a prostě tomu nerozuměj. Takže to že mi řekli, že se mám převlíkat někde jinde nebo tak... - nevím, berou to jinak. Jako docela... docela chybně, no. U tohodle myslím pohofí docela dost lidí.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Luděk: „Protože záchod, přece jenom: si dojdu třeba někde jinde, nebo doma, nebo tak. Dá se to vydržet. Nebo vo hodinách. Ale tělák, to je prostě věc tak zásadní... Jako s jménem - můžu vymyslet přezdívku, na akce nemusím chodit... a nemusím nic řešit a můžu všim prokličkovat, ale... tělocvikem ne. Nikdy. Nikdo mi nemůže říkat, co mám nosit nebo tak. Ale pokud chci studovat nebo jsem na nějaký škole, tak vždycky je tam tadleta taková vlastně nepodstatná věc, nejlehčí předmět - a já z něj mám vždycky dvojku, protože řeknu, že todleto třeba dělat nebudu, protože je to holčičí. A už v devítce po nás chtěli, abysme dělali nějakou gymnastickou sestavu - vůbec. Neumím. Je to strašný. No. Takže... za tím tělákem bude asi nějaký hodně velkej skok. Já nevím, já osobně jsem s tím nějak neměl problémy (*se svojí identitou - pozn.výzkumníka*), sám jsem si všechno utvořil, nikdo mi do ničeho nezasahoval. A...co jsem pak řešit začal, byli doktoři. Ale jenom pro sebe, že jo - abych si tak něk moh utvořit svůj život - a to bylo v šestnácti.“

Výzkumník: „Hmmm...jo, jo.“ (přikyvuje)

Luděk: „Takže, bylo to docela brzo. Těch reakcí bylo docela málo, protože jsem vlastně nic nezažil, že jo. A to, že jsem teď ve třetáku - jsou to jenom dvě školy: na tý základce to bylo tak nějak taky klučičí, no, a na střední vlastně jsem to hned fek a hned jsem se zapojil někam úplně jinam (*mezi kluky - pozn.výzkumníka*) A to, že jsem to fek, tak to jsem jenom potvrdil jejich úsudek, takže reakce úplně minimální. To bylo - „hmmm, no, my jsme si to mysleli“ nebo ví, že se chovám jinak, a pak to jenom pojmenuju. Takže možná, že reakce by byly tady (umísťuje kartičku). Jasně, protože jim bylo divný, jak se chovám. A pak už vlastně reakce neměly bejt na co. Minimální.“

Výzkumník: „Aha, hmmm.“ (přikyvuje)

Luděk: „Jo. Ted' by mělo bejt jméno, protože už docela brzo jsem ho začal řešit. Už když jsem se představoval novějm lidem, vždycky mi to bylo nepřijemný: Ludmila. I u holky, natož u mě je to hnusný jméno a - i doma mi říkali prostě Lud'a nebo jakkoliv - mě může kdokoliv říkat jakkoliv, třeba i debile, ale prostě ne holčičím jménem. Takže to jsem začal řešit brzo. A tím spíš, že jsem neměl občanku ani nic, takže když jsem se představil Lud'a nebo jakkoliv jinak, neutrálně, tak to bylo v pohodě. A docela jsem si s tím fakt vyhrál a bylo to fakt brzo, no. Takový zásadní věci byly to jméno, oblečení a pak jsem řešil ten zbytek. No. Sem dál už by mohlo začít patřit to WC. Ale je to takový nepodstatný, že ani ted' to neřeším. Nikoho moc nechci potkávat. Ale bylo mi to trapný. Co kdyby někdo náhodou přišel na to, že jako nejsem až tak úplně chlap, že jo. Ale jinak jsem to nějak neřešil, protože mi to nepříde nějak zásadní. A hodně lidí se mě na to ptalo, ale mě to nikdy nepřišlo prostě... Bud' jsem nechodil a nebo jsem rychle někam zapad, bylo mi jedno kam, ale nikoho nepotkat. Spíš je mi to trapnější ted' přemejšlet nad tím, jestli mám jít na pánský nebo na dámský, protože ted' už je to evidentní - ale předtím to bylo tak něk jedno. Bylo to spíš takový divný. Ale nic, co by se muselo řešit. Přišly mi horší problémy.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Luděk: „Zásadní potom bylo, když jsem si pojmenoval problém, protože já jsem prostě věděl, akorát jsem nevěděl, že je to transsexualita. Myslel jsem si teda původně, že jsem prostě jenom na holky a tak... Ale zas mi to přišlo takový divný, vůbec se mi to nelíbilo, protože...nevím proč, ale táhlo mě to někam úplně jinam. A tak jsem si to chtěl pojmenovat a nějak to vyřešit. A myslel jsem si taky, že každěj, kdo je třeba homosexuál, tak se hned chce nechat přeoperovat a takhle. A nevěděl jsem vlastně, že to jsou dva odlišný směry, prostě úplně něco jinýho. Takže jsem v patnácti začal chodit k psychiatrovi, aby věděli prostě, co se mnou je, jo? Pak v šestnácti k sexuologovi, no... a pak už to šlo vlastně naráz, že jsem doma a všude, prostě... i ve škole řek, co chci a jak

to bude. Když jsem se ještě nejmenoval Lud'a, tak prostě mi tak lidi už stejně říkali. Učitelé to vzali, spolužáci taky. Neřek jsem to teda všem, to až teď s hormonama. A to jsem jedny učitelce dal papírek od Hanky (*MUDr. Fífkové - pozn.výzkumníka*), aby to prostě dala všem. Bylo to spíš kvůli lidem, se kterejma si nemám co říct a nebudu jim osobně říkat nic tak zásadního. Takže buď to pochopěj, nebo ne. Všichni to pobrali, takže jsem s tím neměl žádný problém... Spíš se mi vyhejbal, jako jak mi maj říkat a takhle. No a takhle jsem jim to definitivně řekl. Takže ačkoliv jsem se jmenoval Lud'a - nebo vlastně ani ne, tak mi říkaj Lud'ku a nikdo s tím problém nemá. Takže to souvisí vlastně i s tím oslovováním, to přišlo hned. Společenský akce ty budou až na konci, protože ty nemám rád do dneška. Jo, hormony, no, ty by mohly být tady. (umísťuje kartičku) Když jsem to začal řešit, tak...jsem co nejdřív to šlo, tak mi dali hormony, a tím se začalo měnit spousta věcí. Ale jenom pro mě, protože - neberu je ani rok. Pro nikoho to ještě není tak zásadní..."

Výzkumník: „No, já teda nevím, ale já si myslím, že se změnilo hodně. Já jsem tě viděl poprvé asi před půl rokem. A už tehdy jsi vypadal docela jednoznačně. Dneska si myslím, že o tom není nejmenších pochyb. Je fakt, že znám jednu tvoji fotku z doby ještě před hormonama..."

Luděk: „...- a vypadám stejně.“

Výzkumník: „No právě že vůbec ne. Ale je fakt, že ty se vídáš denně v zrcadle..."

Luděk: „No... a tak je to i s těma spolužákama. Já jsem s těma lidma furt. Třeba řeknu „hele, mě docela vyrostly svaly“ nebo „rostou mi vousy“ - nic, prostě nikdo si ničeho nevšímá. Je to spíš tak jako pro mě, že já to cejtím. Ale taky si nepřidru tak výrazně jinej, protože ostatní, co mě potkávají denně, tak mi říkaj „hmmm, já nevím, futr stejný“ a takový..."

Výzkumník: „Neviděj žádnou změnu?“

Luděk: „Hmmm.“ (souhlasně přikyvuje)

Výzkumník: „Ale ani nemůžou, právě kvůli tomuhle..."

Luděk: „Jde to pomalu, kdyby to bylo ráz na ráz, třeba za měsíc, tak jo. Ale je to rok a až teď spíš je to takový prudký, až po operaci ...“

Výzkumník: „Teď po operaci máš pocit, že je to hrozně prudký?“

Luděk: „Jo. Předtím to bylo sem tam něco... ono mi to teď málo lidí věří, ale já jsem byl postavou naprosto holčičí, v obličejí ne, jo? Ale když jsem se svlík, tak když si vezmeš tu sošku věstonický Venuše, tak naprosto. Všechny ty tvary. A teď, když se kouknu na sebe, tak zadek úplně minimální, svaly rostou, jo? A to... hlas úplně jinej... všechno jde skvěle. A na to se mě ptali i doktoři předtím „mění se vám ukládání tuku?“ a já říkám „asi jo“, ale přitom před tím (*před operací, tj. totální laparoskopickou hysterektomií - pozn.výzkumníka*) skoro vůbec, když to teď porovnám. No a teď hubnu, a hubnu přesně na těch správných místech, je to úplně bomba. Až teď je to vidět. A před tím... nevím - jako jo, ale nemá to na teď, kdy se to teď jemně doladuje - a až budu mít za sebou i tu druhou operaci (*redukční mamoplastiku - pozn.výzkumníka*), tak myslím, že to bude vo hodně dokonalejší, no. Jo a tady to „vyrovnat se vnitřně s problémem“ - já nevím, já jsem se nikdy nemusel s tím vyrovnávat. Já nevím, já jsem strašně tvrdohlavý a - co chci, tak to udělám. A může to být naprosto šílený a tak. A pro mě nikdy nebylo nic tak zásadní problém. A tím, že sem se snažil chovat přirozeně... tak ten, kdo mi v tom bránil, já jsem to bral jako útok na sebe. Ať to bylo cokoliv, tak jsem se tomu vyhejbal. Takže, nevím. Já jsem to v patnácti nemoh vydržet doma, nemoh jsem to vydržet se svejma bejvalejma spolužákama, protože prostě... moc toho věděli a tím, že někdo mě zná jako holku, že jo - tak těžko, nevím, třeba za patnáct let by mě moh brát jinak. Nevím, chtěl jsem vypadnout a chtěl jsem, aby na mě koukali jinak, jo? Třeba by si na to zvykli. Ale už by mě znali takhle (*jako kluka - pozn.výzkumníka*). A chci, aby mě někdo potkal a aby si řekl - „to je pěkný kluk“ a ne „no, ty jo, teď jak je přeoperovanej, tak vypadá dobře“ - to prostě ne. Takže, pro mě to nikdy nebyl problém. Já jsem já a vždycky jsem to tak nějak bral a přišlo mi, že jsou horší věci než tohleto. Je to vlastně takovej dar. Když mi holka řekne, že má nějak holčičí problém... -“ (odmlčí se)

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje, čeká kam kartičku zařadí)

Luděk: „Kam to mám dát, když to nechci vůbec zařadit, protože jsem se s ničím nemusel vyrovnávat?“

Výzkumník: „Hmmm, tak to dej pryč, tak to tam nezařazuj.“

Luděk: „Jasný, no. Takže hormony...potom přišly doklady, protože mi to hrozně pozdrželi...“

Výzkumník: „A proč ti to pozdrželi?“

Luděk: „Na matrice, ale hlavně ve škole mě nechtěli začít brát jinak. Až na základě dokladů. Takže pro mě to bylo ve škole dá se říct důležitější, než ty hormony - mít ty papíry. Ale zase na druhou stranu, pro mě ne, protože já je stejně neukazuju. I když je to docela nutnost. Ale teď je třeba taky nemám, nikdo vlastně nemůže vědět, že se jmenuju Lud' a Petrů. Protože jsem je ztratil, tak teď mám jeden pas - a je na úplně jiný jméno. Takže ta změna byla, a byla důležitá hlavně pro školu, protože mě musej nějak výst, a na intru taky, protože to je školský zařízení. Hmmm. A pro mě je lepší, že už mě tak museli začít prostě brát.“

Výzkumník: „Hmmm.“

Luděk: „Ale papíry nebyly zase tak důležité, jako ta operace, která přišla teď. Pro mě je důležitější to fyzično, a to, aby mi bylo dobře, když se na mě někdo koukne a tak. Ale ve škole to docela pomohlo...“

Výzkumník: „Co pomohlo?“

Luděk: „Ta operace. Protože ty změny, když přicházej, tak tím, že lidi je moc nevnímaj a já když po nich chci, aby mě brali určitým způsobem, tak moc se jim nechce. Kdežto když už jsem po operaci... - hlavně si myslěj, že když řeknu, že se někdo nechal přeoperovat - a i třeba já - tak to berou tak, že jako kompletně se předělá celej člověk. A viděj v tom něco jinýho. A i ty reakce jsou prostě pak úplně jiný. A i ty lidi, který se futr vyhejbal tomu mi říkat Lud' o, jo, že říkali, že si prostě nezvyknou - tak teď najednou to šlo. Protože si říkali „jo, tak už ho má, tak už je to prostě chlap“... takže tohleto bylo prostě zásadní, protože to mělo vliv zase zpátky. Že jo, zpětná vazba - na doklady, na hormony, na oslovování, prostě na všechno. Jo? Těhlák, reakce, jméno, WC. I když hodně lidí říká, že to není úplně důležitý, tak já si myslím, že je.“

Výzkumník: „Teď ti úplně nerozumím. O čem lidi říkaj, že není důležitý?“

Luděk: „Operace, no. Že prostě je prej důležitý, jak se cejtěj a tak. A že záleží na tomhle, ale jestli jsou odoperovaný a tak - tak to že prej nemá vliv. A hodně lidí váhá a „nenechávej si rozřezat tělo“ a takhle jo? Nebo že o tom nejdřív uvažujou, a pak od toho odejdou, to říkali i doktoři. Že chtěj třeba jenom jednu operaci a tak. Nevím. Pro mě prostě - i pro ostatní - je to takovej úplně vlastně záchytný bod.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Luděk: „Nejdřív jsem si říkal, že hormony - jenže co je na tom vlastně tak zásadního? Teď jsem sice víc jako kluk, ale... ta operace, to je... spadne ze mě úplně všechno. Ty hormony a doklady a všechno - to je tak jako že já něco chci (od ostatních bez legislativního podkladu - pozn.výzkumníka). No a buď se s tím ať škola nebo doma srovnaj, nebo ne. Ale po tý operaci prostě - musej. Tady to je a takhle to berte. A už to není na nich, jestli oni si něco usmyslejí - jo, budem tě tak brát... a nebo když něco, tak zas ne. Prostě teď musíme, tak musíme.“

Výzkumník: „Hmmm, jo.“ (přikyvuje)

Luděk: „Útoky samozřejmě, to je, já nevím, ty jsou jakoby nad tím vším.“

Výzkumník: „Jako že patří k celému tomu procesu, ke každému tématu?“

Luděk: „Jo. Protože vždycky se najde někdo, kdo nechápe, proč ten člověk dělá to, či ono. „Proč se tak oblíkáš, a proč jsi někde mimo?“ A nějaká blbá otázka... a nemusí to bejt fyzickéj útok - a taky byly. Třeba i od mého táty, kterej říkal „ježiš marja, si moje dcera a takhle zůstaneš!“ Někdy byla agrese, ale někdy jenom slovní. A stačí, aby někdo pronesl „je to kluk, nebo holka?“ - prostě mě to naštvalo. A nebo „no, ty si hraješ na kluka“ - mě to přijde prostě taková nechutná spojitost. Oni v tom nic neviděj, ale já to beru prostě jako útok na všechno. A nebo „proč si nesundáš tu mikinu?“ a „ty vypadáš takhle a takhle“ a „proč nemáš voholený nohy?“ jo a prostě furt takhle. Nevím. i když třeba nechtěj, tak já to beru jako útok. A prostě ke všemu asi něco bylo, třeba že se na záchodě někdo na mě blbě koukne, k dokladum, že někdo mi připomene, že tam mám pořád F, hormony, no, že na mě nic neviděj, oslovování, že mi Lud' o nikdo říkat nemusí, že tam mám pořád to F a že oni mě znaj takhle, jo?“

Výzkumník: „Hmmm...“ (souhlasně přikyvuje)

Luděk: „Oznámení, to bylo, že prostě něco řeknu, a brát to jako nemusej... furt nějaký útok. A byť by nechtěli, tak já to tak беру. Stačí, aby se spletli a pak mi řeknou „no, když já to prostě neberu“ nebo „já se to snažím pobrat, ale mě to prostě nejde“ - a už je to tu zase. Je to asi na každým, jak to chápe. Já si problémy tak řádk nepřipouštím, takže mě je to celkem jedno. Ale když to chci pojmenovat, tak prostě jednoznačně - jsou to útoky a měli by být umístěny úplně nad vším. Asi to jima nezačne, ale prostě vždycky se najde někdo, kdo...“

Výzkumník: „Hmmm...“

Luděk: „No a lékaři a odborníci - já nevím. Jako přišli už dřív, ale... já nevím vůbec kam je dát. Asi... - no asi před tohle, určitě. Protože když má rodiče nevěděli, co je se mnou, ani škola... prostě nikdo nemoh pojmenovat, co vlastně dělám, kdo jsem... Tak si mysleli, že potřebuju psychiatra a od toho se odvíjel sexuolog - takže jsou někde v polovině (umísťuje kartičku). No, takhle.“

Výzkumník: „Takže pomohli tak nějak celkově jasně definovat, pojmenovat problém...“

Luděk: „Jo. Objasnit situaci, vo co teda de. No. Někdo to bral jako kombinaci - aha, je na holky a pak - no a eště je to grázl, protože jak se oblíká, že jo?“

Výzkumník: „Hmmm...“

Luděk: „No, a furt něco... A nikdo nepochopil, že je to jasná volba, moje volba být kluk. A vo nic jiného nejde. Není to v tom, že jako chci být grázl, proto mám krátký vlasy a chodím s klukama ven. Byla to zejména jejich potřeba objasnit situaci, vo co de. A jestli tam náhodou není nějaká psychická porucha. A až teda pak moje potřeba, protože já nevím, mě to bylo úplně jedno - jak si mysleli, že se mám chovat. Já jsem si vždycky vedl svoji. Pak už teda když jsem věděl, že jsem transsexuál, a že se s tím dá něco dělat, tak jo - to bylo dobrý. Ale do té doby se vo tom řádk nemluvilo - a já jsem si nosil svoje volný věci - a taky mi to tak bylo volný - jak má trička.“ (smutný smích)

Výzkumník: „Jo, hmmm...“ (přikyvuje)
(kratší pauza)

Výzkumník: „Já bych se eště vrátil k tomu tvému pojmenování „to byla moje volba být kluk“. Ty to bereš tak, že sis to vybral a že sis eště tak mohl vybrat být holka?“

Luděk: „Jo. Takhle. Protože když si to vezmeš, je to v tom člověku, je to daný, ale někdo k tomu přistoupí „jo, mám k tomu sklony, asi to tak cejtím, a prostě to tak bude“ - a někdo si říká „hmmm, jo, tak chci být kluk, ale zase je to divný, je to blbý i vůči ostatním, je to nepřirozený, a prostě tak se račí budu trápit a prostě budu někde jinde“. A hodně lidí zůstane na tom začátku, kdy se najdou, ale už nepokračouj tuhleto fází a někde se skrejvaj. Pro mě to je volba.“

Výzkumník: „Hmmm...“

Luděk: „Bud' chci žít, a chci žít naplno, a takhle - a nebo si zůstaň tam, kde seš. A je na každým, jestli chce jít dál, nebo ne. A zrovna tak může skončit tady (ukazuje na kartičku „hormony“) nebo tady (ukazuje na kartičku „pojmenovat problém“) jo? Ale pro mě to bylo takový objasnění a když celou dobu jsem chtěl jít dál, tak proč ne i teď. Takže jednoznačně fakt volba. Protože ani transsexualismus neurčuje, že člověk musí projít přeměnou.“

Výzkumník: „Jasně.“ (souhlasně přikyvuje)

Luděk: „Je to diagnóza, eště jako když je někdo gay. Může chodit s klukama - a nebo nemusí. Je to tvoje volba, dělej si, co chceš. Máš volný pole působnosti. Tady je tahle nabídka, hormony a tak, můžeš dojít až do konce. Chceš - nechceš... já jsem chtěl, hmmm, tak už to mám teď za sebou. Hmmm, je to tak.“

Výzkumník: „Poslední téma, společenský akce - kam je zařadíš?“

Luděk: „No to vůbec nevím. Já se jim vyhejbám. Navíc - maturitní ples eště nebyl, ani promoce, takže nic zvláštního zatím vlastně nebylo. A to, co bylo, tak jako... nevím. Nic velkého... a prostě nemám to rád. Už

proto, že nemusím moc lidí a... nevím, celkově kolektivy mě docela dusej. Pak stačí, aby jeden člověk něco řekl, třeba jeden můj spolužák řekl o mé ex-přítelkyni, že je lesba, protože se mnou chodila, jo? A takhle to koluje a furt - takže společenský akce, m-mmm (nesouhlasně kroutí hlavou). To stačí, že jsem ve škole a je tam třicet lidí ve třídě a x lidí mimo - a mám dost. Když už, tak potom, až budu mít po všem, tak to bude něco jiného. Takhle ne, eště je moc blbejch otázek. Takže nezařadím, a jestli jo, tak až někam úplně na konec. A to je jediná věc, ke které jsem ještě nedošel... vlastně mám operace a všechno už tak ňák vyřešený, ale tohle zůstává někde daleko prostě... a nemusím to, no. A možná, že to není ani tím, že jsem transsexuál, ale protože některý lidi jsou svině a když si něco najdou - a může to být cokoliv - aby řekli něco vo mé rodině, nebo vo mém způsobu života. Tomuhle se fakt račí vyhnout - a s radostí. Ani to není prostě třeba tím, že nechci nosit ňáký oblečení, tak že se něčemu vyhejbám. Já jsem třeba teď měl praxi na krajském úřadě, kde jsem chodil prostě měsíc v kvádru a tak - mě to nedělá problém, ale - lidi. Jo, takže ty dvě věci nezařadím.“ *(kartičky společenské akce a vyrovnat se vnitřně s problémem - pozn.výzkumníka).*

Výzkumník: „To určitě nemusíš... Chceš mi k tomu ještě něco říct - něco, co jsi třeba ještě nezmiňoval, a chtěl bys?“

Luděk: „Nevím. To zjistím asi potom, až někdy. (smích) Nevím, asi jsme to probrali všechno, vlastně postupně. Je to všechno.“

Výzkumník: „Dobře, tak jo... A protože jsi nebyl v březnu na těch skupinových setkáních, tak mám pro tebe ještě poslední tři otázky. Rád bych se tě zeptal na tři věci - co bys vzkázal, před čím bys varoval a co bys popřál lidem, kteří si tímhle všim někde na nejrůznějších školách právě procházejí - nebo je to třeba teprve čeká časem, až se sami rozhodnou. Hmm? Takže ta první věc, co bys jim vzkázal?“

Luděk: „Ježiš, to je teď úplně najednou taková otázka (zaskočeně se směje). Nevím, asi aby byli sami sebou, aby se nenechali nikým ovlivňovat. Jako mě se snažilo ovlivnit spousta lidí, ale přece jenom, každé je tu sám za sebe. Tak aby - ať už je to cokoliv, a tohle tím spíš, protože to ovlivní celej život - tak aby nenechali sebou manipulovat. A aby si řekli, co vlastně chtějí. A za tím šli.“

Výzkumník: „Druhá věc - je něco, před čím bys je varoval? Nebo na co bys je obzvlášť upozornil - pozor, tady může být problém?“

Luděk: „Jo. Na přílišnou důvěřivost. Aby se nesvěřovali tak moc, protože já jsem si taky říkal, že na tom nic není - ale přece jenom se najdou lidi, který dokážou tímhle tím tak ublížit, jo, tak popíchnout... a vlastně toho člověka tak schodit, že je to až neuvěřitelný. Takže aby jim neřekli víc, než musej - a aby si dávali pozor na pusy, no. Já jsem si říkal, že nejlepší je otevřenost, ale... nevím. Já na týdle věci nic nevidím, ale spousta lidí jo, a čím víc vo tom mluvím, tím víc zjišťuju, že až tak moc lidí není pro. Nebo to tak ňák neznaj a že docela dokážou ublížit. To je docela hnusný. Takže bavit se spíš s těma lidma, kterejm to nevadí. No.“

Výzkumník: „Hmmm, díky. A poslední věc, co bys jim popřál - těm lidem, kteří buď už taky vyrazili, nebo se někdy v budoucnu vydají touhle cestou?“

Luděk: „Aby, aby to stihli co nejdřív, protože jestli tenhle stát se rozhodne, že lidem, jako sme my, nebude pomáhat, protože si za to můžem sami, tak budou někde...někde (ironický smích) hodně dole protože prostě... Když se podíváme za hranice, stačí Amerika, kde lidi na to šetřej celej život, že jo... A nebo když byly doby, kdy tyhle lidi byli odsuzovaný. A jsou za to někde třeba tresty smrti, že lidi se projevěj... Tak jim přeju, aby měli štěstí, a aby prostě ostatní a hlavně stát jim v tom pomoh. Aby tím všim mohli projít bez problémů. Na tom asi hodně záleží. Já jsem do toho taky šel teď, protože když se mě moje máma ptala, kde jsem na to vzal těch stovacet tisíc, kterejch ten pobyt v nemocnici stál, tak... nevím, docela jsem koukal. Oni si všichni myslej, že je to hračka - a pak „ježiš, vám to platí pojišťovna? A proč? Dyť jako - nemusíš“. Nemusím, já vim, že nemusím. ale oni nechápou, že já to chci. Když si hodně lidí takhle řekne, že nemusím, tak proč by tobě to měli platit, když potom támhlety lidi nemaj na léky. Si řeknou „to stojí peněz, ježiš marja, a ty si řekneš, že chceš támhleto operaci a deš“ jo? No... Když si tohle řekne víc lidí, bude to docela špatný. Takže jim fakt přeju akorát toulence, no. Protože nic jiného není třeba, pokud je člověk pevně a všechno snese. Hmmm, no...“

Výzkumník: „Hmmm...“ (čeká, jestli ještě něco dodá)

Luděk: „To je celý.“

Výzkumník: „Díky moc, Lud'ku.“

5. LENKA a její příběh

KONTEXT ROZHOVORU: Tento rozhovor byl pátým v pořadí. Použil jsem upravený a rozšířený soubor podmětových kartiček, který se pak už neměnil.

S Lenkou jsme se znali dlouho a na zkoumané téma jsme spolu diskutovali již dříve se zájmem a bez zábran. Rozhovor jsme natočili u ní v bytě, v soukromí a s dostatkem času.

Lenka v době natáčení rozhovoru procházela procesem přeměny pohlaví při studiu na vysoké škole a byla v závěrečné fázi po vydání nových dokladů.

VYZNAČENÍ CESTY:

1. TUŠIT ODLIŠNOST	11. OSLOVOVÁNÍ V RODĚ
2. JASNĚ SI POJMENOVAT ODLIŠNOST	12. JMÉNO
3. VNITŘNĚ SE VYROVNAT S ODLIŠNOSTÍ	13. ODBORNÁ VYŠETŘENÍ
4. TĚLOCVIK	14. DOKLADY
5. OBAVY	15. HORMONY
6. ŠKOLNÍ AKCE	16. TOALETY
7. OZNÁMENÍ	17. ÚTOKY
8. REAKCE	18. UBYTOVÁNÍ
9. SPOLEČENSKÉ AKCE	19. OPERACE
10. OBLEČENÍ	

Výzkumník: „Lenko, já bych tě tentokrát poprosil, abys mi vyprávěla svůj příběh. Téma znáš, je stejné jako minule na ohniskové skupině, to znamená „proces přeměny pohlaví ve školním prostředí“. Dnes tady mám tyhle kartičky s různými tématy, která se k tomu vážou. No... k čemu jsou? Mohla by ses na ně podívat a nějakým způsobem - jakkoli - je uspořádat tak, aby mapovala nebo... nějak vyjadřovala tvoji vlastní cestu, kterou jsi šla?“ (rozkládá kartičky po stole)

Lenka: „Hmmm.“ (prohlíží si kartičky a rozprostírá je po stole)

Výzkumník: „Je jich docela dost - je možné, že ani všechny nepoužiješ... - to je úplně na tobě. Pokud budeš mít pocit, že některá témata jsi na svojí cestě přeměnou nepotkala, tak je klidně vynech, nemusíš zařazovat všechny...“

Lenka: „Jo. A když se mi to podaří, tak to udělám... Hmmm, to bude zajímavý...“

Výzkumník: „Tahleta žlutá kartička - tu nezařazuj, já jí dám třeba sem, abys na ní viděla - ta je tady pro to, aby ti průběžně připomínala, aby ses pokusila ke každému tématu zmínit jak klady, tak zápory, jak příjemné věci, nebo určitá zlepšení, tak zároveň i nepříjemné věci, překážky, problémy, které s sebou ta která věc přinášela.“

Lenka: „Hmmm... (probírá se kartičkami) Ty jo, tak - to bude komplikovaný...“
(delší pauza)

Lenka: „Tušení odlišnosti (vybírám kartičku a pokládám jí stranou). Tak - já si nejsem jistá, jestli v tom dětství jsem to tak úplně tušila, třeba ve školce. To jsem nějak neodlišovala, nebo mi to nepřišlo zas tak zvláštní, že se mi líbily dívčí součásti oblečení, panenky nebo takovýchle věci. Já jsem si říkala, že každého baví něco jiného, mě bavilo tohle - tak jsem to asi nepovažovala za nějak zvláštní. A pak jsem si to uvědomila úplně naostro asi ve druhý třídě, kdy jsem viděla nějakou kreslenou grotesku v televizi. Byla tam nějaká ušmudlaná slečna nebo holka a pak nějaký tým...“image makerů“ (pobavený smích) z ní udělal strašně krásnou slečnu, která zpívala někde na pódiu a byla strašně hezky oblečená, prostě sexy. A mě se to strašně líbilo, a říkala jsem si, že... - bych taky chtěla (veselý smích) něco takového. Takhle třeba vypadat nebo se takhle oblékat, mi to přišlo takový strašně krásný. No a takhle se to u mě nějak rozvinulo.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Lenka: „A myslím, že jsem tehdy nějak i kontaktovala rodiče. My jsme byli tenkrát u babičky, takže tam byl asi otec ještě s nějakým příbuzným... Tak já jsem jim to tak nějak bezelstně nastínila, že se mi to takhle líbí. A myslím si, že ta jejich reakce byla hodně rozpačitá. Taková jako vytuhlá. Já jsem z toho pochopila, že to, co jsem se odvážila vyslovit, je něco naprosto šíleného a naprosto nepřijatelného. A že vlastně už to nesmím nikdy říct. Že si to můžu maximálně nechat někde uvnitř. Což jsem taky udělala. No a tam někde asi začalo to tušení odlišnosti. Že se mnou asi není něco v pořádku, že jsem asi divná. Nevěděla jsem vlastně, co to je, ale tak nějak jsem cejtěla, že se mi líbilo bejt holka. Ale vlastně jsem se považovala za kluka, který chce bejt holka.“

Výzkumník: „Hmmm, jo...“ (přikyvuje)

Lenka: „Nebo dokonce - já jsem nevěděla jak přesně jsou ty kategorie - když jsem slyšela pak o teplouších... Tak jsem si říkala „hmmm, no, něco takovýho možná...“. A pak, když jsem věděla, že jsou nějaký homosexuální lidi, tak jsem si říkala „hmmm, tak jsem jako todleto teda já? Asi teda jo... no, tak to je teda blbý...“. No a teď jsem nevěděla, co s tím, nebo jak to teda je... A s tím samotným slovem (*transsexualita - pozn.výzkumníka*) jsem se setkala možná někdy na konci základní školy (pokládá kartičku „pojmenovat problém“ na hromádku k první kartičce). Pak jsem teda pochopila, že tohle bude teda asi ono, že teda ta transsexualita. Což jako bylo dobrý, že člověk už věděl, co teda vlastně to je, jak se to jmenuje. A zároveň to bylo takový možná... možná trochu děsivý.“

Výzkumník: „Hmmm... - Lenko, můžu tě jenom poprosit... -“

Lenka: „... -určitě.“

Výzkumník: „Mám jenom takovou poznámku k uspořádání těch kartiček... Já nevím, jestli jsem se před tím dobře vyjádřil... můžeš s nima pracovat tak, abys s jejich pomocí vlastně vytvořila určitou mapu svého příběhu? Ideální by bylo, kdyby někomu, kdo řeší stejný problém, bylo z pohledu na výsledný uspořádání těch kartiček přibližně jasné: „Aha, Lenka to udělala takhle a takhle, nejdřív hledala... - a pak v rámci toho procesu šla tudy a pak tudy, hmmm... v něčem to možná udělám stejně jako ona...“ - rozumíš, o co se mi jedná?“

Lenka: „Jo. Já to takhle vrstvim jak to šlo jakoby za sebou, jo?“

Výzkumník: „Dobře, já jsem si chtěl jen ujasnit, že jsme si porozuměli.“ (smích)

Lenka: „No, takže tohle vyrovnávání pak probíhalo poměrně dlouho. Ono se to pak stejně větví (*jednotlivá témata v rámci příběhu - pozn.výzkumníka*) do takovech jako stromů, že jo?“

Výzkumník: „Jasně.“ (souhlasně přikyvuje)

Lenka: „Že to není jenom linie... No, když si vybavím tělocvik, tak je fakt, že to bylo pro mě utrpení. Snažila jsem se tomu vyhnout, nebo se hodit marod, na tý základní škole. Fotbal mě vůbec nebavil, až potom jsem ho začala hrát mimo tělocvik s nějakým úzkým kroužkem kamarádů a pak mě teprve to začlo bavit.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Lenka: „Obavy samozřejmě jsem měla obrovský, když jsem tušila, co vlastně se mnou je. Ani jsem ještě moc nevěděla, jak se to jmenuje, ale už jsem věděla, že se mi líbí bejt holka. A měla jsem strašný obavy, že se to někdo dozví. Že se to dozví rodiče a nějak strašně mě potrestaj nebo že mě nebudou už mít rádi... nebo že se to dozví okolí a že budu muset chodit kanálama, protože se na mě budou všichni dívat jako na nějakou zrůdu. Z toho jsem měla obavy obrovský. No... tím, že jsem se cejtěla taková jiná, tak to asi bylo vidět i navenek, že nejsem jako ostatní. Takže jsem i měla problémy se spolužákama, občas tam byla nějaká šikana nebo takovýchle věcí.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Lenka: „Školní akce, no... školy v přírodě jsem měla docela ráda, ale tím, že jsem se potom cejtěla i taková nejistá, tak jsem se propadala do nějaký sociální fobie... Tady ty změny prostředí, kdy nebylo možný hned po vyučování školu opustit, zavřít se doma s knížkou a mít zase na půl dne pokoj... byly takový dost nepříjemný. Já jsem se nedokázala moc pohybovat mezi vrstevníkama. Ale nějak se to dalo ještě celkem zvládnout, no.“

Výzkumník: „Bylo něco, co ti na školních akcích pomáhalo to všechno zvládnout?“

Lenka: „Těžko říct. Já nakonec jsem vždycky měla nějaký omezený okruh kamarádů, takže tím, že jsem s nimi byla třeba na pokoji, tak to bylo takový snesitelnější.“

Výzkumník: „Hmmm, hmmm, jo...“ (přikyvuje)

Lenka: „Vzpomínám si, že třeba když jsem si jako malá uvědomila, kdo jsem, tak jsem měla velký cukání o sobě začít přemýšlet v ženském rodě. Prostě aspoň si pro sebe tak mluvit nebo uvažovat. Ale právě jsem se strašně bála, že bych se mohla přehrnout nahlas - a že by pak každé věděl, co teda asi se mnou je... a jaký jsou moje tužby... a že by to byla katastrofa. Takže jsem si na to netroufla tehdy.“

Výzkumník: „Hmmm, hmmm ...“ (souhlasně přikyvuje)

Lenka: „Na střední jsem už věděla, jak se ten problém jmenuje. Věděla jsem, že jsou i nějaké možnosti řešení, tak jsem furt zvažovala... zvažovala jsem co a jak... A v podstatě jsem hodně vážně přemýšlela, že po maturitě bych mohla do toho praštit a jít do té přeměny. Během střední jsem si to samozřejmě vůbec nedokázala představit. Ale když skončila střední škola, dala jsem si přihlášky na vysokou, ty mě nevyšly... a já jsem zjistila, že to nedokážu. Nebo že na to nemám dost odvahy. Takže jsem to pustila k vodě a říkala jsem si „ne, to nejde, dyť to bych nezvládla, ty lidi kolem mě by to nikdy nepřijali, nesmířili se s tím...“. Takže jsem tou dobou byla spíš rozhodnutá do té operace nejít. A naopak jsem se pokusila realizovat nějakým v uvozovkách heterosexuálním způsobem. Tak jsem navázala asi v devatenácti vztah s holkou. Chodily jsme spolu asi rok a půl... ale já jsem furt musela myslet na to, co mi straší v hlavě. Takže ten vztah byl takovej všelijakej. Nebylo to asi moc dobrý.“

Výzkumník: „Řeklas jí to někdy?“

Lenka: „Chtěla, furt jsem jí to chtěla říct. A tehdy jsem to měla zformulovaný tak, že jsem napůl kluk a napůl holka, ale že obě ty poloviny mají tu partnerku rády.“

Výzkumník: „Aha, hmmm ...“ (přikyvuje)

Lenka: „A tak nějak bych jí to asi tehdy řekla, ale neudělala jsem to, protože to pro mě bylo nepředstavitelný. Vlastně nějak od té maturity - ale už i na té střední - jsem se nějak uzavírala do takový ulity. A aniž bych to sama nějak mohla vědomě sledovat, tak jsem furt klesala psychicky níž a níž. A byla jsem víc a víc taková uzavřená do sebe, taková jakoby zamknutá.“

Výzkumník: „Hmmm ...“ (přikyvuje)

Lenka: „Pak jsem dělala civilní službu asi rok a pak mě vzali na vysokou. Tam jsem se dostala do takovýho intelektuálnějšho prostředí a tam jsem se začala víc... víc otvírat. No... pak jsem se začala svěřovat některým kamarádům a postupně i některým spolužákům. To bylo asi kolem čtyřiceti, pětadvaceti let. A ty reakce byly vesměs dobrý. Tak tady bych si mohla vzít to oznámení.“ (pokládá kartičku na hromádku)

Výzkumník: „Hmmm ...“ (sleduje práci s kartičkami)

Lenka: „Tak... ty lidi reagovali dobře, ale všichni byli docela dost překvapení, že tohle nečekali. Některý si mysleli, že bych mohla být gay - a pak byli překvapení, když zjistili, že se netrefili...“ (smích)

Výzkumník: „Aha...“ (smích)

Lenka: „No...spolužáci reagovali vesměs dobře, i když chvíli jim trvalo, než si zvykli na ten rod. Ty učitelé k tobě mají takovej formální vztah, takže oni si nemůžou moc dovolit na tebe být nějak moc hnusný. Ale ty spolužáci k tobě žádnou formální vazbu nemají, takže se nemusejí držet nějakých konvencí, nemusejí být zdrženliví, můžou se k tomu vyjádřit tak, jak si opravdu myslí, bez nějakých servítků... Měla jsem dobrou zkušenost: z asi stovky spolužáků vyloženě negativní reakce si myslím, že nebyla žádná. A taková reakce, že to neakceptovali, ty změny - tak to mohlo být třeba tak pět lidí ze sta.“

Výzkumník: „Aha...“

Lenka: „A oznámila jsem to postupně, vždycky třeba jenom pár lidem v těch různých kroužcích lidí, se kterejma jsem se stýkala... Abych měla nějaký základ, pak jsem si řekla „tak jo, teďka už to třeba může vědět celej ten kroužek“ a takhle se to postupně šířilo. A učitelum - někteřim jsem to řekla osobně a některý se to dozvěděli od sekretářky, který jsem to řekla a dala jsem jí volnou ruku, aby to šířila dál.“

Výzkumník: „Hmmm, hmmm...“

Lenka: „Takže ty reakce byly většinou dobrý... ale zase se nedá říct, že by byly nějak zvlášť podpurný, jako že „teď tady máme člověka, kterej nějakým způsobem trpí nebo má zdravotní problém, a teď bychom s ním měli soucítit nebo ho podpořit“ to ani ne...“

Výzkumník: „Hmmm...“

Lenka: „To vlastně bylo naprosto výjimečný. Spíš to tak nějak vzali na vědomí - co si mysleli uvnitř, tak to se člověk nedozví, ale každopádně nedávali najevo - většinou - nějakou nevoli, ale taky nedávali najevo nějakou extrémní podporu nebo zájem. Spíš to jenom vzali na vědomí.“

Výzkumník: „Snažila ses to všechno v souvislosti s tím oznamováním nějak blíž vysvětlovat?“

Lenka: „Já jsem se většinou spoléhala na to, že ty lidi ten fenomén znaj... a že jim nemusím vysvětlovat, že se tak cejtím odmalička nebo co všechno se podstupuje a tak dále a tak dále. Samozřejmě, že některý se třeba ptali, tak když se ptali, tak jsem jim to zodpovídala. Ale většinou se ani moc neptali. A samozřejmě těm, se kterejma jsem měla hodně blízky a intenzivní vazby, tak těm jsem ten svůj příběh vyprávěla uceleně, abych jim to nějak podala, aby to maximálně pochopili. Ale to byly spíš výjimky.“

(kratší pauza)

Lenka: „No... teď bude trošku ještě retrospektiva se společenskejma akcema (vybírání si tuto kartičku a odkládání ji na hromádku). Když si vzpomenu třeba maturita nebo taneční v obleku... to bylo takový odporný, nebylo mi to příjemný. Koukala jsem po těch holkách, který mají ty šaty a ty lodičky... a strašně jsem jim to záviděla. Ale to druhou stranu jsem si našla nějaký „modus operandi“, kterým jsem se s tím jakž takž pokusila vyjít. Když byla ta nutnost, tak jsem si ten oblek na sebe vzala, ale pak jsem se vždycky těšila, až si povolím tu kravatu a byla ta nutnost, tak jsem si ten oblek na sebe vzala, ale pak jsem se vždycky těšila, až si povolím tu kravatu a rozeprnu košili a... dám si ruce do kapes. Pak už to bylo takový volnější a tahle trošku frajerská póza byla pro mě nějakým řešením. Mohla jsem se cejtít, že nenaplňuju ty striktní požadavky. Že si z toho udělám něco, kde mám něco trošku svého. Že to aspoň nějak trošku bojkotuju. Později jsem to řešila tak, že kravatu a košili jsem si vůbec nedovedla představit - a tak jsem si třeba na vejšce na zkoušky nebo i na ples vzala rolák a přes to sako. Takže jsem to pak řešila tímhle způsobem.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Lenka: „V současnosti společenský akce moc nevyhledávám. Ale teď mě čeká imatrikulace a státnice - je to příjemný vzít si sukni, i když na to nejsem nějak extra zvyklá.“ (probírá se zbývajícími kartičkami, nakonec vybírá kartičku „oblečení“)

Lenka: „Když jsem vlastně vyšla s pravdou ven, tak jsem se nezačala hned nějak moc žensky oblíkat nebo malovat. Spíš jsem volila nějakou unisexovou variantu, kterou jsem praktikovala i nějakou dobu před coming outem. A pak jsem v tom nějakou dobu po coming outu pokračovala. Teprve se začátkem hormonální terapie jsem začala praktikovat vyloženě ženský oblečení. Ze začátku jsem si myslela, že to pro mě bude jenom takovej svátek, že to třeba budu praktikovat jenom jednou tejdně a víckrát že to nezvládnou - třeba psychicky nebo tak. Ale pak, když jsem si to vzala párkrát na sebe, tak se to najednou spustilo. Pak to byla skoro jako droga - já jsem takhle chodila skoro čtyři měsíce, včetně ledna...“ (veselý smích)

Výzkumník: „V sukni?“ (pobavený smích)

Lenka: „V sukni a silonkách... protože jsem si potřebovala nějak vykompenzovat ten dlouhý hlad. Reakce ze začátku byly - že si mě lidi okoukli. Třeba ti učitelé, když mě poprvý potkali v sukni - a byli to muži - tak mě prolustrovali od hlavy k patě a zase zpátky... (pobavený smích) Asi to byl spíš takovej reflex (pořád se směje) a nijak zvlášť se k tomu nevyjadřovali. Pak si na to asi už zvykli.“ (pročítá si další kartičky)

Lenka: „Co se týká oslovování v rodě - já jsem se začátkem coming outu o sobě začala uvažovat v ženským rodě, ale ještě jsem navenek mluvila většinou v neutrálním. Ale čím víc se zvětšoval okruh lidí, kteří byli

zsvěcení, tak jsem tím víc mluvila i veřejně v tom správném rodě. Ze začátku jsem na to moc netlačila, ale bylo nějak jasný, že to po lidech vyžaduju nebo že bych byla ráda, kdyby ten rod akceptovali. Vlastně všichni se mi snažili v tom vyhovět, i když jim to třeba dělalo problémy. Často se pletli - a já jsem z toho byla naštvaná. Oni zase byli naštvaní, že já jsem naštvaná. A že jsem na ně moc náročná - že přece oni se snažej a že to není jednoduchý si zvyknout. Z toho vznikaly pak takový malinko konflikty. A samozřejmě bylo to příjemný, když mě začali oslovovat ve správném rodě. Vždycky to bylo osvěžení - i když to byl nezvyk.“

Výzkumník: „Byl v tomhle směru nějaký rozdíl mezi učitelama a spolužákama?“

Lenka: „Spolužáci v tom byli takový bezprostřednější. Když se dozvěděli ten požadavek, tak na to většinou přistoupili. U těch učitelů... tam to období zvykání trvalo většinou dýl. Protože to jsou inteligentní lidi, tak třeba nějakou dobu na mě mluvili bez rodu, takovým neutrálním způsobem. Až postupně si na to zvykli a přešli na tu definitivní variantu.“
(prohlíží si další kartičky)

Lenka: „Co se týče jména (odkládá tuto kartičku na hromádku) - to se teďka tematicky hodí... Když jsem si vybírala jméno, tak jsem přemejšlela, že bych se mohla jmenovat Matylda... ale zas tak moc jsem z toho nadšená nebyla. Příjmení jsem věděla hned od začátku, že nechci mít po rodičích, že si ho chci změnit. No a potom byly asi čtyři inspirační zdroje, který mě přivedly na jméno Lenka. A ty vlastně pak nějak převážily. No a protože ta Matylda se mi líbila trošku taky, a částečně jsem na to byla zvyklá i určitým způsobem - tak jsem si z toho bývalého křestního jména udělala příjmení.“

Výzkumník: „Říkáš, že jsi byla zvyklá na jméno Matylda. Takhle ses sama pro sebe původně pojmenovala?“

Lenka: „Ono to moje původní jméno byla ta mužská varianta Matyldy. Takže se to nabízelo jako první, bylo to nasnadě. Pár týdnů nebo měsíců jsem si to pro sebe používala... byla to pro mě taková předběžná nebo pracovní varianta. Pak jsem se teda ale rozhodla pro Lenku.“

Výzkumník: „Jaký důvody tě vedly k tomu, že jsi nakonec opustila tu Matyldu?“

Lenka: „Asi se mi ta Lenka líbila víc. Pak jsem zase nevěděla, jaký bych k tomu vymyslela příjmení, takže jsem to nakonec vyřešila takhle - Lenka Matějková.“
(krátká pauza)

Lenka: „A co se týče toho neutrálního jména - a to je taky, ono je to všechno legrační - já jsem měla takovej poměrně vřelý, obdivnej vztah k Miloši Zemanovi. Říkala jsem si, že podle něho bych si to neutrální jméno mohla zvolit Míla. A pak jsem přemejšlela - ale to byla spíš taková recese, než že bych to myslela vážně - že bych se mohla jmenovat Míla Zemanů, a že by to bylo moc jako vtipný. (pobavený smích) Ale to jsem samozřejmě nemyslela úplně vážně... (veselý smích) No, já tím, že jsem měla vybraný ty iniciály budoucí, tak jsem hledala nějaký jméno na L. Když jsem byla u matrikářky, tak ona přede mnou listovala tou knížkou se jmény a já jsem tam našla jméno Lennie. Stejně jsem to oficiální jméno používala opravdu jenom na ty oficiální příležitosti. Většina lidí ani nevěděla, jak to jméno zní, protože jsem pro všechny byla od začátku Lenka a jednoznačně jsem to tak prezentovala...“

Výzkumník: „Hmmm. hmmm... Lenko, ty jsi říkala, že sis na neutrální jméno nakonec nechávala vypracovat posudek, aby ti ho uznali. Přesto říkáš, že jsi měla na matrice dobrou zkušenost. Jak to jde dohromady, tyhle dvě věci?“

Lenka: „Oni se mi snažili najít to neutrální jméno, který já jsem po nich požadovala. to Lennie, v přfruče, kterou tam mají. Ta má mužskou a ženskou část - a aby neutrální jméno mohli odsouhlasit, tak ho musí najít v obou částech. A oni ji vlastně nenašli v té mužské části, kde byla použitá trošku odlišná varianta. Takže proto já jsem si musela požádat o ten posudek, aby bylo zcela jasný, že to jméno je použitelný.“

Výzkumník: „Aha, aha...díky...“

Lenka: „Čili v té době jsem samozřejmě absolvovala nějaký vyšetření, navštívila jsem doktorku Fifkovou a u té jsem vlastně absolvovala celou tu léčbu. V té době jsem se vyšetření docela bála - bála jsem se, že by mi mohli provádět třeba PPG... vůbec jsem si nedokázala představit to šílený ponižení... a pak jsem byla hodně ráda, když jsem si u Fifkovy zjistila takovým předběžným výzkumem, že ona tohleto neprovádí. Ty vyšetření

proběhly celkem hladce, včetně vyšetření druhým lékařem, který má potvrdit tu diagnózu - přestože ty metody, který používá psycholog Weiss, mi přijdou hodně mimo... No ale dobrý je, že jsem tam prošla.“

Výzkumník: „Můžu se zeptat co přesně ti přijde „mimo“ na jeho metodách?“

Lenka: „Jasně. Já jsem se tehdy definovala jako lesbická žena. Takže i když jsem to neměla ujasněný nějak úplně jednoznačně, vesměs jsem se tak prezentovala. A stejně tak i u Weisse (*Prof.PhDr. Weiss, Ph.D. - pozn.výzkumníka*). A on říkal „no, tak když jste lesbická žena, tak vám vlastně můžu dát dotazník pro heterosexuální muže - a to bude skoro to samý“. A tam samozřejmě byly takový legrační otázky. Jako třeba jestli máte dobrou erekci a takový otázky, takže já jsem asi u poloviny položek v dotazníku udělala otazník, protože jsem skutečně nevěděla, co bych na to měla odpovědět. Zbytek už pak byl takovej zvládnutelný.“

Výzkumník: „Hmmm.“

Lenka: „Když jsem měla stanovenou tu diagnózu, tak jsem dostala požehnání k tomu, abych si mohla zařídit neutrální doklady (vybírám tuto kartičku). Takže jsem byla na té matrice a měla jsem výbornou zkušenost. Matrikářka byla velice vstřícná, vůbec se nedivila, už se předtím setkala s takovejma lidma a neměla s tím žádný problém. Takže tam jsem jenom trošku váhala s tím jménem a pak jsem získala tu neutrální občanku. Na ní ale zůstávají nějaký věci - u pohlaví to starý písmenko, takže to jsem pak vyřešila tím, že jsem ho přelepila takovejma malinkejma zvířátkama, třeba kuřátkem, aby to nebylo tak nápadný... ale byla tam samozřejmě už ženská fotka, protože jsem se nechala vyfotit naličená a od kadeřnice.“ (usmívá se)

Výzkumník: „Můžu tě poprosit ještě k indexu, co bys mi mohla říct...?“

Lenka: „Zrovna jsem na to koukala... já jsem si většinu dalších průkazek ani neměnila, kromě asi tří průkazek do knihovny - a tam to proběhlo taky bez problémů. A co se týče indexu, tak jsem samozřejmě musela jít oznámit tu změnu na studijní, no a tak jsem s tím nedělala nějaký cavyky... Myslim, že jsem přímo řekla, že si budu měnit pohlaví, a že si jdu teda změnit teď jméno. A samozřejmě jsem vystupovala v ženským rodě. Ty referentky na to asi nebyly úplně zvyklý, na takovouhle situaci... ale celkem to zvládly. Já jsem tam chodila ke dvěma a obě dvě se snažili aspoň přestat používat to starý jméno, i když jim to ze začátku několikrát ujelo. A já jsem je s klidem opravovala, tak si myslím, že to vzaly postupně vážně...“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Lenka: „Postupně si na tu situaci lidi zvykli... taky i s tím, jak se měnil můj vzhled... a pak už vlastně jim přišlo celkem logický, že na mě mají mluvit jako na ženu. A v indexu mi referentky přepsaly starý jméno a napsali mi tam nový, to neutrální. Já jsem si nenechala vystavit novej index, protože bych přišla o všechny ty originální podpisy učitelů (veselý smích) a měla bych tam jenom záznam ze studijního - tak to jsem nechtěla.“

Výzkumník: „A fotku ti vyměnili?“

Lenka: „Fotku jo, tu jsem si tam dala tu novou, tu hezkou, tu ženskou (veselý smích) - s tím problém nebyl. To jméno se přeškrtlo a nad to se napsalo to nový, takže to bylo takový ne úplně... já už si nejsem jistá, jestli jsem to pak nějak třeba zamazala, to starý... možná, nevím. Protože se všim je spousta běhání, tak některý ty doklady jsem si neměnila. Říkala jsem si, že si to běhání ušetřím - třeba řidičák.“

Výzkumník: „Jo.“ (přikyvuje)

Lenka: „No... ten coming out částečně souvisel s téma hormonama (vybírám kartičku „hormony“) a s tím jsem taky začala chodit v ženským oblečení. Na hormony jsem strašně čekala a byla jsem po nich taková žízňivá. Já jsem měla pocit, že u mě byla biologická puberta hodně zpožděná. Myslim si, že člověk to psychosomaticky nějak brzdí, ty nežádoucí fyziologický změny, který odpovídají té původní pubertě. Myslim si, že to se mi právě podařilo, a byla jsem taková nešťastná z toho, že na ty hormony jsem musela dlouho čekat, asi tak rok. Já jsem pak měla pocit, že právě během toho roku, se ta puberta posunula někam dál, kam jsem nechtěla, a byla jsem z toho taková nešťastná. Ale pak, když jsem dostala ty hormony, tak to bylo skvělý. Já jsem dost rychle začla vnímat nějaký účinky, během asi dvou týdnů braní.“

Výzkumník: „O jaký účinky přesně šlo?“

Lenka: „Trošku se mi zvednul hlas, trošku se mi zjemnila pleť, třeba na obličejí. Po psychický stránce to znamenalo takovou úlevu a zklidnění. Na druhý straně se nastartovala taková druhá puberta, a to přineslo emocionální výkyvy a stavy plačtivosti nebo sebelítosti... ty stavy byly takový nezvladatelný, bylo to trošku precitlivělý období, který si myslím, že odeznělo během pár měsíců a všechno se tak nějak ustálilo. Začla jsem se trošku zakulacovat, změnilo se rozložení tuku a po asi dvou měsících mi začaly růst prsa, takže to bylo hrozně příjemný. I když ten růst je hrozně bolestivej - ale ta bolest byla velmi příjemná (veselý smích). A zajímavý bylo, že ty moje hormonální hladiny byly mimo to moje původní pásmo, kam bych vlastně biologicky měla patřit, byly pod spodní hranicí, a po krátký době braní léků spadly na běžnou ženskou úroveň. Takže to šlo strašně rychle.“

Výzkumník: „Hmmm.“

Lenka: „Tim, jak jsem začla brát hormony, tak jsem si začla troufat na sukňě a tak dále a vystupovala jsem jednoznačně jako žena i s tím oblečením. No a tím, že jsem chodila do školy nebo do města, tak jsem musela chodit taky na toalety (odkládá další kartičku na hromádku). Chodila jsem samozřejmě na dámy. Možná, že jsem tam začla chodit už malinko před hormonama - ale hodně bojácně. Vlastně jsem se toho vždycky hodně bála, že mě tam nějaký ženský seřvou... ale tím, že jsem většinou se pohybovala ve městě v okolí školy, tak jsem chodila na školní záchody - a tam to lidi nesledujou tak přísně nebo nejsou tak konzervativní. Sama nevím, čím to bylo - jestli si buď nevšimli ničeho zvláštního na mě, nebo si třeba všimli, ale řekli si „jo, to je v pořádku, a ať je to jak chce, tady ta osoba má na sobě sukni a asi se cítí jako žena, vystupuje jako žena - a ať už je to tělesně jakkoli, prostě sem patří“ - ale vlastně nevím, jak to bylo, jestli tam proběhla taková úvaha, nebo jestli jsem byla tak nenápadná. To nedokážu říct.“

Výzkumník: „Hmmm, hmmm.“ (přikyvuje)

Lenka: „Za celou tu dobu jsem měla jedinej konflikt v kině, kde jsem pak po filmu šla na toalety. A tam byl takovej protivnej pokladník - nebo těžko říct co, nějakěj takovej poskok. A ten, když jsem odcházela, tak mi tam dělal scénu, jako že chlapi převlečený za ženský na dámský záchody nepatřej nebo něco v tom smyslu.“

Výzkumník: „Hmmm, tak to muselo bejt nepříjemný.“

Lenka: „Ale já jsem naštěstí na to nebyla sama, byla jsem tam se svojí dobrou kamarádkou. Ta ho seřvala na oplátku a odešly jsme (zadostiučinění a veselý smích). Já jsem samozřejmě z toho byla taková znechucená, z tý události, ale pak jsem si řekla, že se nesmím úplně nechat. A přestože nejsem zvyklá si někde stěžovat nebo něco reklamovat, tak jsem hned ten den poslala stížnost mailem. Popsala jsem tu situaci, kterou jsem zažila - a skutečně asi za dva dny se mi ozval ředitel kina s tím, že se mi za ten incident omlouvá a že to vyšetřoval. Že pracovník tvrdí, že ta scéna vznikla z jinýho, banálního důvodu, a že pro něj je to tvrzení proti tvrzení, že není možný se v tom úplně spolehlivě vyznat - ale že se mi nicméně omlouvá a že zaměstnanci byli poučeni o vhodném chování vůči návštěvníkům kina. (veselý smích) Tak to byl ten závěr a s tím jsem byla spokojená.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje a směje se)

Lenka: „Takže to byl takovej výraznej slovní útok. Jinak většinou jsem se nesetkávala s nějakou slovní agresí. S fyzickou teda už vůbec ne. Možná že skutečně jsem i v začátcích hormonální léčby byla taková nenápadná, že jsem možná skutečně mohla na velkou část okolí mohla působit přesvědčivě, takže jsem ani nezavádávala příčinu k nějakým pochybnostem nebo útoku. Ale samozřejmě ze začátku to zdaleka nebylo stoprocentní, takže jsem si vyslechla poznámky... většinou to nebyly nadávky, spíš to bylo tak, že si lidi říkali „hele podívej, to je chlap“ a spíš to bylo na týdlectý úrovni. Že tam nebyly přímo urážky. A nebo se jenom smáli. Což bylo pro mě hodně bolestivý. Některý lidi jsou splachovací, že se s tím snadno srovnaj. A já jsme si to vždycky hodně brala a moc mě to štvalo a mrzelo. Že nemůžu vlastně těm lidem opravit jejich pohled na tu situaci, že jsem taková hrozně bezmocná...“

Výzkumník: „Hmmm...to určitě (souhlasně přikyvuje) - napadá tě ještě nějakěj problém nebo překážka, kterou jsi musela překonávat v kontextu školního prostředí?“

Lenka: „Myslím si, že vlastně ani ne...možná teď, když jsem si dávala ty přihlášky (*na další vysokou školu - pozn.výzkumníka*), což už se běžně dělá elektronickou formou, tak když si člověk zadá rodný číslo, systém automaticky vyplivne pohlaví a vyplní kolonku. Takže když to nemáš administrativně za sebou, tak potom je problém, jak to vyřešit a co tam napsat. Takže obecně veškerá administrativa, nejenom na školách, ale vůbec v týhle zemi, je postavená na rodným čísle, čili na jednoznačným škatulkování muž - žena. Což je takový

nepříjemný, protože nikdo nepočítá s tím, že někdo s mužským rodným číslem by moh bejt vlastně žena. Žádný další specifický potíže ve školním prostředí už mě nenapadaj. Možná, že kdybych chtěla chodit na tělocvik na vysoký, tak asi by to byl samozřejmě problém, protože chodit s holkama do sprchy a tak dále...“

Výzkumník: „Hmmm, to je jasný...“ (přikyvuje)

Lenka: „Teď, když mě vzali na tu vejšku, tak mě čeká úvodní soustředění - stany s podsadami a ty sprchy tam budou asi taky hodně společný... takže z toho mám docela strach, jak tam budu fungovat a jak to zvládnou. Ale jet tam chci (odhodlaný smích).“

Výzkumník: „Hmmm...“ (veselý smích)

Lenka: „No, tak ještě tady ty kartičky... ubytování, já jsem bydlela u rodičů, když jsem začla s tou přeměnou. Ale zhruba po půl roce jsem si řekla, že by bylo dobrý změnit prostředí. Takže jsem si chtěla najít nějakou podnájem. Ale řekla jsem, jak to udělat, protože každé chce vidět občanku - a i když třeba vypadáš solidně a přesvědčivě, tak tím, že máš pak ukázat doklady, tak vzniká problém. Velkou shodou náhod jsem na nástěnce katedry pak našla inzerát na podnájem, bydlení se studentkou psychologie. Tak jsem si říkala, že tam je šance, že ten člověk by to mohl chápat, takže jsem do toho šla. Spolubydlící s tím neměla problém a tak jsem tam půl roku bydlela, než naše paní bytná to ubytovací místo zrušila. Dodnes vlastně nevím, jestli to bylo kvůli té mojí jinakosti - i když říkala, že s tím nemá problém. Tak možná se něco prosáklo mezi sousedy nebo jí vadila moje nejasná sexuální orientace - možná, že to vadilo té spolubydlící... Těžko říct. Já jsem se vrátila pak k rodičům a... samozřejmě v tom přechodným období si těžko umim představit, že bych bydlela třeba na koleji. To by asi bylo hodně psychicky náročný. Myslim si, že bych to asi nezvládla.“

Výzkumník: „Ještě k tomu ubytování, jak jsi říkala, že jedeš na soustředění... chtěla bys bydlet sama ve stanu nebo jak?“

Lenka: „No, předpokládám, že to bude rozdělený na kluky a holky. To znamená, že logicky se nabízí, že budu bydlet s nějakou holkama. Nemyslim si, že apriorně by to pro mě mělo bejt nepříjemný. Ale sama nemám vyřešený, jestli budu chtít nějak popsat svojí situaci a seznámit s ní to okolí. Co mám třeba za sebou a tak dále... nebo jestli se budu snažit tam bejt inkognito a budu se pokoušet tam fungovat v ženský roli a budu doufat, že nebudu nikomu podezřelá. Což není úplně tak jistý, protože třeba učitelé už moji situaci znají, takže je otázka, jestli se to vůbec dá udržet v tajnosti. Navíc, když nemám úplně vyřešenou tu anatomickou stránku. Sama vůbec nevím, jak to udělám. Docela se toho bojím. Navíc vlastně nevím, jak funguje ženskej svět, o čem se třeba spolu bavěj, když jsou samy na pokoji nebo ve stanu. Jak to vlastně funguje, nejsem na to vůbec zvyklá. Nevím, jak to zvládnou. Jsem schopná to zvládnout nějak přesvědčivě, aby nikdo neměl žádný podezření? Ale nicméně to považuju za přirozený, s těma holkama existovat, když holka jsem. Nějak se s nima naučit žít a nějak se do toho jejich světa zařadit zpátky, protože cejtim, že tam patřim. Takže ani neuvažuju o tom, že bych pro sebe žádala nějakou výjimku, že bych chtěla někde bydlet sama. Myslim si, že to není asi řešení, že lepší bude těm problémům čelit.“

(delší pauza)

Výzkumník: „Ještě něco k tomu ubytování?“

Lenka: „To je asi všechno...no, já si myslim, že jo.“

(kratší pauza)

Lenka: „No a ten problém na tom kempu, na tom soustředění, vlastně plyne z toho, že ta moje anatomie není ještě definitivně dořešená (vybírám a odkládám kartičku „operace“). Doklady mám sice už v pořádku, ale nemám za sebou ještě tu zásadní operaci. Já se jí hrozně bojím. A bála bych se asi každé operace - a týhle asi zvlášť. A bojím se z několika důvodů. Třeba proto, že přístup lékařského nebo zdravotnického personálu k týhle problematice nepovažuju za úplně seriózní nebo důslednej - u nás. Pak taky nejsem zcela přesvědčená o funkčnosti těch operativních výsledků. Takže i z toho důvodu to zvažuju; i když samozřejmě pro mě je to nepříjemný - nemám z toho žádnou radost, že ta anatomie zůstává do značné míry pořád stejná. Ušetřilo by mi to spoustu problémů, kdybych tu operaci už měla za sebou. Ale na druhou stranu se nechci jen tak slepě zařadit do toho proudu, do toho davu, a jít na tu operaci taky, aniž bych měla nějakou jasnou představu o tom, co mi to vlastně přinese.“

Výzkumník: „Hmmm. V souvislosti s operacema jsi tady teď mluvila o hodně osobních věcech. Já jsem samozřejmě rád - a děkuju ti za to. Já jsem sem zařadil tuhle kartičku operace především proto, že bych rád

slyšel něco o tom, jak konkrétně se promítá téma operace zpětně do školního prostředí. To je primární důvod, proč tady to téma je.“

Lenka: „Hmmm, no myslím si, že to okolí - a včetně toho školního - když akceptuje tu změnu rodu, tak má určitou představu o tom, že nastoupíš třeba do takového vlaku, kterej tě doveze do té cílové stanice. A tím, že vlastně tak úplně tam nedojedeš, ale vystoupíš třeba o stanici dřív, tak vlastně pro ně můžeš bejt docela jako matoucí. A oni si pak můžou říkat „ a myslí vona to vážně“ a „neobrábí ona ten proces zase nazpátek?“ - je to takový nestandardní. Pro lidi je operace taková jako tečka, kterou se to uzavře pro ně. Řeknou si „vona už má teda teď tu vagínu, takže teď už má všechno hotový a je to jasný“. A když vlastně tam tohleto neproběhne, tak je to pro lidi asi matoucí a bude to zřejmě matoucí - dokud se to nevyřeší - i pro ty moje nový spolužáky, před kterejma si nejsem úplně jistá do jaký míry bude možný skrýt tuhleto... zvláštnost.“

Výzkumník: „Hmmm.“

Lenka: „Myslím si, že je to bude určitě mást, protože žena s penisem určitě pro ně bude mnohem méně pochopitelná než žena, která... kdysi... kdysi penis měla, ale už ho nemá a už je všechno v pořádku.“
(kratší pauza)

Výzkumník: „Jestli je to všechno k těmhle kartičkám...?“

Lenka: „Asi je.“

Výzkumník: „Tak pak tady mám pro tebe ještě nějaké otázky, které už ale nejsou v podobě kartiček. Můžu?“

Lenka: „Určitě...“

Výzkumník: „Jakou roli se hráli tvoji rodiče v celém tomhleto procesu?“

Lenka: „Hmmm, jasně. Tak... ze začátku jsem se těch rodičů hrozně bála, tím že jejich reakce na první nesmělej coming out v dětství byla výrazně negativní. Já jsem si říkala, že to teda nejde. A vlastně ta doba - tehdy to byla asi polovina osmdesátých let, takže pořád ještě to byl hluboký komunismus - čili i ty rodiče byli prostě tím nasáklý, tak jako celá společnost, byli xenofobní, tak jako celá společnost. Nejenom vůči trans projevům, ale i vůči homosexualitě, vůči etnickejm menšinám a tak dále. Takže tam vzniklo asi nějaký odcizení od rodičů, přetrhla se tam nějaká důvěra, a já jsem získala pocit, že to nemůžu řešit za jejich života. Takže jediné mě napadlo, že bych mohla počkat, až by odešli ze světa... a pak bych třeba někdy teoreticky asi ve čtyřiceti nebo padesáti bych to mohla teprve řešit... protože jsem si říkala, že by se s tím nemohli nikdy smířit. No ale jak proběhly společenský změny, já jsem vyrostla i rodiče trochu zestárlí, tak se takový ty ostrý názory trochu otupili. Bylo jasný, že by mě asi tak úplně neodsoudili. A ještě před tím coming outem jsem si našla takovej hodně blízký vztah k matce. Takže jsem už víc věřila... Nicméně otec zůstával hodně xenofobní, čili tam jsem tušila, že bude nějaký problém. No a poprvý jsem to naznačila mamince, že by něco takového mohlo bejt. Maminka to přijala velmi dobře, a samozřejmě měla o mě starost, ale říkala, že vlastně pořád budu její dítě. Nebo že takový věci se prostě stávají a že to není nic tak hroznýho. No a pak jsem se s tím svěřila i otci - a otec to nepřijal a byl z toho hrozně v šoku. A maminka se ho ptala a říkala mu - protože jsme byli všichni pohromadě - „no ale furt zůstává Lenka“ - nebo to vlastně ještě neřekla tohle jméno -“

Výzkumník: „No jasně...“ (přikyvuje)

Lenka: „...řekla „futr zůstává prostě naše dítě, vid' táto, že jo?“ - no a ten otec zarytě mlčel, a díval se do země. A maminka se ho na to zeptala asi dvakrát - a on prostě furt mlčel... takže pro mě to byl takovej podraz a řekla jsem si, že to je špatně od toho otce. A že od otce bych čekala něco jinýho. A že mě tím hodně zklamal. On byl ze začátku proti tomu a nevěřil, že to tak skutečně je. Myslel si, že se to dá třeba řešit jinejma cestama... A nebyl moc ochotnej mi naslouchat, nezajímal se o to, jak jsem to prožívala do té doby. Aby třeba přišel „hele, tak si o tom budeme povídat a proberem to, mě to zajímá, já to chci vědět...“ - nic takovýho nebylo. On se stáhnul - zareagoval negativně a cuknul pryč, „nebudem to řešit“, strkal hlavu do pisku. Možná čekal, že si to nějak rozmyslím, což se samozřejmě nestalo. Vztah s otcem se tím pádem docela výrazně narušil a do dneška se to nespravilo. A přestože se otec zhruba rok od coming outu s tím smířil - částečně pod tlakem rodiny, protože byl už jedinej, kdo to bojkotoval, tak mu asi nic jinýho nezbylo - mám pořád pocit, že to přijetí je jenom tak na povrchu, ale že vlastně uvnitř se s tím nesrovnal. A že má tendenci jenom používat správný rod a to jméno, ale jinak v jeho chování je cejtít pořád ten starý přístup. To mi vadí a jeho společnosti se tím pádem spíš vyhýbám. Snažila jsem se to s ním řešit a probrat. Ale je takovej, že kritiku si moc nebere, má pocit, že nic neuděl, za nic

nemůže... a pak je těžký hledat cestu k sobě, když ten jeden člověk se k tomu takhle staví. Ale na druhou stranu s maminkou máme výbornej vztah, i když máme někdy takovej italskej vztah, ale hrozně dobře si rozumíme... a vaříme spolu, koukáme občas na televizi... Mamince jsem vděčná moc a snažím se jí hodně dávat teďka...“ (delší pauza)

Výzkumník: „Všechno?“

Lenka: „Jo.“ (s úsměvem)

Výzkumník: „Další otázka je na tvůj styl. Řekla bys, že jsi při zvládání celého procesu měla nějaký styl? Nebo třeba víc stylů?“

Lenka: „Hmmm. Jasně. Když člověk jde do toho coming outu, tak jsou takový dvě základní varianty. Buď to řekneš všem najednou a druhý den přideš do práce nebo do školy v minisukni a dáš jim to tam sežrat, aby viděli, že to tak opravdu je. Na to člověk musí mít hodně silnou povahu, na druhou stranu si to vyřeší hned a je to jasný hned na začátku. Ale myslím si, že je to hodně náročný. Já jsem si vybrala tu druhou variantu plíživou cestou, že jsem to říkala postupně. Vždycky jsem měla pár důvěrníků, pak jsem to řekla větší skupince a pak se to rozšířilo dál. Takže jsem na to šla spíš pomaličku, zvolna. Třeba i s tím oblečením jsem právě volila spíš unisex, aby si lidi zvykli - a když už tu situaci znali a mluvili na mě správným jménem a rodem, tak jsem to začla podporovat tím, že jsem si vzala na sebe i sukni. Ale stejně byl muj vzhled spíš nenápadnej, nebylo to nic křiklavýho. Já jsem se za začátku třeba vůbec nelíčila. I když mě na jednu stranu lákaj a líběj se mi jednoznačně femininní výdobytky, jako podpatky, punčochy a takovýhle věci... - tak jsem zjistila, že mi docela vyhovuje takovej spíš sportovnější styl, kterej dneska praktikuje velká většina mladejch holek. Takže jsem šla spíš touhle cestou a to echt dámský oblečení si schovávám spíš na slavnostnější příležitosti.“

Výzkumník: „Poslední otázka - existují dva hlavní protikladný názory na to, jak se vyrovnat s minulostí. Jakej postoj zaujímáš ty?“

Lenka: „No, nemám to úplně vyřešený. Myslím si hlavně, že je hrozně těžký minulost úplně odříznout a nehlásit se k ní, protože samozřejmě pokud nezměníš prostředí, tak se ti na každým kroku připomíná. Lidi tu tvoji minulost znají. Takže pak jedině by člověk musel radikálně změnit prostředí, spálit všechny mosty a tvářit se, že nic nebylo. Myslím si, že to je hodně těžký a touhle cestou bych asi nešla. To znamená: neměním prostředí, zůstala mi velká většina původních přátel a tak dále. Oni moji minulost tím pádem znají a já před ní nemůžu nikam utýct. Mám to tak, že postupně dávám na minulost menší a menší důraz, i když samozřejmě ten problém, kterej jsem musela řešit, ovlivnil muj život hodně výrazně. Ale snažím se spíš... ráda bych se orientovala na budoucnost a na přítomnost. Ano, ta minulost byla a lidi to vědí, ale myslím si, že snad by se mohlo časem podařit, že všichni tu minulost budeme znát, budem o ní vědět, ale nebudeme jí přisuzovat nějaký velkej význam. Jinak, pokud se dostanu do prostředí, kde mě nikdo nezná, se snažím minulost utajit a mám obavu, aby se to třeba někdo nedozvěděl nebo na mě něco nepoznal. Nestojím tam o to bejt v tomhle směru otevřená. Myslím si, že do toho nikomu nic není, i když samozřejmě na tom, čím jsem prošla, není nic špatnýho. Nicméně některý lidi v tom maj tendenci vidět něco, co v tom vůbec není, mají na to zkraslený pohled. A než je přesvědčovat, že se pletou, a že je to vlastně všechno v pořádku, tak je snazší a pohodlnější se snažit, aby se to nedozvěděli vůbec. Ale jinak se od minulosti neodstřihávám, nechala jsem si třeba starý fotky, naskládala jsem si je dokonce do alb, abych se na ně mohla občas podívat - a i když je to takovej neveselej pohled (smutný smích), tak je to nějaká součást osobní historie a nechci to úplně pohřbít. Je to tam, je to k vzteku, že to bylo zrovna tak, jak to bylo, ale prostě to tak bylo, takže se toho nevzdávám, nebo to nepopírám.“

Výzkumník: „Hmmm... (přikyvuje a usmívá se) ... tak já ti děkuju, Lenko, to je ode mne vše.“

Lenka: „Dobře.“ (s úsměvem)

6. PAVLA a její příběh

KONTEXT ROZHOVORU: Tento rozhovor byl natočen jako šestý v pořadí. Použil jsem upravený a rozšířený soubor podmětových kartiček, se kterým Pavla ale zpočátku vůbec nepracovala. Tématům na kartičkách jsme začali společně věnovat až později, když už mi podstatnou část toho, co mi chtěla říct, sdělila spontánně sama.

Přestože jsme se Pavlou viděli poprvé v životě, na zkoumané téma jsme spolu diskutovali přiměřeně volně a počáteční nejistota a distance pak zcela ustoupily v průběhu rozhovoru. Rozhovor jsme natočili na zahradě u našich společných známých, kde jsme měli soukromí a dostatek času.

Pavla v době natáčení rozhovoru procházela procesem přeměny pohlaví při studiu třetího ročníku střední školy. Byla ve fázi zahájení hormonální terapie.

VYZNAČENÍ CESTY:

Pavla kartičky neuspořádala do nějakého systému nebo uceleného tvaru, dokonce je ani neskládala na hromádku jako Lenka. Vlastně je téměř vůbec nevzala do ruky, až je nakonec odfoukl vítr. Ke všem tématům se ale v průběhu rozhovoru slovně vyjádřila.

Výzkumník: „Já bych tě, Pavlo, poprosil, abys mi vyprávěla svůj příběh o tom, jak u tebe probíhal a probíhá celý proces přeměny pohlaví - a to hlavně ve škole. Protože jsme si o tom povídali už se spoustou lidí, tak nám postupně vykrystalizovala takhle témata (rozkládá kartičky po stole). Jak vidíš, je jich dohromady celkem dost (směje se) Mohla by ses na na ty kartičky, prosím tě, podívat a nějak je uspořádat tak, aby popisovaly tvoji cestu, kterou jsi šla? Pak tady mám ještě tuhleto kartičku - tu nezařazuj, ta je tady jenom proto, aby ti průběžně připomínala, aby ses ke každému tématu pokusila zmínit klady i zápory, pozitivní věci, i případné problémy, které s sebou to které téma přinášelo... jo?“

Pavla: „Hmmm.“
(kratší pauza)

Výzkumník: „Takže kudy se ta tvoje cesta ve škole vinula? Jak to s tebou bylo?“

Pavla: „No tak, jak začít... Předpokládám, že začít obdobím před tím coming outem, asi...?“

Výzkumník: „Klidně... kterým tématem začneš je úplně na tobě.“

Pavla: „Já bych to (kývne směrem ke kartičkám na stole) jako moc ne to...“

Výzkumník: „Hmmm... to je na tobě...“ (usmívá se)

Pavla: „Ono to bylo o prázdninách. To jsem na tom byla už dost špatně a začala jsem vyšilovat. Z té doby si nesu tohle (ukazuje na jizvy na zápěstí)... z té doby mám pokus o sebevraždu. Navíc se to profláкло, protože ve třídě uviděli moje jizvy. Ta reakce ve škole byla taková polovičatá - někdo říkal, že to dělám proto, abych se zviditelnila. A jiný mi zase neustále chtěli radit, pomáhat a tak dále. To bylo takový zvláštní období, já jsem je potom začala i trochu směřovat, několikrát jsem přišla do školy nalíčená... Protože poslouchám metal, takže to bylo ve stylu metalu - pentagram na tvář, oční linky... Na což teda docela koukali i rodiče... a můj třídní profesor se mě pokusil odeslat k psychologovi. Ale musím říct, že je skvělej...“

Výzkumník: „...ted'ka myslíš ten třídní?“

Pavla: „Třídní. Protože se mi snažil pomoci všemožnejma způsobama, takže mi věnoval užasnou knížku, Alchymistu... jestli to znaš?“

Výzkumník: „Ne, ale to nevadí.“

Pavla: „Od Paola Coehla -“

Výzkumník: „Tak to jo - toho znám...“ (s úsměvem přikyvuje)

Pavla: „No, takže takhle nějak to probíhalo. Nejdřív se to dozvěděl můj spolužák, vlastně nejbližší kamarád. On si přečet povídku, kterou jsem publikovala.“

Výzkumník: „To byla nějaká původně školní práce?“

Pavla: „Ne, ne. Publikovala jsem na translidech (*internetové stránky - pozn.výzkumníka*) jednu povídku, kterou už jsem předtím publikovala jinde - tak si to spojil.“ (pobavený smích)

Výzkumník: „Aha...“ (směje se a přikyvuje)

Pavla: „A ta jeho reakce byla vesměs - co vesměs, byla kladná prostě. Hned mě začal pomáhat, ať neblbnu a začal na mě tlačít, abych se objednala k sexuoložce a podobně... V té době mi zase začalo postupně stoupat sebevědomí. Takže jsem to řekla pár přátelům. A musím říct, že moje přátele tvoří hlavně spolužáci, vlastně jenom jedna kamarádka a kamarád nejsou ze třídy. No, a pak následovalo období, kdy jsem chodila - tehdy víceméně ještě potajmu - na různé akce oblečená nakrásno (*tj.oblečená jako žena - pozn.výzkumníka*). Ale kupodivu se to ve třídě neprovalilo, i když něco se šušovalo, jak se ke mě teď koncem školního roku doneslo. Všimli si, protože já už tenkrát jsem si přestala dělat mindráky z toho, že by si někdo moh něčeho všimnout.“

Výzkumník: „Hmmm, hmmm.“ (přikyvuje)

Pavla: „No, a takhle to vlastně pokračovalo až do konce minulého roku. To už jsem byla nějak pevně rozhodnutá, že bych to mohla ve třídě říct a že bych měla klid. Jenže tam byl problém, že k Hance (*MUDr. Fifkové - pozn.výzkumníka*) jsem byla objednaná až na únor. Já jsem to už chtěla říct, ale kamarád mě přesvědčil, ať radši ještě počkám, že to bude možná lepší.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Pavla: „Potom už jsem byla pevně rozhodnutá s tím jít ven. Je pravda, že ta samotná akce - to už bylo těžší... (pobavený smích) Já jsem na to pořád myslela, ale nebyla jsem schopná se dokopat. S tím prvním krokem mi pomohla máma. Já musím říct, že moji rodiče za mnou strašně stojí a pomáhají mi. Máma zavolala třídnímu, že za ním chci zajít a popovídat si s ním...“ (veselý smích)

Výzkumník: „A jo...“ (smích)

Pavla: „Takže jsme za ním šly, to bylo asi čtrnáct dní po sezení u Hanky (*MUDr. Fifkové - pozn.výzkumníka*), a mamka byla taková srandistka, takže když jsme vešly, říká: „Já vám chci představit svoji dceru.“ On vykulil oči (pobavený smích), chvíli na nás divně koukal... Já jsem mu to pak vysvětlila - a on že to je teda skvělý. Ihned mi nabídnul, že mezi profesory to rozšíří sám, protože pro mě by to bylo složitější - musela bych běhat po kabinetech nebo nedej bože dělat přednášku (smích)... no, dohodli jsme se, že já mu dám znamení, kdy to má říct tomu sboru - a kdy to já řeknu třídě. A to bylo v pátek. Pak jsem před sebou měla víkend. No a už hned v pondělí - sice strašně nešťastná a nervózní - za ním šla a řekla, ať teda začne.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Pavla: „Druhou hodinu jsme měli s ním, se třídním. Bylo to asi takhle: když zazvonilo, přišel do třídy, já byla rozklepaná úplně hrůzně, on dovyprávěl ten svůj začátek o tom, co jako budeme o hodině dělat a tak - a pak na mě ukázal a předal mi slovo. Tak já jsem si stoupla, úplně rozklepaná, třás se mi hlas a úplně všechno, co se mi třás může (pobavený smích) ... No a tak jsem se představila, podobně jako předtím třídnímu, no, trochu vylíčila, co mě čeká, požádala, aby to respektovali... no, a pak jsem dopadla úplně vyčerpaná na židli. Profesor k tomu ještě pronesl pár věcí, jako že to nikomu nevádí a... že jako v pořádku. Pak přišla přestávka, já jsem vlastně celou hodinu pokukovala po třídě, ve stavu naprosto... Konsternoval mě kamarád, kterej taky strašně rád metal, a když jsem se na něj koukla, tak udělal takový to gesto, jako když projedeš struny na kytarě a hlasitost máš na maximum - tohle on dělá na souhlas.“ (veselý smích)

Výzkumník: „No, jasně...“ (směje se a přikyvuje)

Pavla: „Takže nevím, jaké je názor těch lidí, do jaký míry jsou tolerantní, nebo spíše lhostejný, ale tolerují to. Vlastně už o té přestávce se mnou mluvili v ženském rodu. Což pro mě bylo překvapení. Já jsem očekávala

strasnou reakci. ze pak už teda budu chodit do školy jenom do toho nejtemnějšího koutu... a opravdu ne. Musím říct, že reakce třídy byla opravdu velmi vstřícná a vztahy s lidma se mi strašně zlepšily. Mám těch přátel - ale i mimo třídu - mnohem víc. Samozřejmě se to během té první přestávky rozlehlo po celé škole, to bylo úžasné, běhali pak za mnou celý den, no. Nejzábavnější byl Vejvoda, ten příběh a říká „ty jo, a narostou ti aspoň trojky?“ no...“ (smích)

Výzkumník: „To je moc hezký. Ten první den byl teda asi hodně náročný, ale jak mi to líčíš, tak jsi byla asi spokojená, že jo?“

Pavla: „Spokojená. Mě to přineslo strašný uvolnění, klid a pohodu. Byla jsem ráda, že to dopadlo jak to dopadlo... a další den se mi do školy už šlo mnohem líp.“

Výzkumník: „To věřím.“ (s úsměvem)

Pavla: „Potom jsme řešili. co se záchody. To byl docela problém, protože jsem se bála... věřím, že ve třídě by nikdo nic neřek, ale celoškolně jsem si tak jistá nebyla. A tenhle problém mi pomohla vyřešit až kamarádka, která mě vzala za ruku a odtáhla na záchod. Takže od té doby s tím už nemám problém. To bylo asi tak po měsíci od toho oznámení. Profesor se mě ptal teda hned na začátku a já jsem mu říkala, že by mi moh zařadit moje vlastní. Bych se pak mohla chlubit, že já mám své vlastní záchody ve škole.“ (smích)

Výzkumník: „Ale takhle je to lepší, ne?“ (s úsměvem)

Pavla: „No, takhle je to lepší, to určitě.“ (veselý smích)

Pavla: „Pak jsme taky řešili i tělocvik. Řešili i neřešili. Tělocvik jsme vyřešili tak, že mi Hanka (MUDr. Fífková - pozn.výzkumníka) napsala osvobození, že chodit nebudu. Nevím, co si o tom myslel ředitel - my ho máme na tělocvik - ale bylo vidět, že je ze mě neskutečně nervózní. Asi jako já, když jsem stála před tou třídou.“

Výzkumník: „Takže na tělocvik nechodíš.“

Pavla: „Nechodím. Možná, kdybych chtěla jít k holkám, tak proti tomu nic mít nebudou... ale já jsem bez tělocviku spokojená.“ (vítěznyi smích)

Výzkumník: „Takže to je další velká věc vyřešená... můžu se zeptat, co je to vlastně za typ školy? Jaký je tam poměr kluků a holek?“

Pavla: „Je to gymnázium a já jsem ve třídě vlastně vyrovnala počet. Nebo... počty byly vlastně vždycky vyrovnány, ale teď už to vědí.“ (smích)

Výzkumník: „To je hezky řečeno. Ty jsi v kolikátém ročníku?“

Pavla: „Ve třetíáku. Příští rok maturita.“

Výzkumník: „My jsme se tady už dotkli spousty témat, aniž bysme s těma kartičkami pracovali... jak jsi to řešila s indexem?“

Pavla: „S indexem?“

Výzkumník: „Třeba: přepisovala sis tam jméno, dávala sis tam novou fotku, byl to problém?“

Pavla: „Dala jsem si tam novou fotku, škrtnla starý jméno, dala novy. Teď ke konci roku jsem se koukala do sešitků profesorů, někdo si mě přepsal, někdo ne...my jsme taky řešili chvílku po tom coming outu to, jak mě mají vlastně oslovovat. Hned jak jsem přijela z prvního sezení od Hanky, tak jsem si dala změnit rodnej list a potom i občanku. No a tak jsem jim rekla, jestli by mě mohli oslovovat Pavlo, že to jméno Viki mám v podstatě jen tak jako pro randu.“

Výzkumník: „Hmmm (souhlasně), že to je jméno jen na dočasnou dobu...jo?“

Pavla: „Hmmm, vlastně ani nevím, jestli jsem ho někdy použila... Jo - v testech, protože to mi říkali, že by byli rádi, když mě mají vedenou pod tím jménem, tak aby i ty testy jménem odpovídaly.“

Výzkumník: „Ještě bych se vrátil k tomu indexu - bylo nutné, abys šla třeba za sekretářkou, třídním nebo... ptala ses někoho?“

Pavla: „V životě jsem ve škole nezažila, aby mi kontrolovali index. Já ho totiž do školy skoro vůbec nenosím, a jestli si zapisuju známky nebo ne, to je moje věc... Takže já jsem si to prostě jenom přepsala, dala si tam fotku... a žádný problémy s tím nebyly. Náš gympl je v tomhle dosti uvolněný, není pedantský, navíc je tam hodně mladých učitelů...“

Výzkumník: „Hmmm...“

Pavla: „Ale zase třeba... já jsem si řekla, že týden jim to oslovování budu respektovat, pak už budu tvrdě do nich.“

Výzkumník: „A jak jim to šlo? Pletli se, nebo někdy třeba váhali? Jak to bylo?“

Pavla: „S váháním si nejsem jistá, protože většina lidí se mnou mluvila naprosto normálně. Je fakt, že se párkrát přeekli, ale to byla záležitost prvního měsíce, pak už ne. Setkala jsem se s tím jenom jednou, jako že by to někdo nevěděl, a to bylo ale se spolužákem ještě ze základky. Teď už v podstatě to ví každé, protože bydlím na malém městě...“ (pobavený smích)

Výzkumník: „Hmmm, jasně...“ (přikyvuje)

Pavla: „Doufám, že po prázdninách už budu trochu probraná.“

Výzkumník: „Jako že už sestoupíš ze žebříčku top témat k diskusi, jo?“ (pobavený smích)

Pavla: „Přesně tak. Takže s profesory moc problém nebyl, akorát jedna profesorka mi říkala asi dva tejdny Viki. Já jsem za ní zašla, že bych byla radši, kdyby Pavla. A jedna profesorka mi říkala starým jménem, a za tou taky stačilo zajít. Říkala, že je to prostě jenom nezvyk. Ona už je postarší a taková dost úzkostná a má nás na jazyky. Zpočátku mě nevyvolávala, ale vždycky se na mě podívala, takže já jí musela konstantně sledovat... (pobavený smích) Ale mě to ani nevadí, protože já jsem zvyklá se profesorům pořád koukat do očí, takže to bylo takhle vyřešený... celkem jednoduše... tohle pomínulo, už mi říká normálně.“

Výzkumník: „Hmmm...“

Pavla: „Pak bylo třeba zajímavý, když jsme byli na plaváku ...-“

Výzkumník: „Plavák, to je co?“

Pavla: „Jo, to bych měla nějak uvést. To byl exkurz v rámci biologie, kdy jsme se měli koukat na reakce kojenců na vodu. No a museli jsme se tam převlíknout do plavek. Taky jsem z toho byla dost nervózní, řešila to... A úplně jednoduše jsem to pak vyřešila tak, že jsem si popovídala s kamarádkou. A ona pak říkala „fajn, tak se mezi holkama nějak dohodne, že na tebe houknem až budem a můžeš jít horem“ - to abych nemusela dolu s klukama. A jo, šlo to tak, takže to bylo taky v pořádku... no... tak co tu máš, já už se nějak nemám čeho chytat...“ (probírá se kartičkami)

Výzkumník: „No, my už jsme spoustu témat probrali...(dává stranou kartičky)
A třeba tady, jméno. Chceš říct něco o tom, co tě přivedlo ke jménu Pavla?“

Pavla: „No, v podstatě jsem dřív znala jednu holku, která se jmenovala Pavla, a byla strašně hezká... (veselý smích) Tak proto. No a taky ten začátek je podobnej tomu starýmu...já jsem si nějak zvykla na ty iniciály... jo, školní výlety tady vidím...-“

Výzkumník: „To všechno spadá pod školní akce, zažila jsi nějaké? A jaké to bylo?“

Pavla: „No tak třeba exkurze, my jsme byli v elektrárně - moc mě to nebavilo. Já jsem sice na matiku a fyziku, ale ta přednáška byla o ničem. Ale... Já jsem zase dřív byla dosti uzavřená, neřekla bych sice, že teď otevřená

jsem, ale jsem mnohem míň uzavřená než dřív. Což pozoruju na tom, že se normálně bavím s lidma, se kterými jsem dřív třeba prohodila jenom pozdrav. A ty lidi se se mnou taky baví normálně... a prostě mám i pocit, že mě berou víc než dřív. V tomhle směru je určitě nějaký zlepšení, to psychický. Dřív jsem měla hlouček pěti lidí, a teďko se v pohodě bavím s kýmkoli ve třídě.“

Výzkumník: „To je určitě příjemný...“

Pavla: „To musím říct, že to je úplně úžasná věc. A potom jsme byli na další akci, to bylo v kempu. Jakej tam se vyskyt problém? Asi žádný, protože záchody jsem měla už tenkrát vyřešený, to už bylo dobrý...“

Výzkumník: „A jaký to bylo s ubytováním?“

Pavla: „Spali jsme v chatkách a my už na to jako moc nekoukáme, takže jsme tam byli namíchaní. Takže jsem byla na pokoji s dvěma holkama a jedním klukem.“

Výzkumník: To asi už opravdu není jako na základce na školách v přírodě, že jo?“

Pavla: „Ne, to ne. Jediný, co bylo, že jsem se nekoupala. Ale to spíš tak nějak... z nějakého vnitřního studu.“

Výzkumník: „Teď mluvíš o koupání v řece, nebo ve sprchách...“

Pavla: „Ne, v řece. Když jsem se chtěla osprchovat, tak jsem normálně šla do dámskejch sprch.“

Výzkumník: „A jak to probíhalo?“

Pavla: „Hmmm, když mě tam ráno chytli, tak nic, neslyšela jsem žádný slůvko nebo nic, kvůli čemu bych se musela urážet. Vlastně jediný, co jsem tak nějak slyšela, bylo, že se chovám jako pubertáčka.“

Výzkumník: „To je docela zajímavý. Vykládáš si to nějak?“ (usmívá se)

Pavla: „Možná je to tím, že jsem se změnila v tom, že jsem se víc otevřela těm lidem. Protože dřív jsem s nima ani moc nechodila ven, což se dá srovnat s tím, jak je to teď. Já jsem byla hodně taková slušňačka, ale zdrženlivá. Stranila jsem se kolektivu. Oni se mě i snažili někam dostat, ale většinou jsem si vymyslela nějakou blbou výmluvu, třeba že rodiče mě nepustěj a podobně - a to ani nebyla pravda, ale prostě jsem nechtěla. Což teď není pravda ani náhodou, kolikrát sama se snažím něco zorganizovat...“ (veselý smích)

Výzkumník: „Hmmm...“ (smích, přikyvuje)

Pavla: „Já nevím, jestli změnu chování přikládat jenom hormonům. Ono je to spíš tou pohodou. Je taky dost možný, že se i trochu stylizuju. Ale jinak... - mě totiž nepřípadá, že bych se nějak změnila - kromě toho, že víc žiju s lidma. Zůstaly mi starý koníčky, zůstaly mi starý zlozvyky... (pobavený smích) ...no, takže jako...oni mi to předhazují. Já myslím, že oni to přeháněj - určitě. (veselý smích) Tak, copak dál?“ (dívá se na mě a čeká)

Výzkumník: „Tak, tím jsme se zmínili o oslovování, o oznámení jsi mi řekla, doklady taky... nebo máš ještě něco, co bys chtěla říct k dokladům?“

Pavla: „No, takový věci, co denně nepoužívám, jsem si nechala na tom starým jménu - stavební spoření, účet v bance... co jsem si měnila byly průkazky do knihoven, občanka a... -a ten index.“

Výzkumník: „Děkuju... no, pak tady máme společenské akce. Pamatuješ si, že bys byla na takové nějaké akci ještě před tím, než jsi to řekla, a než se věci daly do pohybu?“

Pavla: „Chodila jsem s nima do tanečních.“

Výzkumník: „Jaký to bylo?“

Pavla: „No, pro mě dost strašný.“
(kratší pauza)

Výzkumník: „Můžeš mi k tomu prosím tě říct víc, tohle je zrovna hodně zajímavý.“

Pavla: „No, v podstatě to bylo tak, že jsem do nich zpočátku chodit nechtěla, bála jsem se jich... spíš jsem záviděla těm holkám, že si tam můžou chodit v šatech a kluci pro ně chodí a tak. No a to já jsem nemohla, protože jsem vlastně ani nevěděla, jak tu holku vyzvat. Bylo to takový... - šla jsem tam proto, že tam šli ostatní. Když tam šla celá třída, šla jsem tam teda taky. Ale bylo to takový - kdykoliv jsem si mohla jít sednout, tak jsem si šla sednout, kdykoliv se dalo vyplížit zadem, tak jsem se vyplížila... Navíc ke konci to vyzoroval ten náš mistr, a začal mě hlídat, abych nezdrhala. Taky mi vadily šaty, který jsem musela nosit. No, z první prodloužený jsem utekla, ale pak jsem získala stálou partnerku. Která se mnou tancovala taky z nouze ctnosti, myslím si, že na mě musel být hrozně vidět ten nezáměr. Takže s tou jsem pak tancovala do konce. Pak byla ještě jedna prodloužená, věneček, to bylo až do půlnoci, ale já jsem odešla v půl desátý. Jakmile skončilo to divadýlko pro dospělé, tak jsem vypadla.“

Výzkumník: „Divadýlko pro dospělé mě přivádí na otázku, co rodiče a taneční?“

Pavla: „Před rodičem jsem dělala, jak je to skvělý a jak mě to hrozně baví. Protože když už mi to zaplatili, tak aby si nedělali starosti. Matce ani vlastně nepřišlo divný, že během prodloužený jsem za ní pořád chodila, že jsem už unavená a tak...“ (pobavený smích)

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje, pobavený smích)

Pavla: „Tohleto jsem říkala i ve třídě, jaký to bylo skvělý. Až jednou si mě vzal na stranu kamarád s říkal 'co to tady kecáš, dyk jsem tě tam viděl' takže tak...“

Výzkumník: „A cos mu na to řekla?“

Pavla: „Já jsem pokrčila rameny. Já jsem tenkrát neměla chuť nic vysvětlovat. Když se někdo tenkrát dotknul mejch vnitřních problémů, tak jsem ho prostě odbyla buď nějakou vtípnou frází, nebo jenom pokrčením ramen.“

Výzkumník: „Ty už teda tehdy, když jsi chodila do tanečních, tak jsi to o sobě měla nějak zformulovaný? Nebo jak to bylo?“

Pavla: „Nebylo to tak, že bych už tehdy byla úplně rozhodnutá, ale to přání ve mě bylo strašně velký. Přála jsem si sedět na místě těch holek. Co večer jsem prosila boha a hvězdy... abych byla dívka.“

Výzkumník: „Aha... tohle jsi dělala jako malá, jo?“

Pavla: „Todle? Ne, to jsem dělala i teďka. Já jsem byla prostě naivní. Nevim, kdy mě vlastně pustila ta představa, jako že *ted'* se to musí stát. Někáká vyšší entita musí zasáhnout, a já se ráno probudím jako holka... (nevěřicný smích). O nějakým racionálním řešení jsem sice věděla, ale ne tak úplně přesně - já jsem měla za to, že to trvá tak deset let, ta proměna.“

Výzkumník: „Jo, jo.“

Pavla: „Informace jsem začala shánět, až když jsem byla opravdu zoufalá. To znamená nějak koncem druháku.“

Výzkumník: „Kdy sis vlastně nějak přesně pojmenovala tuhleto odlišnost?“

Pavla: „No, v podstatě ve druháku těsně před prázdninama. To už jsem si toho přečetla tolik, že jsem si prostě řekla „jo, to jsem já“.“

Výzkumník: „A co tě k tomu pojmenování přivedlo?“

Pavla: „V podstatě hlavně příběhy ostatních lidí, ty pocity, který měli, ty jejich touhy - to všechno jsem nacházela u sebe. Nevim... a pak samozřejmě ten můj vnitřní pocit.“

Výzkumník: „Kde jsi ty příběhy četla?“

Pavla: „Na webu translidí. To je opravdu skvělej web, neznám žádněj lepší. Tam jsem těch příběhů našla spoustu. Pak jsem si o prázdninách koupila tu knížku on Hanky (Fifková: *Transsexualita - pozn.výzkumníka*). Přečetla jsem si to... no prostě našla jsem se v tom.“

Výzkumník: „Další kartička, která k tomuhle tématu patří, je „tušit odlišnost“ - to jsi teda říkala, že už bylo dávno... -“

Pavla: „No tak, odlišnost v podstatě... to už bylo od mala. Jednak jsem si uvědomila, že se strašně vážu na svý kamarády a koncem prváku jsem si uvědomila, že jsem do nich vlastně zamilovaná. Že když je vidím s cizíma holkama, tak úplně šíleně žárlím.“

Výzkumník: „To ti pomohlo, tohleto uvědomění?“

Pavla: „Trošku mě to zmátlo, protože jsem zpočátku uvažovala, jestli nejsem gay. Ale tak nějak... ta představa mi neseděla...“

Výzkumník: „Od kdy jsi asi tak přibližně tušila nějakou svou odlišnost v tomhle směru. Vzpomeneš si na nějaký první pocity nebo zážitky?“

Pavla: „No, to se ve mě vzbudilo už někdy na prvním stupni na základce. Já jsem tehdy měla výborného kamaráda. Protože já jsem si tenkrát strašně ráda hrála na holku. To jsem prostě milovala. A on to respektoval. Možná mu to ani nepřišlo divný. Takže já jsem si v podstatě hrála jenom s ním a ještě s jednou kamarádkou. Nějak jiná jsem se začala cejtit na tom prvním stupni. Moc jsem to nechápala... mě začali šikanovat v pátý třídě, ztratila jsem všechny kamarády, který jsem měla a přestoupila jsem na jinou školu. Odešla jsem odtamtud strašně ráda. Taky to pak vedlo k tomu, že jsem pak na té nové škole se s nikým moc nebavila, spíš jsem se začala uzavírat do sebe.“

Výzkumník: „Vysvětluješ si tu šikanu nějak?“

Pavla: „Do dneška to moc nechápu. Nevím, jestli jsem něco provedla, nebo prostě jsem jim přišla jiná, nebo jsem byla skvělej terč. Netuším, to opravdu nevím. Těžko říct. Možná jsem jenom byla ve špatnou dobu na špatným místě.“

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Pavla: „Ale tak nějak si blíž uvědomovat to svoje přání, to jsem začala spíš až na druhém stupni.“

Výzkumník: „Ty sis to potom na základě četby těch příběhů pojmenovala jasněji... kolik ti vlastně tehdy bylo?“

Pavla: „No, čerstvých sedmnáct.“

Výzkumník: „Poslední kartička, která se váže k tomuhle tématu, je „vnitřně se vyrovnat s odlišností“. Co to pro tebe znamená, vnitřně se vyrovnat?“

Pavla: „Já nevím, já si říkám, že teďko se teprve musím sama najít. To, že jsem teď začala s přeměnou a tím vším... - mám pocit, že to vede k určité stylizaci. Že mě to nutí, abych se chovala jako dokonalá holka. Co dokonalá holka umí, co dokonalou holku baví...“

Výzkumník: „Takže jestli tomu správně rozumím, říkáš, že to, že nastoupíš tenhle proces, tě samo nutí se podřizovat tomu všeobecnému vágně definovanému stereotypu.“

Pavla: „Hmmm, jo. Protože ten stereotyp tu je a ovlivňuje každého. Tomu se snažím bránit, snažím se bejt svá. A vnitřně vyrovnat s odlišností... já nevím, já si tak jiná zase nepřidú, abych tak řekla.“

Výzkumník: „Hmmm, ne, to jsem nemyslel, spíš jak se vyrovnáváš s... takovým... do určité míry odlišným životním plánem do budoucna?“

Pavla: „Tak třeba co se týče dětí, tak... ve světlejch chvilkách si říkám, že třeba zkusím adopci. Občas mě teda postihne takovej nějakej amok a prosím hvězdičky, boha - aby to nějak zařídil... (váhavý smích) I když teda ty

padající hvězdy nic moc, během pozorování tak čtyři... (veselý smích) ...no. Trošku jsem se bála jak to ovlivní moje možnosti studia, ale myslím si, že tě musí soudit především podle tvých schopností, ne podle toho, co jsi zač...“

Výzkumník: „A to teď mluvíš o střední škole, nebo o vejšce?“

Pavla: „O vejšce. Na té střední nevim, jak mě posuzují... ale ona ta jejich kladná reakce je možná trošku spojená s tím, že já jsem se jim vždycky učila. Takže já mám třeba nejlepší známky ve třídě... Já jsem se v tom taky nějak utápěla, takže když jsem nechtěla řešit problémy, tak jsem pracovala.“

Výzkumník: „Hmmm... a můžu se zeptat, ty jsi teď v jaký fázi? Už jsi zahájila hormonální terapii?“

Pavla: „No.“

Výzkumník: „A můžeš mi k tomuhle tématu něco říct? Klady i zápory...“ (dává příslušnou kartičku do středu stolu a ukazuje na kartičku „+/-“,)

Pavla: „No, nepříjemný je na tom to, že se na to nesmí zapomínat a dvakrát denně je brát. (pobavený smích) ... to je taková otrava, no. Navíc já to беру tak, že někdy si je vezmu, jindy zapomenu...“

Výzkumník: „V souvislosti se školou, projevilo se to tam nějak?“

Pavla: „Maximálně tak, že mi říkají, že se chovám jako pubertáčka. Protože prospěchově jsem si standard udržela. A co se týče přístupu profesorů ke mě, on je teďko velmi shovívavý. Já jsem teďko ušla v matice na semináři a měla jsem na výzvo dvojec - jinak vždycky klasicky jedničku. No a když jsme na tom semináři byli spojení a já dostala dvakrát za sebou trojec, tak už se mě ptal profesor, jestli jako ta druhá třída...jestli mi něco nedělali a tak. Prostě musím říct, že oni nade mnou drží ochrannou ruku. No... jinak co se týče mého chování, hormony mi přinesly vnitřní klid a jsem mnohem klidnější. I když já jsem byla taková dost flegmatická... A to je asi ten největší klad, kterej ale ani nepřikládám těm samotnejm hormonům, ale tomu, že jsem se zbavila svého trápení... teďko se vlastně všechny ty věci vysvětlily - protože ta třída na mě koukala divně, když jsem chodila do školy nalíčená, s jizvami na rukách a prostě to...“

Výzkumník: „Jasně.“ (souhlasně přikyvuje)

Pavla: „...já jsem se tam cejtila taková vystrnaděná... a teďko se to všechno vysvětlilo. Já když jsem viděla, jaká je jejich reakce, tak si myslím, že to vedlo ke zvýšení sebevědomí mnohem víc než hormony. No, v prosinci se to dozvěděli rodiče, kamarád teda už v září... I ta jeho reakce... a i potom reakce těch dalších přátel byla taková, že sebevědomí rostlo a spolu s ním taky vnitřní klid a vyváženost... takže - no, potom samozřejmě hormony přinesly ty fyzický efekty...“

Výzkumník: „Hmmm, jasně.“

Pavla: „Navíc já musím říct, že jsem měla trošku lepší start v tom, že se na mě testosteron ještě nestih tak vyřádit. Takže třeba vousy mi nikdy nerostly a teď s tím nemám takový problémy.“

Výzkumník: „Hmmm, dobře, děkuju... já tady mám ještě tyhle zbývající témata, jestli mi k nim něco řekneš...školní akce jsme už probrali... je tady ubytování, měla jsi s tím nějaké zkušenosti, které stojí za zmínku? Dovedeš si představit bydlení na internátě nebo na koleji...?“ (rozprostírá několik posledních kartiček po stole)

Pavla: „No, představit si to dovedu... a docela by se mi to i líbilo. (veselý smích) i když já musím říct, že s našima bydlim ráda, navíc naše vztahy se teď rapidně zlepšily. Akorát mě štve, že budu muset dojíždět. No, co se týče těch dřívějších dob, tak - tím, že jsem neměla skoro žádný přátele - tak jsem to prostě řešila tak, kdo na mě zbyde. No a to vlastně se změnilo až teďkon. Když jsme byli na vodě, tak jsme se domluvili předem jak si poleháme...“

Výzkumník: „Hmmm...“

Pavla: „Odborný vyšetření... k těm chceš slyšet co?“

Výzkumník: „V první řadě jestli vidíš nějakou souvislost odborné vyšetření - škola, to v první řadě. A potom, druhá věc, jak na tebe odborný vyšetření působily, jaké v tobě zanechaly dojem.“

Pavla: „No, tak jediná spojitost se školou mne napadá v tom, že Hanka (*MUDr. Fífková - pozn.výzkumníka*) mi chtěla pomoci s coming outem tak, že by přijela a uspořádala by přednášku. To se mi ale zdálo ještě děsivější než to, že teda si před třídou stoupnu. Já jsem to řešila, jestli třeba dopis nebo... nakonec jsem si řekla teda, že je lepší to vzít vabank (pobavený smích) Jinak vyšetření jaký ve mě zanechaly dojmy... s Weissem, s tím psychologem - teda psychiatrem... měla jsem takový nepřijemný pocity. Tam jsem si připadala víc jako u výslechu, u té Hanky je to lepší, tam jsem si připadala jako na pokecu.“

Výzkumník: „Hmmm, děkuju... zbývá nám tady... já bych začal asi těma obavama. Ty už jsi mi k tomu něco říkala předtím. Je ještě něco, co bys chtěla říct k tématu obavy?“

Pavla: „Tak úplně nejhorší byly... vlastně ten můj pokus (*suicidální - pozn.výzkumníka*) vyústil především z obav z toho okolí. Já jsem si totiž už nedovedla představit, že budu dál žít tak, jak jsem žila. Jenže víze mé budoucnosti vypadala tak, že budu chodit do školy s pytlíkem přes hlavu a jenom černejma uličkama... Takže jsem se obávala, že ztratím všechny ty přátele... Několikrát jsem se pokusila jim to říct, dokonce jsem kvůli tomu vypila láhev odporného absintu...“

Výzkumník: „Tak to muselo bejt...“ (procítěně přikyvuje)

Pavla: „No, to bylo... jsem vypadala...“ (suhlasně)

Výzkumník: „...ale neodhodlala ses teda?“

Pavla: „Ne...“

Výzkumník: „...ani absint...“

Pavla: „Ne, nic prostě. Nák sem to nedokázala. Takže pak prostě jsem už chtěla utéci, ale... nepodařilo se to. Díky bohu. A pak právě se to dozvěděl ten kamarád. On si ještě zvolil takový hezký překvapení - já jsem vylezla z baráku, chtěla jít do školy - a najednou koukám, kousek od mých dveří čeká on, se slovy „už to vím“ (veselý smích) takže...“

Výzkumník: „A jak se to dozvěděl?“

Pavla: „No právě přes tu povídku.“

Výzkumník: „Vlastně to jsi říkala...“

Pavla: „Takže... tam byly ty obavy asi nejhorší. Potom už se prostě zmírňovaly, jak jsem měla jeho podporu, potom už i podporu rodičů... nebo měla bych to vlastně upřesnit, spíš rodiče. Protože otec hraje mrtvého brouka. Prohlásil „když chceš bejt holka, tak si buď, ale...“ pořád mě třeba oslovuje starým jménem. Takže s otcem je to trošku těžší, ale máma, ta je opravdu v pohodě. K těm obavám ještě - občas mám třeba potíže typu, že bych se měla třeba svlékat do plavek až pojedeme se třídou na vodu. Tak to jsou asi tak jediný problémy, který řeším. Občas mívám strach, když jdu večer domu, protože se najdou lidi, který na mě občas pokřikují...“

Výzkumník: „Aha, aha...“ (přikyvuje)

Pavla: „Teď, co jsou prázdniny, tak se to zmírnilo, protože to bývalo hlavně cestou do školy, když jsem potkávala takový ty partičky frajírků, který se rádi do někoho trefej... Když jdu večer, tak mívám docela strach, to většinou chodím raději s někým. Ale přes den... to se nebojím, to bych se někoho chytila a... „zachraňte mě!“ (veselý smích)

Výzkumník: „Ty už jsi to vlastně načila, když jsi od těch obav přešla k tomuhle tématu, který já jsem si tady nazval obecně „útoky“. Setkala jsi se ještě s něčím typu překážek, problémů, konfliktů, útoků... hmmm?“

Pavla: „Kromě slovního napadání od několika lidí... že by mi někdo kladl překážky nebo v něčem zabraňoval... to bych ani neřekla. Spíš jsem se setkala s vstřícností. To musím říct. Konflikty? Vztahy s lidma se mi vesměs zlepšily... třeba vedle nás bydlí klasická, hrozně rozvětvená romská rodina. A co mě strašně

překvapilo bylo to, že byli ochotný se se mnou o tom normálně bavit. A že to normálně berou. O jejich vzdělání jsem nemívala nikdy moc vysoké mínění... takže to mě třeba překvapilo.“

Výzkumník: „Možná není všechno o vzdělání ...“ (směje se)

Pavla: „Není, no. A... z těch nadávek to nebyly žádný inovativní, prostě „buzerante, úchyle“ a tak... to byly nejčastější asi...“

Výzkumník: „Jasně... (přikyvuje)...jak se s tím vyrovnáváš? Máš nějakou strategii, jak to zvládat?“

Pavla: „No, já... se s nima nebavím. Já tak reaguju skoro na každé konflikty. Jakmile na mě začne někdo něco ječet, tak většinou zmlknu, koukám se jinam a počkám, až se daná osoba uklidní a bude se bavit normálně. Což... to teda ještě víc vytáčí mého otce, to je fakt... (smích) Takže asi takhle. Ale samozřejmě mě to štve, když jdu do školy a někdo mi něco řekne... tak pak až do té školy si říkám „ježiši, to bylo pako“, ale prostě zase tím, jak jsem to v té škole měla dobrý, tak to ze mě zase spadlo. A měla jsem tak nějak dobrý pocit, že jdu mezi svý.“

Výzkumník: „To je hezký.“ (usmívá se)

Pavla: „No. A jinak mě teďko o prázdninách nejvíc vyděsili nějaký kluci, když jsem šla přes most. Oni jeli celou dobu vedlo mě a nadávali mi. Tak jsem si říkala, jestli mi ještě nehodlaj namlátit. Já se s nima totiž nebavím, protože se bojím, že bych jim ještě zavdala nějakou příčinu...“

Výzkumník: „Jasně, to je pochopitelný...“

Pavla: „Tak to je asi k těm konfliktům... jinak možná ještě to, že někdo, kdo navštívil moje webové stránky, tak mě začal... ani ne tak slovně napadat, jako spíš psát poznámky, že vypadám jako opičák, a že mám nějaký určitý genetický pohlaví, tak ať přestanu hrát komedie a tak podobně... Je fakt, že nemám ráda, když mě někdo nemá rád. Ale to asi...“ (smích)

Výzkumník: „To asi nikdo...“

Pavla: „Nikdo, no...“ (smích)

Výzkumník: „Řekla bys mi ještě něco k tomu oblečení?“

Pavla: „No... nevim co...“

Výzkumník: „Třeba jaký to bylo předtím...“

Pavla: „No předtím to bylo docela jednoduchý, to jsem prostě nosila jenom... to... kdybych si dovolila něco... akorát maximálně, když jsem šla někam s přítelem, když už se to potom dozvěděli. Ale to bylo tehdy tajně.“

Výzkumník: „Hmmm...“

Pavla: „Tehdy jsem nosila spíš takový... už jsem si teda pořídila takový spíš ženský, ale bylo to vesměs decentní, spíš takový unisex oblečení. Nechala jsem tomu asi měsíc a půl, aby to zažili - a potom jsem začala chodit normálně v ženských šatech.“

Výzkumník: „A reakce?“

Pavla: „No, když jsem přišla poprvý v sukni, tak se mi smáli. Protože když jsem udělala dlouhý krok... -“

Výzkumník: „Aha...“ (v očekávání gradace scénky)

Pavla: „Aha. (pobavený smích) To už jsem byla na cestě k tabuli a skončila na ústech...“ (smích, kratší pauza)

Pavla: „Jinak jako nějaká záporná reakce nebyla. Spíš tak nějak jako koukali a říkali, že dobrý, že jsem se k tomu už odvážila.“

Výzkumník: „Hmmm, to je dobrý.“ (s úsměvem)

Pavla: „Protože když jsem šla v sukni poprvý, tak jsem se bála... ale zvykla jsem si rychle - a ráda.“
(kratší pauza)

Výzkumník: „Tím jsme už vlastně vyčerpali všechna témata, která jsme tu měli... - i ta která už odnesl vítr. Já na tebe mám ještě poslední tři otázky. Teď to bude o lidech, kteří přijdou po nás a budou to řešit v období školní docházky. Věk, kdy budou s procesem začínat, se bude pravděpodobně - alespoň u některých - časem snižovat.“

Pavla: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Výzkumník: „Takže těm dětem a dospívajícím, kteří jsou ve stejné situaci, jako jsme byli my, a o kterých se v tuhle chvíli buď ještě neví, nebo jsou třeba někde na začátku - co bys jim vzkázala?“

Pavla: „No... ono je to těžký. Nejvíc asi to, aby věřili těm lidem ve svém okolí. Protože to trvalo, než jsem se jim dokázala dát všanc, do té doby jsem se kryla za tím svým štítem. Aby prostě zkusili tomu okolí věřit. A že prostě vždycky, úplně vždycky to dopadne tisíckrát líp, než si malujeme.“

Výzkumník: „Hmmm, děkuju... Teď před čím bys je varovala? Na co bys je upozornila ve smyslu „tady si dejte pozor!“ Hmmm?“

Pavla: „Nevim, možná aby nepostupovali moc rychle... a možná aby... - když já nevim, no, já jsem si pak zvykla věřit všem... Dát si bacha na lidi, to bych nerada radila, to ne... Já si totiž nejsem jistá, že by se mi událo něco vysloveně... před čím bych vysloveně... no, možná ať se nesnaží pálit mosty. Protože tím, jak já jsem se bála, že je vlastně všechny ztratím, tak jsem se jim vlastně čím dál víc sama odcizovala. Dělal jsem to schválně, protože jsem si říkala, že je prostě stejně ztratím a nemá to smysl... Tak jsem to tehdy prostě cítila, budovala jsem si odstup. A to právě nestojí za to, protože to dopadne dobře... určitě vždycky.“ (uvolněný smích)

Výzkumník: „Hmmm, tak to je prima. (usmívá se) A poslední věc: co bys jim na tu cestu popřála?“

Pavla: „No... nejlepší je a nejvíc pomáhá mít kolem sebe co nejvřelejší lidi, kteří podpoří, pomůžou... Asi aby měli kolem sebe co nejlepší okolí, co nejlepší lidi.“

Výzkumník: „Děkuju moc. Ode mě je to všechno, já už žádný další otázky na tebe, Pavlo, nemám... Chceš mi říct ještě něco, co jsi třeba nezmínila?“

Pavla: „Já ti ani nevim, já myslím, že jsme to vzali všechno...“

Výzkumník: „Tak jo. Díky moc.“

Pavla: „Rádo se stalo.“

7. ANDREJ a jeho příběh

KONTEXT ROZHOVORU: Tento rozhovor byl natočen jako sedmý a zároveň poslední. Použil jsem soubor podnětových kartiček, který Andrej v rámci vyznačování své cesty soubor rozšířil o téma „naděje“ a „já“ a navrhl ještě doplnit téma „vztahy“.

S Andrejem jsme se znali už spíše na osobní rovině a na zkoumané téma jsme spolu diskutovali naprosto otevřeně a bez zábrán. Rozhovor jsme natočili u mě v bytě, kde jsme měli soukromí a dostatek času.

Andrej procházel procesem přeměny pohlaví při studiu na vysoké škole. V době natáčení našeho rozhovoru už ho měl celý za sebou, stejně jako studium.

VYZNAČENÍ CESTY:

DOPLNIL:

**NADĚJE JÁ
OBAVY**

(témata související s problémy)

OBLEČENÍ
TOALETY
TĚLOCVIK
SPOLEČENSKÉ AKCE
ŠKOLNÍ AKCE

OZNÁMENÍ
ODBORNÁ VYŠETŘENÍ
HORMONY
DOKLADY
OPERACE

(témata související se začátkem řešení)

TUŠIT ODLIŠNOST
JASNĚ SI POJMENOVAT ODLIŠNOST
VNITŘNĚ SE VYROVNAT S ODLIŠNOSTÍ
JMÉNO

OSLOVOVÁNÍ V RODĚ
UBYTOVÁNÍ
REAKCE
ÚTOKY

Výzkumník: „Takže, Andreji, já jsem rád, že nám to nakonec společně vyšlo... (usmívá se) Chci tě poprosit, abys mi vyprávěl svůj příběh o tom, jak jsi procházel procesem přeměny pohlaví - a hlavně o tom, jaké to celé bylo ve školním prostředí.“

Andrej: „Hmmm, dobře...“ (přikyvuje)

Výzkumník: „Tyhle ty kartičky jsou vlastně jednotlivá témata, který jsi asi na své cestě postupně potkával. Můžeš se na ně, prosím tě, podívat a uspořádat je tak, aby nějak mapovala tvou cestu, kterou jsi šel? Možná s některými tématy pracovat nebudeš, možná ti tam naopak budou některá chybět... v tom případě si je tam můžeš klidně doplnit. A tahle ta kartička (pokládá stranou kartičku „+/-“) je tady proto, aby ti připomínala, že bych rád slyšel o příjmných i nepříjmných aspektech, to dobrý i to špatný...“

Andrej: „Hmmm...“ (souhlasně přikyvuje, probírá se kartičkami a začíná je uspořádat)

Výzkumník: „Takže co jsi tady teď vlastně vytvořil?“

Andrej: „Tak tady jsou ty oblasti, který byly problémový. Nejsou to teda přirozeně všechny, ale... je tady klasicky oblečení a vůbec ty věci, kde jsem vnímal svojí nepatřičnost... což... se stalo nesnesitelný časem. Tady už začíná ta fáze, kdy jsem to začal řešit, respektive se v tom směru začalo něco hejbat. Tušení odlišnosti, nějak se s ní vyrovnat, vybrat si jméno... v takovymhle sledu to u mě asi šlo.“

Výzkumník: „Hmmm, hmm.“ (přikyvuje)

Andrej: „Tady všude a potom dál už byly obavy, ale ty tam byly i předtím. Tady ten sled oznámení a tak dále je různě časově rozprostřené, jak jsem to různě lidem postupně říkal. Doklady, operace... to je klasické sled kroků. Tady pak prolínalo oslovování v rodě u různých lidí, ubytování, reakce, útoky... a nad tím vším obavy.“

Výzkumník: „Znamená to, že obavy prolínají vším?“

Andrej: „Tak někam jsem je dát musel (smích) - a svým způsobem v každý fázi nějaký byly. Mohla by tam být i naděje - kdybys tady tu kartičku měl, tak bych jí tam třeba dal. Tady je jenom ta negativní, tak jsem jí umístil nahoru, ale rozhodně to nebylo vedený jí (*kartičkou „obavy“ - pozn.výzkumníka*). Ty obavy... - já jsem nevěděl, kam je dát, protože jsem je měl opravdu pořádně...“

Výzkumník: „Jo, jo, jo...“

Andrej: „...já jsem je nedokázal nikam přesně umístit - tohle je přece jenom emoce, která člověka doprovází, aniž by třeba měnil pohlaví, že jo...“

Výzkumník: „Jasně...ono to s tou nadějí je pravda...“

Andrej: „...tu bych tam dal rozhodně nahoru a ty obavy bych dal někde úplně pod ní...“

Výzkumník: „Hele tak jí sem dáme.“

Andrej: „...- díky nim jsem to nedělal...“ (smích) (*díky obavám - pozn.výzkumníka*).

Výzkumník: „Tak si jí sem dopiš...naděje...“ (podává Andrejovi novou kartičku a tužku)

Andrej: „Možná, že by bylo přesnější tam dát třeba *já* - protože kvůli tomu jsem to podstupoval. Já to dám do závorčky, jako že hlavně to *já* ...“ (připisuje pod již hotový nápis „naděje“ ještě slovo „já“)

Výzkumník: „Jo... (souhlasně) ...kam jí dáš?“

Andrej: „Nahoru úplně...přes ty obavy, ty nechám na pozadí - byly tam taky, ale nebyly nějaký dominantní.“

Výzkumník: „Mohl bys mi teď, Andreji, říct k těm jednotlivým tématům něco víc? Vlastně mi podle nich vyprávět tvůj příběh?“

Andrej: „Hmmm, určitě. Tak k tomu oblečení mě napadá převlékání o tělocviku, to bylo hodně nepříjemný. Já jsem se před těma holkama styděl. Styděl jsem se taky za to, že budu vypadat jako úchyl, protože se mi líbily, a měl jsem pocit, že to na mě je vidět. A taky jsem se styděl za svoje oblečení, protože jsem nosil jiný prádlo - jak jsem zjistil.“

Výzkumník: „Jiný prádlo?“

Andrej: „No že jsem třeba nosil tílka, zatímco holky nosily košilky. Pak už nosily ty podprdy - já jsem pořád nenosil nic. Pak jsem teda jednu začal nosit, abych nevypadal divně. Tak jsem se zase styděl za to, že jí nosím. Takže to mám spojený se studem.“

Výzkumník: „Ještě k tomu oblečení - jak jsi se oblékal, jaký jsi nosil věci?“

Andrej: „No, tak na základní škole jsem nosil takový unisexový, na prvním stupni vyloženě klučičí věci. Později na střední, to jsem se rozhod radikálně změnit styl, protože jsem byl na základce hrozný outsider. Tak jsem si pořídil koženou batůžku, kterou se mi hnusil, ale věděl jsem, že ho všichni nosí. Nechal jsem si narůst dlouhé vlasy, i když jsem je úplně nenáviděl. Postupně jsem se dokonce po mnoha letech přemáhání začal i malovat. No, dá se říct, že z takový v podstatě zrudíčky jsem se propracoval k docela hezký holce. Trvalo mi to tak čtyři roky. Pak, když jsem se rozhod to změnit (*v procesu přeměny pohlaví - pozn.výzkumníka*), tak jsem měl strach z toho, že když se zase přestanu malovat a... vrátím se k tomu starýmu, tak že už zase budu vypadat jako zrudá. Já jsem tehdy chodil s holkou, a maloval jsem se víc než ona. Protože jsem měl strach se přestat malovat, aby se nevrátil ten pocit zrudlosti a toho, že zase budu ten naprosto nenormální. No, sukně jsem nikdy nenosil... to matka dělala hrozný problémy, třeba pro vysvědčení když jsem měl jít... byly to vyloženě boje a bylo mi to hrozně, ale hrozně nepříjemný. Takže to oblečení na střední bylo takový unisexový, pak jsem se postupně maloval, dlouhé obarvené vlasy jsem měl - takovej hodně alternativní vzhled, no, ale už to nebylo chlapecký jako na základce.“

Výzkumník: „Jo, jojo.“ (přikyvuje)

Andrej: „Ty hajzlíky, no... (smích, ukazuje na kartičku „toalety“) já jsem v první a druhý třídě procházel jako chlapeček, dokud jsem neměl brejle. Ty byly takový červený, snad ještě mašličku to tam mělo, takže to pak už opravdu nešlo... No, já jsem zkoušel chodit na ty chlapecký záchody, ale tam na mě koukali, protože věděli, že patřím do jiný kategorie... No a když jsem šel pak na ty holčičí, kde jsem se strašně styděl, tak mě holky vyháněly, že jsem kluk. Takže jsem pak ve škole nepil, abych nemusel chodit na záchody, nebo jsem chodil o hodině... no bylo to nepříjemný... Potom už jsem chodil, že jo (smutný smích)... co už taky zbejvalo.“

Výzkumník: „No, jasně...“ (přikyvuje)

Andrej: „Tělocvik - ten jsem vždycky nenáviděl, protože... - já jsem sice dřív chodil na atletiku, a docela mi to šlo - ale pak, jak jsem začal nesnášet to tělo, tak jsem byl na těláku vždycky hrozně neobratnej, protože já jsem to tělo nevnímal. A když ho nevnímáš a máš ho jako nějaký přivažek, se kterým máš pohybovat, tak to je těžký. Navíc mi vadilo hrát s holkama, třeba fotbal - tak to je pro mě nepřijatelný třeba do teďka, protože chci hrát relativně tvrdě a to bych s nima nemohl. Navíc, když jsem se pohyboval, tak vynikaly ty nepatřičný tvary a k tomu mi vadilo, že na mě ty ostatní koukaj. Prostě tělocvik byl pro mě hodně... můžu říct traumatizující záležitost.“

Výzkumník: „Od jaký doby jsi měl takový... - řekněme negativní vztah ke svému tělu?“

Andrej: „No, tak řekněme, že asi od té doby, co se začal měnit vršek (*růst mamm s nástupem fyziologické puberty - pozn.výzkumníka*). Pátá třída byl takovej přelomovej okamžik, to už se na obzoru objevovala puberta a já jsem se děsil toho, co přijde... Tenkrát jsem dostal mononukleózu a byl pár měsíců v nemocnici, potom krátce po nástupu do školy přišly dva zápaly plic a salmonelóza, takže jsem ten rok ve škole moc nepobyl (pobavený smích). Díky té mononukleóze jsem navíc půl roku nechodil na tělák a taky jsem nemohl jíst ve školní jídelně, což bylo obojí pro mě dost vysvobozující... Pak jsem jel v létě na tábor, kde jsem se cítil hrozně, no a asi druhý den tam na mě přišly drsný střešní problémy, takže jsem se vrátil úplně kost a kůže, už ani poloprázdněj batoh jsem neunesl... Takže to byla pátá třída, to byl takovej přelom.“

Výzkumník: „A z čeho konkrétně jsi měl strach? Víš, jak jsi říkal, že ses děsil toho, co přijde?“

Andrej: „Protože jsem tušil... mě se líbili holky už delší dobu, ale věděl jsem, že to není normální, protože jsem pochopil, že do té kategorie chlapečka už mě nezařaděj. A přitom jsem svůj vnitřní svět měl mužskej. A bylo mi jasný, že dál už to takhle nemůže fungovat. Čím dál tím víc jsem cejtil ten tlak, kterej na mě vyvíjeli. Dřív jsem měl větší svobodu, ale teď už bylo opravdu potřeba oblíkat se určitým způsobem, nějak - jinak se chovat ke klukům a k holkám. Věděl jsem, že se tělo bude nějakým způsobem vyvíjet a že to půjde proti mejm představám a zájmům...“

Výzkumník: „Hmmm, jo.“ (přikyvuje)

Andrej: „Já jsem se pořád monitoroval, byl jsem si vědomej toho, že jsem nějak zásadně nepatřičnej. To jsem cejtil vždycky extrémě, hlavně když jsem byl mezi ostatníma lidma.“

Výzkumník: „Mě by zajímalo, jestli máš k tomuhle nějaký příběhy nebo události?“

Andrej: „Já mám takový historky, který jsou spíš humorný, ale nevypovídají zas až tolik... třeba já jsem chodil s gayem, což jsem ale nevěděl v té době - ale ani on nevěděl, že jsem trans. Byl to pro mě víceméně účelovej vztah. Sice jsem ho měl rád, ale byl jsem zamilovanej - a těžce, už mnoho let - do jedný spolužačky (*Moniky - pozn.výzkumníka*). A on jakoby dělal, že jí balí - takže já jsem tímhle zabil dvě mouchy jednou ranou: když jsem s ním chodil, tak on nemoh chodit s ní, a zároveň jsem vypadal normální, takže jsem se na ní dál moh koukat tak, jako jsem se vždycky koukal...“ (pobavený smích)

Výzkumník: „A tohle zrovna náhodou docela vypovídá, Andreji...“ (pobavený smích)

Andrej: „Tohle asi jo. Myslim si, že Monika ke mě asi taky hodně cejtila, protože ta komunikace očima byla tak jednoznačná, že jsem to pak později už s nikym nezažil. No ale nikdy z toho nic nebylo, prostě jsme jenom chodili milimetry od sebe a koukali se hluboko do očí.. A já, aby to nevypadalo divně, tak jsem jí občas urážel anebo ji před druhějma shazoval, aby nikoho nemohlo napadnout, že se mě strašně líbí a že žiju vlastně jenom pro ni...“

Výzkumník: „Jo, hmm-mm.“ (přikyvuje)

Andrej: „No a já jsem jí to potom řekl, protože pak už jsem myslel, že se z toho zblázním - tři roky bejt do někoho zamilovanéj a nemoc to projevit... Navíc ona ještě začala chodit s jedním klukem, což mě úplně odrovnávalo... ale Monika mi řekla, že není na holky a... a tím to vlastně skončilo, já jsem se s ní pak už nedokázal bavit.“

Výzkumník: „Hmm-m.“

Andrej: „Vlastně ještě před tím jsem o svejch citech k Monice řekl jedný svý kamarádce. A ona to hrozně citlivě uchopila, brečela... No a později přišla s tím, že bysme mohli zkusit spolu chodit... a vlastně až pak jsem jí řekl, že se cejtím jako kluk. Ona je normální heteračka (*heterosexuální - pozn.výzkumníka*)...a takže to do sebe krásně zapadalo. Pak jsme spolu byli rok, a nakonec to bylo docela dobrý...“ (veselý smích)

Výzkumník: „Hmmm...“ (veselý smích)

Andrej: „No, společenský akce...tak třeba ty taneční, ty byly příšerný. Já bych tam nechodil, kdybych nemusel - ale protože jsem si chtěl udržet image toho normálního, tak mi nic jinýho nezbejvalo. Naštěstí jsem měl velký absence díky tomu, že jsem jezdil na rockový koncerty, takže pak jsem to zase nemusel umět, když jsem tam nebyl. No, jinak na těch fotkách, to jak člověk vypadá - to si myslím, že mluví za všechno...“

Výzkumník: „No, to asi...“ (souhlasně přikyvuje)

Andrej: „To vidíš úplně tu nepatřičnost, ten bledej voskovéj obličej, vytřeštěný oči...to se nedá popsat.“ (smutný smích)

Výzkumník: „A byli jste třeba na prodloužený společně s rodičema?“

Andrej: „Ježiš, to já nevím, asi jsme byli. Já jsem to většinou neuměl, protože jsem byl na těch koncertech, takže tímhle jsem se nějak omluvil, no. Hmmm. K tomuhle asi už nic...“

Výzkumník: „Jestli už nemáš nic dalšího, tak...“

Andrej: „...- ono všechny tyhle společenský akce byly pro člověka, protože tam byl v tý nepatřičný roli, s rostoucím věkem prostě čím dál tím horší.“

Výzkumník: „Hmmm, hmmm...“

Andrej: „Školní akce...výlety... to je pořád totéž téma, ta nepatřičnost, ze který jsem měl maximální stresy, bolesti hlavy a... a tak. Co by mi z hlediska toho školního prostředí tenkrát pomohlo, bylo mít neschopenku na tělocvik. Protože já jsem si jí stejně vydával sám. Já jsem ve čtvrtáku už opravdu to nedával... třeba plavání. To bylo úplně nehorší, takže jsem měl... krámy (*mences - pozn.výzkumníka*) úplně dlouhodobý (ironický smích) - to totiž nikdo nezkoumá, jestli je to pravda nebo ne, případně rýmy a... a tak.“

Výzkumník: „Hmm-mmm...“ (přikyvuje)

Andrej: „Kdyby měl člověk omluvenku na tělocvik, tak by to určitě byl veliká úleva. Nebo ty šatny... to by se asi nějak moc řešit nedalo - nevím. Nevím jak to má třeba ta Pavla ve škole... ta chodí?“

Výzkumník: „Nechodí... ale zase třeba Luděk chodí, jenomže s holkama... - a navíc se musí převlíkat na záchodě, takže to je...“

Andrej: „To jo, to je...“ (úšklebek, přikyvuje)

Výzkumník: „...hmmm, to je takový, že pak najednou nepatříš nikam-“

Andrej: „...- právě!“

Výzkumník: „...to už jsi předtím stejně nepatřil, ale teď je to vidět ještě i pro ostatní... předtím jsi to vnímal jenom ty...“

Andrej: „Já si prostě myslím, že by bylo lepší, kdyby člověk nechodil vůbec. Protože si může sportovat sám, chodit běhat nebo tak...“

(kratší pauza)

Výzkumník: „Dobře, tímhle jsme teda asi pokryli období, které jsi umístil před zahájení celého procesu, je to tak?“

Andrej: „Asi jo. Ještě k tý škole, já vlastně jsem to všechno hodně potlačoval...“

Výzkumník: „A co přesně jsi potlačoval?“

Andrej: „No, orientaci i identitu. O svy orientaci jsem měl jasno už asi od druhý třídy a celkem jsem nevěřil tomu, že by se mohla někdy změnit. To, že se mi líběj kluci, to jsem dělal prostě opravdu pro efekt. Abych vypadal normálně, ale uvnitř... tohle byla asi jediná věc, ve který jsem se vnitřně neznásilňoval - vztahy. I když to byly jenom fantazie, tak jsem si je vyloženě pěstoval. A to byla taky asi jediná věc, která na mě byla živá... Ale projevit to ve škole - to jsem se neodvážil. Celkově to prostředí bylo obecně dost nepřátelský... tu svojí odlišnost dostával člověk sežrat už na základce, takže... já bych tu orientaci - natož tu identitu - nemoh dát najevo. A pak, moje pozice ve třídě nebyla dobrá ani na střední. Měl jsem prostě strach, že by mě to naprosto zničilo... zabilo - že vyjít s tím ven by se rovnalo sebevraždě.“

Výzkumník: „Kam bys to časově zařadil? To byla polovina devadesátých let?“

Andrej: „Jo, tak.“

Výzkumník: „Hmmm, díky.“

Andrej: „Ve čtvrtáku na střední už to bylo na hraně... už hrozně dlouho jsem tehdy balancoval jakoby na špičce nože... a zažíval úplný psychický bouře. Tak jsem si psal aspoň poezii, to byla jedna z věcí, která mi to pomáhala přežít... No, takový ty šílený psychický stavy, který jsem měl, si už teďka vůbec nedokážu představit...“

Výzkumník: „Když mluvíš o těch šílenejch psychickéjch stavech - můžeš k tomu říct něco bližšího, aby to bylo srozumitelnější?“

Andrej: „Takhle - já jsem hrozně chtěl bejt s Monikou, žil jsem jenom tím vztahem a všechno ostatní jsem dal pryč... Akorát, že podprahově tam byl nával všech těch věcí, který jsem potlačil. Výsledkem pak byla strašná labilita. Uvnitř to úplně hoří - a na povrchu máš jen tenkou krustičku. Prostě se začínalo vynořovat to, co člověk za ty roky v sobě pohřbil - a pohřbil všechno. Opravdu všechno - teda kromě svojí sexuality. Takže celá osobnost chtěla ven - a už ji nebylo možný dál zadržovat. To už by bylo opravdu na zbláznění, kdyby to člověk chtěl dál udržet. A tak jsem to i cejtíl, že když něco neudělám, tak že mi už opravdu hrábne.“

Výzkumník: (mlčí, přikyvuje)

Andrej: „Takže jsem řek Lucii a pak i další kamarádce, že jsem na holky. Tím se mi strašně ulevilo. Potom jsem si v létě oholil úplně hlavu, což bylo taky hrozně úlevný - jako bych všechnu tu špínu z minula dal pryč. Nakonec jsem Lucii řekl, že se vlastně cejtím jako kluk. Ale pořád jsem se ještě maloval - já jsem se hrozně bál s tím přestat. Takže jsem vypadal jako taková alternativní holka. Ale to už jsem chodil s Lucií, ona měla taky oholenou hlavu, tak jsme byly takový dvě lesby... (ironický smích) ... ale my jsme to tak nebrali, no.“

Výzkumník: „A jak jste to brali?“

Andrej: „Úplně normálně jako heterosexuální vztah.“

Výzkumník: „Takže Lucie tě brala jako kluka...?“

Andrej: „No, jasně, já jsem si tenkrát velmi rychle vybral, jaký chci jméno a příjmení jsme vymysleli společně... - obojí se od tý doby už nezměnilo.“

Výzkumník: „Lucie s tebou teda mluvila v mužským rodě...?“

Andrej: „No, to normálně...“ (přikyvuje)

Výzkumník: „A oslovovala tě tím jménem, který jste spolu vymysleli...?“

Andrej: „To vlastně od začátku. Ta její nabídka na vztah vzešla v době, kdy ještě nevěděla... ale byla tam už jistá přitažlivost a ona je extrémě citlivá, takže pak, když jsem jí to řekl, tak samozřejmě byla ráda.“
(kratší pauza)

Andrej: „My jsme spolu v té fázi, kdy jsem používal ženskej rod, ještě vůbec nechodili. Na naší první společný akci na mě už mluvila v mužským rodě.“

Výzkumník: „Takže ten váš vztah byl takovej ostrůvek, kde ty jsi mohl se svojí osobností ven - ale všude jinde to bylo ještě při starém. Je to tak?“

Andrej: „To jo, no. A pak jsem to řekl další kamarádce a už i s ní začal fungovat ten rod. To byly dvě takový osoby - a vlastně jediný. Já jsem si pak našel informaci, že se chodí k sexuologum a pak hned jak to šlo, jsem si zašel na sexuologii. Protože jsem si to už sám vyřešil a řekl jsem si, že to chci dotáhnout až do toho konce. Celkem jsem neměl o čem moc diskutovat, měl jsem v tyhle věci dost jasno. No a tak jsem šel za tou sexuoložkou, řekl jsem jí, že jsem kluk, že tak nevypadám, a že bych byl rád, kdyby mi s tím pomohla. Takže moje zakázka byla úplně jednoznačná, nicméně tam ten postup je takovej - ono to pracoviště spadá pod Brno - že máš rok natvrdo...“

Výzkumník: „Co to znamená rok natvrdo?“

Andrej: „Rok se s tebou nic neděje, nemáš neutrální jméno...nemůžeš nic, jenom tam za nima rok docházíš.“

Výzkumník: „Aha. A čem vidíš smysl týhle lhůty? A v čem ho vidíš v Brně?“

Andrej: „Oni tu lhůtu mají patrně jako pojistku. Ale je to nesmysl, protože ty lidi jsou různý, že jo. Já jsem to měl úplně jednoznačný. Jsou lidi, kteří váhají - a ty samozřejmě tam pak můžou bejt dýl. Ale proč jsem tam měl já strávit tolik času, když bychom během tří měsíců absolvovali vyšetření a bylo by to hotový?“

Výzkumník: „Hmmm....“ (přikyvuje)

Andrej: „Takže takhle to bylo. Pak jsem to řekl rodičům, protože to byla součást toho (*diagnostické fáze - pozn.výzkumníka*). No... rodiče strčili hlavy do písku jako pštrosi, dělali, že neviděj neslyšej, a doufali, že se mi to nepovede. Takže tak to bylo s našima. Řekl jsem jim to v půlce prváku na vejšce. No... absolvoval jsem pak nesmyslnou genetiku...“

Výzkumník: „Genetiku?“

Andrej: „No prej kdosi objevil u jednoho trans nějaký ramínka na chromozomech (*chromozomální zvláštnosti u jedinců s transsexualitou - pozn.výzkumníka*), takže po tom teď pátrají u všech ostatních... Evidentně to je teda výzkumná a ne diagnostická metoda, takže by účast rozhodně neměla bejt povinná a měl by předcházet informovanej souhlas. Na něco takovýho se ale v Brně nehraje... No pak byla gynda, klasika, no (ironický smích)... psychologický vyšetření, to je normální, to by člověk pochopil... no ale Hajnová (*MUDr. Hajnová - pozn.výzkumníka*), má navíc podmínku, že se necháš vyfotit nahej. Žádněj rozumnej důvod pro to podle mě neexistuje, ale když jsem chtěl ty hormony, nemoh jsem se s ní o tom dohadovat. Měl bych ještě další problémy - a těch já už měl tenkrát dost. Takže tam přijde nemocniční fotografi, teď tě tam vyfotěj, nahatýho... (nervózní smích) Ona tvrdí, že na těch fotkách pak přeměřuje pánve a ramena, protože tam hledá určitý antropometrický odchylky. Ale já jsem čet výzkumy ze zahraničí a ony se tam ty odchylky nenacházej. Navíc je to její soukromej výzkum, žádná diagnostika - to v žádným případě - takže na to by měla mít taky informovanej souhlas. To je výzkumná záležitost. A navíc je to extrémě ponižující, pro všechny... hmmm... Možná to má i jako takovej test, jestli projdeš, jestli tohle vydržíš... Jeden muj kamarád, když to slyšel, tak mu to bylo tak odporný, že celej tenhle postup neabsolvoval, před tím focením už couvnu. Tak to je jedna vysoce kontroverzní záležitost. A druhá, neměněj problematická, je nutnost podrobit se vyšetření VPG. Kde člověku promítají různý porno, včetně zvířecího, dětského, sadistického... jako opravdu - nešetěj tě, všechno ti pustěj. Poprvý jsem byl tak vystresovanej, že jsem vůbec nereagoval, takže jsem musel přijet znova, protože to je podmínka. Na podruhý už to vyšlo, ale výsledky jsem neznal, ty mi řekli až pak na komisi. No a ta komise, ta se odehrává ve sklepě, máš tam takovej dlouhej stůl, na jehož jednom konci seděj ty odborníci a na druhým ten deviant nebo

transsexuál, to oni neodlišují... Posílají konec konců stejný pozvánky „dostavte se na komisi rozhodující o kastročních zákrocích u transsexuálů a sexuálních deviantů“ - a to šlo o hormony. Protože tam jsou hormony podmíněny komisí.“

Výzkumník: „Aha... v Brně?“ (překvapeně)

Andrej: „No, v Brně. Takže začali zvesela, Hajnová (*MUDr. Hajnová - pozn.výzkumníka*) rozeslala moje nahatý fotky, který komentovala tak, že „slečna má pěknou dívčí postavu“ (ironický smích)... Samozřejmě tam se nerespektuje žádná identita. To, že já jsem už v té době nějakou dobu žil a procházel v mužský roli, tak to nikoho nezajímalo... takže mě všichni oslovovali v ženským rodě. Nejdřív chtěli slyšet něco o mé minulosti, ale ani jsem nezačal, když mě v půlce věty Hajnová zarazila, že „dost“ a že jsou „všechny ty trans příběhy stejný“... Pak se mě ptala na vztah s tím klukem - to, že jsem chodil s holkou vůbec nezminila. Když jsem jí řekl, že rád běhám, vysmála se mi, že to není chlapskej sport a že bych měl radši posilovat... Pak udělala takovou dramatickou pauzu a do toho ticha řekla, že „na VPG se u mě objevila nebezpečná věc“ a že „je u mě podezření na sexuální deviaci“. A že mi nemůžou dát hormony, protože bych pak mohl být nebezpečnej. No já jsem z toho byl úplně vedle, teď najednou tam na mě všichni začali koukat jako na devianta, začali se odtahovat... Úplně jsem cejtil, jak mi ujíždí půda pod nohama...“

Výzkumník: (mlčí, přikyvuje)

Andrej: „Viš co? Já jsem prostě zareagoval na jednu scénu, kterou bych označil asi jako „znásilnění v parku“, byla taková dynamická... leží tam ženská, na ní je chlap, vedle se válí kabelka... Rozumíš, tak jako... já nevím, bylo to drsný, byla to jakoby znásobená ta mužská role. Fantazie jsou různé, a realita může být někde jinde. Bio chlapi se přece taky podívají na porno, kde může být tenhle prvek - ale kolik z nich někoho znásilní, že jo? To je prostě věc, která naprosto o ničem nevypovídá... Možná, že když to člověk neměl, tak si to nějak kompenzoval... já nevím... No... Takže Hajnová (*MUDr. Hajnová - pozn.výzkumníka*) ze mě udělala devianta a srazila mě zpátky do té propasti, z který jsem se už dlouho snažil vyhrabat. Nikdy jsem se na nic netěšil jako na tuhle komisi, na to, až budu mít hormony a začnu konečně žít... Ani já ani nikdo v mém okolí nepředpokládal, že bych je mohl nedostat, byl jsem prostě dost ukázkovej případ... Vlastně pořád nenacházím slova, kterým bych popsal to, co to se mnou udělalo... Byl to... totální šok a kopanec do obličeje od člověka, od kterého jsem očekával pomoc, úplně mi to podrazilo nohy... prostě fakt šok... Navíc jsem v té době byl dost sám a rodiče byly na straně Hajnový, spokojený, že se mi to nepovedlo, protože jim to komplikovalo život, že jo... No, byla to nejhnusnější věc v životě, já myslím, že už hnusnější nezažiju, no... to fakt ne. A to si myslím, že tak málo špatnejch zážitků zase nemám, že bych neměl z čeho vybírat. Takže... na dlouho jsem pak ztratil vůbec důvěru v lidi, odtáhl jsem se od nich... No a asi měsíc po komisi jsem pak začal mít psychický problémy, který vypadaly trochu jako náběh na schízu. Měl jsem změněný vnímání, když jsem se díval na svoje ruce, jako by se ode mě oddalovaly, takže jsem měl problém něco dělat rukama, špatně jsem odhadoval umístění svého těla v prostoru, a tak jsem občas málem do někoho vrazil, nedokázal jsem skoro číst, motala se mi hlava a ke konci jsem už nerozuměl tomu, co slyším.. Takže jsem měl čím dál tím větší strach, abych se z toho nakonec nezcvoknul... Nakonec jsem zašel na psychiatrii, tam se mě zeptali, proč jsem přišel a já jsem se úplně sesypal a začal brečet... Tak mi tam dali Dogmatil, ale pomohla mi až bývalá přítelkyně... Trochu jsme spolu popili, vyspali se spolu a vše se zase vrátilo do normy, ta disociace od těla zase ustoupila... Takže pak jsem šel počtvrtý na to VPG, ale to už jsem měl jinou psycholožku, která mi napsala, že moje agresivita je zaměřená dovnitř a že nejsem nebezpečnej pro své okolí. Se svou konstitucí bych těch žen taky asi moc znásilnit nedokázal, což muselo být jasný i tý Hajnový. Takže nakonec Hajnová mi tu komisi dala, ale krátce předtím jsem se domluvil s Hankou Fífkovou, že budu chodit k ní. Protože já jsem opravdu nechtěl být na Hajnový dál závislej - už jsem toho měl fakt dost...“

(delší pauza)

Výzkumník: „Hmmm.“ (přikyvuje)

Andrej: „...no...takže co dál? Tak s rodičema to byl běh na dlouhou trať, protože to neakceptovali. Za začátku vůbec, to dělali, že jsem jim vlastně nic nesdělil. Matka nejdřív přišla s teorií, že bych mohl být narcistní lesba...“

Výzkumník: „Takže tvoje mamka si už předtím něco četla? Myslíš, že měla nějaký „podezření“?“

Andrej: „Ona četla nějaký článek o transsexualitě, kterej psal nějaký pseudoodborník, kterej měl asi jednoho klienta... a vyjadřoval se v tom smyslu, že FtM (*transkluk, transmuž - pozn.výzkumníka*) může být ve

skutečnosti narcistní lesba. Takže matka se toho hned chytla. My jsme vlastně měli hodně špatný vztahy už asi od pátý třídy.“

Výzkumník: „A čemu přiřítáš tuhle kvalitu vašich vztahů?“

Andrej: „Myslím, že to souvisí... prostě kdybych nebyl trans, tak by to bylo mohlo bejt úplně jiný. Takže s rodičema - nejdřív to vůbec nevzali. Když jsem pak začal brát hormony, to teda teda zaregistrovali, ale hrozně mi bránili v tom, abych to řek příbuznejm, protože měli strašnej strach, že třeba babička na základě toho zemře. No, nakonec babička to vzala výborně, mnohem líp než matka. Přišla za mnou a hnedka „Andrejku, dyk já tě mám ráda“ ... taková ta ukázková reakce. To bylo hrozně příjemný a ještě u toho brečela... Tak to bylo krásný, no.“

Výzkumník: „Hmmm, to je hezký... fakt.“ (usmívá se, přikyvuje)

Andrej: „Takže to matku potěšilo, protože měla hroznej strach z toho, jak to to okolí přijme, protože ona se bojí lidí... A ještě jak to přijali příbuzný - to je taková legrační historka... Tak já jsem už měl hormony, a oni jestli nemám něco s hlasem, a já na to „no, mám“ a oni „a bereš na to něco?“ a já říkám „jó, nebojte...“ (pobavený smích)

Výzkumník: „Hmmm.“ (veselý smích)

Andrej: „Já jsem to pak nemohl doma vůbec vydržet, tak jsem tam jezdil jenom jednou za měsíc. Nakonec jsem je požádal, aby mě neoslovovali nadále (ironický smích) tím krásným dívčím jménem a aby přestali používat rod, to znamená jestli by mohli mluvit v neutrálu. No a to byl velkej problém, moc jim to nešlo. I když jsem už běžně procházel jako kluk, pořád se přefíkávali. Oslovování se změnilo až tehdy, když jsem jim oznámil, že už mám po operacích a že mám doklady. Až ten úřední verdikt byl pro ně tím, že se přizpůsobili a začali mě oslovovat „Andreji“. Vůbec ne moje pocity, ani ne muj vzhled, ale až ten štempl...“

Výzkumník: „Hmmm...“

Andrej: „No, spolužáci, tak některejm jsem to řekl - spíš spolužačky, ono těch chlapů moc nebylo.“

Výzkumník: „Ted' mluvíš o době, kdy jsi studoval na veřejce a bydlel jsi na koleji, jo?“

Andrej: „No. Takže některejm spolužačkám jsem to řekl hnedka v prváku.. Některý to vzali, některý ne - tak to bejvá.“

Výzkumník: „Jak jsi ve škole řešil oznamování celý týhleť změny?“

Andrej: „Víceméně individuálně. Na studijním jsem si vyřídil index na neutrální jméno, přičemž jsem přišel na to, že nejjednodušší bude napsat to perem, protože se to pak časem bude měnit zase na tu definitivní variantu. Potom bylo potřeba obejít některý učitele a sehnat ty starý zápisy, takže při tyhle příležitosti jsem jim to řekl. Myslím, že jsem s sebou měl papír o změně jména, ale nevím přesně...“

Výzkumník: „Měl jsi tendenci lidem věci vysvětlovat, aby to mohli lépe pochopit?“

Andrej: „Asi jak kdy, většinou jsem spíš počkal, co je bude zajímat a odpovídal pak na otázky. Hlavně ona ta živá ukázka je často dostačující - když vidí, že se chováš maskulinně, že seš úplně jinej člověk, než tě znali dřív, tak to je ten nejlepší příklad toho, že takhle to je správně..“

Výzkumník: „Hmmm, díky.“

Andrej: „Odborný vyšetření...?“ (ukazuje na další kartičku)

Výzkumník: „Hmmm, už jsi o nich mluvil hodně. Máš ještě něco, co bys doplnil?“

Andrej: „Vlastně asi už nic podstatnýho..“

Výzkumník: „Hmmm... - jak tady mám tu kartičku klady a zápory, máš něco kladného k těm odborným vyšetřením?“

(kratší pauza)

Výzkumník: „Na co třeba rád vzpomínáš?“

Andrej: „V souvislosti s vyšetřeníma? Hmm, no když bych to rozšířil na setkání se sexuologem...“

Výzkumník: „...- nebo operátérem.“

Andrej: „No operátéry bych vynechal, tam ty zkušenosti nebyly moc dobré... Tak pro mě určitě bylo příjemnou zkušeností to první setkání u Hanky (*MUDr. Fijková - pozn.výzkumníka*). Po tom, co jsem zažil v Brně, tak to byl úplněj balzám. Já jsem z ní cejtíl, že se ke mě chová jako k normálnímu člověku, a ne jako k nějaký polozrůdč nebo opičce, jak jsem měl zkušenost předtím. Takže to bylo opravdu takový léčivý... a vrátila mi důvěru v lidi. To jsem fakt cejtíl jako dva takový extrémy - přístup v Brně a v Praze.“

Výzkumník: „Hmm-mmm...“ (přikyvuje)

Andrej: „Takže dál - hormony... (ukazuje kartičku) Tak samozřejmě jsem se na ně hrozně těšil, alespoň ze začátku. Když jsem se jich ale dočkal až po roce a půl, tak už tam žádná velká radost nebyla (smutný smích) - já už jsem totiž skoro nevěřil, že je dostanu... Reagoval jsem na ně hodně rychle, hlavně hlas, to už asi po měsíci mě rodiče v telefonu nepoznávali. Protože jsem na tu hormonální komisi čekal tak dlouho, snažil jsem se udělat všechno, co šlo, abych procházel tak, jak mám, i bez hormonů... No takže pak to šlo rychle, ty změny - to pak bylo velmi pozitivní a příjemný...“ (veselý smích)

Výzkumník: „To je jasný...“

Andrej: „A doklady? Tak tam je podstatný jenom to, že kdybych moh mít ten neutrální hned od začátku, tak jak to je u Hanky, tak by mi to výrazně usnadnilo život. Nemusel bych ještě jeden a půl roku běhat s nějakým babským (*ženským - pozn.výzkumníka*) jménem...“

Výzkumník: „Měl jsi nějaký problémy s tím, že doklady jsi měl pořád na to původní jméno?“

Andrej: „Vlastně tolik ani ne, protože já jsem peníze nikdy nevybíral... spíš třeba v hospodách, když někdo chtěl doklad - já jsem samozřejmě žádný neukázal, takže jsem musel odejít. Takže spíš takhle.“

Výzkumník: „A jak to bylo s těma neutrálníma dokladama?“

Andrej: „No, neutrální jméno jsem absolutně nepoužíval, vlastně na mě tak nikdy nikdo vůbec nepromluvil - možná ve škole. Ale vtipný je, že mě tak vyvolávali z narkózy a já jsem samozřejmě nereagoval (veselý smích) Pak jim kolega poradil, ať zkusí „Andreji“, no a já jsem se probudil...“

Výzkumník: „Jo...“ (veselý smích)

Andrej: „Co k operacím?“

Výzkumník: „Vidíš nějakou souvislost mezi operacemi a školním prostředím?“

Andrej: „Hmmm, tak u mě byla dost výrazná. Já jsem šel na operaci ve třetáku, kdy byly bakalářky. No myslel jsem, že se to zvládne, ale absolutně to nešlo, protože i když už fyzicky je člověk schopen nějak fungovat, tak ten mozek nepracuje jak by měl. Ta narkóza je hrozně znát. Asi tak měsíc, dva měsíce tím byla paměť poznamenaná - taková ta bystrost...opravdu by to nešlo. Takže jsem zjistil - a nejenom já - že se to nedá. Lidi by si to měli uvědomit, když si plánují operace, protože mít pak brzo zkoušky - to nejde.“

Výzkumník: „Hmmm...jo.“ (přikyvuje)

Andrej: „Teď tady jsou věci (ukazuje na řádku kartiček), který běžely souběžně, ale netýkaly se přímo toho procesu - jako oslovování v rodě, ubytování, reakce a útoky... No, tak to oslovování... ta komunikace mezi mnou a spolužákama nebyla nějaká příliš čtná. Kamarádi nebo spíš kamarádky mě oslovovali v mužským rodě a i já jsem tak s nima mluvil. Ostatním jsem se postupem času začal spíš vyhýbat, protože jsem nevěděl, jestli vědí o tom, co se se mnou děje, ani jak by se k tomu postavili. Některý z nich nicméně dali najevo, že to berou,

a sami iniciativně přišli, což bylo teda moc příjemný... jiný se taky spíš stáhli... Vejška je prostě v tomhle směru lepší, že ten kontakt s ostatníma není tak intenzivní...“

Výzkumník: „...nebo nemusí bejt...“

Andrej: „Tak.“ (přikyvuje)

Výzkumník: „A co učitelé, přednášející?“

Andrej: „Učitelé, no... Asi nejvýznamější byl v tomhle směru jeden seminář, kdy jsem udělal takovej menší coming out. Na hodině jsme se měli rozdělit na kluky a holky, no a já jsem zůstal stát bokem s tím, že se v současný situaci nedokážu nebo nemůžu zařadit, už nevím. A ona řekla kam bych se chtěl zařadit, kdybych mohl. Já jsem řekl, že k těm chlapům... -“

Výzkumník: „... - to je dobrý, to se jí povedlo spontánně zareagovat na situaci...“ (usmívá se)

Andrej: „V tý hodině se pak ještě tancovalo, takže jsem hnedka měl tancovat jako ten kluk - což... bylo takový zvláštní, protože člověk neměl pocit, že by ho ta druhá strana akceptovala... ale minimálně jsem byl dobře umístěnej a... to bylo příjemný, že mi dala prostor. Ona je taková, že pracuje s okamžikem, že to nemá nalinkovaný, a že když se tam něco vynoří, tak s tím prostě pracuje. Takže to uchopila dobře.“ (usmívá se)

Výzkumník: „No bylo to moc pěkný...“

(kratší pauza)

Výzkumník: „Je tady ještě „mluvení o sobě“, co bys mi k tomu řek? Měl jsi třeba předtím nějakou vnitřní řeč v mužském rodě?“

Andrej: „Tak v dětství určitě. Když jsem o sobě přemýšlel, tak jsem používal mužskej rod, to mi vydrželo docela dlouho. Pak jsem i to ze sebe násilně vytrhl a změnil jsem to. No a pak, když jsem si sám sebe začal znova uvědomovat, jsem zase velmi brzo přešel na myšlení i řeč v mužském rodě. Někomu to dělá problém, protože cejtí tu disharmonii mezi zevnějškem, tím, jak se na něj někdo kouká, a tím, jak mluví. Ale já jsem na tohle kašlal. Dařilo se mi dávat lidi a to, co si třeba myslej, od sebe už pryč. Ono to i tý druhý straně hodně usnadňuje, protože pak viděj jednoznačnost tvýho rozhodnutí. No, a doma i jinde, kde nešlo používat mužskej rod, jsem používal neutrální. Což je dost limitující - a i ve škole se to může projevit, protože pak se člověk vyjadřuje neobratně, dost výrazně neobratně.“

Výzkumník: „Hmmm-mm.“ (přikyvuje)

Andrej: „Tak, ubytování. Dva roky jsem bydlel na koleji s holkama, pak se mi díky potvrzení od Hanky (*MUDr. Fífková - pozn.výzkumníka*) podařilo vyjednat si samostatný bydlení. No a pak ten další rok už jsem měl mužský papíry (*doklady - pozn.výzkumníka*), takže jsem pak už bydlel normálně na mužskejch buňkách...“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Andrej: „Pak tohle, to už jsem říkal... (probírá se kartičkami) ...no, překážky - moje největší překážka byla Hajnová... (smutný smích) (*MUDr. Hajnová - pozn.výzkumníka*)“

Výzkumník: „Já jsem rád, Andreji, žes mě upozornil na to, že tady vlastně chybí ty pozitivní kartičky. Jsou tady obavy a útoky...“

Andrej: „...ale mělo by je něco vyrovnávat.“

Výzkumník: „To máš pravdu. Já jsem to koncipoval takhle, protože jsem chtěl lidi obzvlášť pobídnout k tomu, aby o těchletěch složitějších tématech hovořili... protože bych chtěl vytvořit nějaký koncept týhle cesty pro ty, kteří se po ní možná také nakonec rozhodnou - a pro ně budou všechny ty překážky aktuální. Nehledě na to, že lidi mají tendenci problémy a překážky s odstupem času nějak relativizovat a vidět je jako miň problematický, a třeba je někdy vůbec ani nezmiňovat. Pak se zdá, že jich tak moc nakonec nebylo. Což není pravda, protože v naprosté většině případů je to nesmírný nápor na psychiku a vůbec integritu člověka. No... takže proto je tu tolik „negativních kartiček“. Jinak samozřejmě oba póly, klady i záporny každého tématu jsou vyjádřeny nějak obecně touhleto kartičkou.“ (ukazuje na kartičku „klady/záporny“)

(kratší pauza)

Andrej: „Hmmm...Tak určitě bylo málo informací – to se od té doby hodně zlepšilo... Jsou tu webový stránky, Hanka vydala knížku (*Fifková: Transsexualita - pozn.výzkumníka*). Tenkrát to nebylo.“

Výzkumník: „Takže když ty jsi začínal, tak ta knížka ještě nevyšla?“

Andrej: „To ne. Ta vyšla až nějak v roce 2001... Já jsem třeba tenkrát ani nevěděl, na jakého odborníka se obrátit, to jsem zjistil až na webu Transfora (*název občanského sdružení - pozn.výzkumníka*)... nevěděl jsem, jaký jsou operační možnosti, co vůbec můžu čekat, jestli vůbec můžu mít normální mužskej obličej, vousy... Pak reakce těch lidí - myslel jsem si, že to bude příšerný, očekával jsem něco jako hon na čarodějnice... Z reakcí okolí jsem měl velicej strach. Ale to se odbourávalo a postupně mizelo, jak jsem to jednotlivěm lidem říkal. No, ale tohleto si stejně všichni musí zkusit sami.“

Výzkumník: „Jasně...hmmm...“ (přikyvuje)

Andrej: „Jedna kamarádka ta měla úplně panickej strach a ...udělala první coming out a už to šlo dobře. Takže to si každěj musí překonat, tenhle první přeskok. Vybrat si někoho, kdo dobře zareaguje, nezačínat tím nejtěžším...-“

Výzkumník: „...- oříškem.“

Andrej: „Přesně, protože to pak může docela pěkně podrazit nohy, no... to bys tady moh mít, to, co člověku pomohlo.“

Výzkumník: „Hmmm, to máš pravdu. Já jsem o tom hodně uvažoval, ale zdálo se mi těch témat už hodně, tak jsem se ke konci rozhovoru ptal na styl, jakým se každý s celou tou situací vyrovnával.“

Andrej: „Co mě pomohlo velmi bylo to, že jsem pak moh bejt u Hanky (*MUDr. Fifkové - pozn.výzkumníka*), což samo o sobě bylo příjemný. A pak setkání s ostatníma trans - to byla hodně významná událost. Už jenom proto, že jsem viděl, že vypadají normálně, že jsou z nich normální kluci, který by člověk neodlišil na ulici. To pro mě byla velká úleva a byl jsem z toho nadšeněj. To setkání s fyzičnem je tam určitě důležitý. No, pak mi hodně pomohly texty a knížky od ostatních translidí, který ukazovaly, že se k tomu dá přistupovat různě - ne jenom jako k vyložené negativní věci, ale že se na tom dá najít i něco pozitivního.“

Výzkumník: „Například?“

Andrej: „No...například to, že člověk se podívá na svět z takovýho meziprostoru. Nejseš ani v tom mužským, ani v tom ženským světě - vlastně nikde jsme pořádně nebyli. Díky tomu vidíš, že řada věcí funguje stereotypně, takže když chceš, můžeš se od řady těchhle předsudků oprostít a být tak mnohem svobodnějši. Mít větší prostor pro vlastní rozvoj a dávat větší prostor i těm druhéjm k tomu, aby se chovali přirozeně. K tomuhle to určitě může pomoci. Ty mužský a ženský role jsou v řadě věcí konstruovaný - a my to zažíváme na vlastní kůži, takže to pak vidíme krásně na tom, jak strašně jinak se lidi k člověku chovaj předtím a jak potom.“

Výzkumník: „Určitě, to je velkej rozdíl.“

Andrej: „No...“ (pobavený smích)

Výzkumník: „Poslední dvě témata jsou „obavy“ a tvoje připsaný „naděje“ - budeš mi je ještě nějak komentovat?“

Andrej: „Ty obavy...o těch jsme mluvili už mnohokrát. Neměl jsem nějaký zásadní obavy, spíš tušení překážek, který přijdou. Báł jsem se, jak se s nima dokážu poprat, ale nikdy jsem nepochyboval, že bych je nedokázal překonat, protože já jsem byl jednoznačně rozhodnutěj dotáhnout tohle do konce. Vůle tohle dokončit byla snad největší jakou jsem kdy měl - což je pochopitelný vzhledem k tomu, o co šlo.“

Výzkumník: „Jasně.“ (přikyvuje)

Andrej: „Takže asi tak...“

Výzkumník: „A k tý naději? Sám sis sem tu kartičku dal, takže...?“ (usmívá se)

Andrej: „To byl vlastně motor toho všeho. Měl jsem v sobě schovanou celou svojí osobnost, která se nemohla absolutně projevat a celý tenhle proces byl zacílený na to, aby se mohla vyloupnout. Abych konečně mohl žít svůj život, tak jak ho chci.“

Výzkumník: „Pro spoustu lidí je do značné míry nepochopitelný, že tvoje osobnost byla, tak jak to popisuješ, někde schovaná a nemohla se absolutně projevit. Protože nějak se realizovat přece jenom možná mohla, alespoň v nějakých aspektech?“

Andrej: „U mě to opravdu bylo hodně okrouhnutý, když si to porovnáš s tím, jak to měli třeba ostatní. Nesportoval jsem, protože jsem to tělo nesnášel a jakékoli pohyb mi byl nepříjemný. Doma mě drželi hodně zkrátka, takže jsem neměl moc možností chodit někam s kamarádama. Že bych si někde jezdil, třeba sám v létě na prázdniny, to vůbec nepřipadalo v úvahu. Takže můj manévrovací prostor pro realizaci byl hodně omezený. A opravdu jediný, co bylo moje a bylo to živý, tak to byly moje básničky, moje sexualita a to, koho jsem měl rád. Takže teďka se to všechno snažím dohnat, protože mám vlastně hrozně málo zájmů... všechno to nějak objevuju znova.“

Výzkumník: „Aha, aha... (přikyvuje) Andreji, můžu se ještě zeptat na jméno? Co bys mi k tomu řekl?“

Andrej: „Já když jsem byl malej, tak jsem si vybíral mužský jména, který jsem jakoby měl mít a třeba jsem se pak představoval dětem, který mě neznaly. No a moje současný jméno je v podstatě jenom variace jména kluka z knížky, kterou jsem si psal ve čtvrté třídě. To byl tenkrát takový poslední záblesk mého tvůrčího rozletu, takovej poslední výkřik před pádem do propasti, kterej pak nastal v páté třídě. Později jsem tu knížku vyhodil do popelnice, stejně jako ty ostatní věci ze sebe. Pak, když mi došlo co jsem to vlastně udělal, tak... jsem se zděsil, byl jsem strašně nešťastnej - a chtěl jsem jet na ty skládky a tam to někde hledat - ale už bylo pozdě. Spoustu let jsem si to pak vyčítal, ale přitom jsem to vlastně musel udělat.“ (smutně)

Výzkumník: „A proč jsi to musel udělat?“

Andrej: „No protože by to byla trvalá připomínka toho, co jsem si už nemoh dovolit si dál připomínat... (smutný smích) Já jsem se chtěl jakoby oddálit od toho, co jsem cejtíl... že jsem kluk... Protože pokud jsem chtěl přežít, musel jsem úspěšně předstírat holčičí identitu a každá lež je tím věrohodnější, čím víc jí člověk sám uvěří... Takže já jsem potřeboval velmi důkladně zapomenout...“

Výzkumník: „Hmmm... jestli se ještě můžu zeptat, Andreji, řekl bys mi něco k tomu „vnitřně se vyrovnat s odlišností“?“

Andrej: „Tak dokud jsem si to nepojmenoval jako transsexualitu, tak jsem si připadal jako zrůda... to je takový dost adekvátní slovo. Přišlo mi, že jsem jediný takhle divný člověk, že to celé nedává smysl a že není šance na změnu... S tím, jak jsem si svůj problém pojmenoval, šlo ruku v ruce poznání, že v podobné situaci se nachází i další lidi a hlavně - že existuje řešení. Takže to slovo pro mě neznamenalo zděšení, ale úlevu a nalezení klíče.“

Výzkumník: „Hmmm...“ (přikyvuje)

Andrej: „Hele, víš co ti tady strašně chybí? Vztahy přece, k partnerkám. Sexualita.“

Výzkumník: „Eeee-jo...“ (zaskočen)

Andrej: „No, je to hodně široký téma, ale přijde mi to jako dost důležitá věc. I pro tu naši identitu, kterou si často uvědomujeme přes ty vztahy...“

Výzkumník: „Jo, jo... to máš pravdu... Na druhou stranu, ono je to tak důležitý téma, že já ho tady ani nemusím mít, a... -“

Andrej: „...ono se tam stejně objeví, hmmm. Jenom mě to napadlo.“

Výzkumník: „Ale velice správně tě to napadlo. Díky ti za to. Já totiž jsem o tom přemejšlel, už když jsem ty kartičky vytvářel...ony jsou tady proto, aby poskytly nějakou základní strukturu...“

Andrej: „... aby to podnítilo... a tak, jasně...“

Výzkumník: „...přesně tak, aby to byla určitá inspirace, určitý záchytný body. Ale máš naprostou pravdu v tom, že vztahy jsou prostě klíčová věc... Hmmm, víš ono je to pro někoho na druhou stranu tak citlivá věc, že... jsem to sem prostě nechtěl dávat, no. Nechtěl jsem lidi takhle přímo jakoby nutit. Taky i proto, že na partnerky a sexuální život se ptají prakticky všude na každém vyšetření, někdy ne úplně nejvhodnější způsobem, rozumíš. Tak jsem se chtěl zaměřit na další témata, na který většinou nedojde, a tohle téma nechat na individuální volbě každého, protože to je opravdu hodně osobní...“

Andrej: „... jo, ono je to na tu školu orientovaný, to jo... ale že ty vztahy a tohle všechno je strašně důležité.“

Výzkumník: „Určitě. (souhlasně přikyvuje) Já totiž jsem i v průběhu dělání rozhovorů zjistil, jak moc je to široký téma - a to jsem si původně myslel, jak to mám tematicky vypointovaný. Je strašně moc souvisejících věcí, ono se to pořád rozrůstá - a já se snažím to současně nějak uhlídat...“ (pobavený smích)

Andrej: „No jo...“ (směje se a přikyvuje)

Výzkumník: „Já tady mám ještě několik už jen ústních otázek, už bez kartiček... Měl jsi nějaký celkový styl, s kterým jsi k celému procesu přistoupil?“

Andrej: „Určitě to byla razance. Protože já jsem se prostě rozhodnul a nikdo další mě už nemohl od té cesty odvrátit. Buď mohl moje rozhodnutí přijmout, nebo ne. Já jsem jinou možnost nedával. Myslim si, že jsem jim to tím i usnadnil, protože viděli, že to moje rozhodnutí je definitivní. Já jsem obvykle hodně váhavý člověk a o svých volbách často pochybuju, ale v tomhle případě jsem nepochyboval nikdy... O detailech, třeba že jsem si měl zvolit jiného operátora, to jo... ale celkově rozhodně ne.“

Výzkumník: „Děkuju... Tak, dál jsem se tě chtěl zeptat ještě jednou na rodiče, protože oni jsou hrozně důležitý právě i v souvislosti se školou - vytvářejí určitý zázemí. Řek bys mi k tomuhle tématu ještě něco?“

Andrej: „Tak nějaká finanční nebo materiální podpora neustala, což je taky důležitý. Emocionální, to bylo špatný vždycky. I když ono se to teďka zlepšuje, evidentně se snaží o lepší vztahy... ale matka mě nepřijímá, to já cejtím. Sice se už chová... patřičně a tak, ale já to cejtím... takže já k ní dobrou vztah mít nemůžu... důvěru, to v žádným případě ne. U otce je větší naděje, že by to časem mohlo bejt docela dobrý. Já si myslím, že už mě postupně začíná víc a víc akceptovat. Nakonec bude i rád, že bude mít toho syna, vždycky ho chtěl... Takže tam je mnohem větší naděje a může to být třeba i fajn, časem. S tou matkou - já už to neřeším, už toho proběhlo mezi náma tolik, že už... no.“

Výzkumník: „Hmmm...díky. (přikyvuje) Další otázka je - jak zpracováváš svůj vztah k minulosti, protože dřív byla spousta věcí jinak. Nebo respektive, jak pracuješ s těma dvěma kategoriema minulost - současnost?“

Andrej: „Tak to se určitě v čase měnilo. Já až donedávna jsem měl tu minulost takovou hodně zpřítomělou. Protože jsem chtěl dát všem těm rokům, který nebyly příjemný, nějaký smysl. Takže jsem se snažil ostatním trans předávat ty informace a zkušenosti, který by mohli na své cestě potřebovat. Protože, že jo, člověk celou tou zkušeností získal řadu poznatků, který jsou ale v běžným životě k ničemu. Ani se o nich nedá normálně mluvit, protože jsou pro ostatní lidi dost nepochopitelný - takže kdybych to dělal, stal by se ze mě akorát outsider. No... Takže tím předáváním jsem měl pocit, že se z těch mých jinak nepoužitelných zkušeností staly hodnotný věci. Říkal jsem si „jo, nebylo to úplně k ničemu, aspoň to třeba někdo využije“. Dělal jsem to, aby ostatní nemuseli bloudit a ztrácet čas na těch samých místech jako já. Už je to ale pro mě pase, tuhle fázi jsem skončil... A teďka je ten vztah takovej, že se konečně zaměřuju na budoucnost a hlavně na sebe. Protože to jsem až doteďka nedělal. A v posledních měsících to dosáhlo určitý hladiny, kdy už se to nedalo moc snášet...“

Výzkumník: „Jasně...“ (přikyvuje)

Andrej: „...takže teďka chci konečně pracovat sám na sobě a radovat se ze života, čemuž jsem se zatím úspěšně bránil (pobavený smích) Takže chci začít sportovat a prostě užívat si to. Konečně se osamostatnit od rodičů, věnovat se svým koníčkům, najít si nový přátele... prostě žít v přítomnosti a radovat se ze života, to je úkol pro teďka. A minulost... takový ty věci kdo mě kdy ublížil, což jsem dřív docela řešil, tak to už mě fakt nezajímá. Samozřejmě Hajnovou (*MUDr. Hajnová - pozn.výzkumníka*) považuju za člověka, kterej ubližuje lidem, a považuju za správný, aby už dál v tyhle oblasti nepůsobila. Ale jinak už to dál neřeším, nechci se v tom hrabat, protože mi to nic nepřináší, jenom sebelítost. No, a do budoucna... - uvidim, jaký to bude, ale nějak

netoužím po tom, aby ty lidi, s kterejma se teďko setkám, věděli, že jsem trans. Už to tam nechci tahat, kvůli tomu jsem to nedělal, abych pak chodil s tím cejchem na čele. To neznamená, že bych se za tu minulost, za to, že jsem trans, nějak styděl. Ale nechci si tím komplikovat většinu vztahů.“

Výzkumník: „Myslíš, že je to komplikace?“

Andrej: „No, já prostě necítím potřebu to vytahovat, když se například při sportu seznámím s nějakým bio klukem - proč bych mu to říkal? Akorát se pak se na mě bude divně koukat ve sprchách... Jinak, kdyby se to téma někde vyskytlo, tak poskytnu informace a tak... Ale prostě už toho mám dost (naléhavě) - já jsem tu transsexualitu řešil šest let a... Proč, že jo? Je to handicap, to není... Žádnej... dar. Respektive, může se z toho vykopat něco dobrýho, ale je to, jako kdyby vozičkář celý život se věnoval tomu tématu vozičkářství. Já prostě to vnímám jako něco, co mě handicapuje, to teda do značny míry. Můžu samozřejmě pracovat na zmenšení toho handicapu, ale už se nechci zabývat touhle negativní stránkou. Chci se věnovat životu, který mě spojuje s téma ostatníma, ne jenom s trans. Protože já jsem se teď orientoval a uzavíral jenom do tyhle skupinky - genderová problematika a takový věci - a to už fakt nechci. To mě hrozně oddaluje od společnosti. Já bych se chtěl teď věnovat takovejmu úplně obyčejnejmu věcem, který jsem nikdy nedělal. Zjednodušit ten život. Najít takový běžný témata pro rozhovor s běžnejma lidma - to já už vlastně nemám. Takže chci na tom teďka pracovat.“ (smích)

Výzkumník: „Díky moc, to bylo vyčerpávající... (usmívá se) Teď ještě tě chci poprosit, vzhledem k tomu, že jsi nebyl na těch ohniskových skupinách... Mám poslední tři otázky. A teď - o co se jedná? My už jsme na to téma tady spolu několikrát narazili - a to jsou další translidé, kteří přijdou po nás. Hmmm... zdá se, že víc a víc lidí bude asi přicházet k odborníkům v mladším a mladším věku, respektive je budou vodit rodiče... Takže já bych se tě zeptal, co bys těmhle lidem, kteří budou procesem procházet ve věku, kdy budou na středních nebo i základních školách - co bys jim vzkázal? Ty, který už jsi tou cestou prošel?“

Andrej: „Tak určitě aby kontaktovali Hanku Fíkovou, která pracuje s mladejma lidma. A i když by byli starší, tak věřím, že tady je to nejlepší odbornice... Dál je důležitý vědět, že tahle situace má řešení. A bude to čím dál lehčí. A hlavně... - oni sice začínaj dřív, v těch typech škol a ročnicích, kde tohle ještě nikdo neprosazoval - ale zase to budou mít dřív za sebou, teď jsou nové možnosti, takže nebudou mít takový problémy jako my. Zvlášť, když by se třeba mohly blokovat hormony a tak... Takže se pro ně otvírá úplně nová budoucnost a možnosti léčby. Na jednu stranu je to horší v tom, že jsou míň zralý a víc závislí na rodičích, ale zase to má svoje výhody - a já si myslím, že je jich víc. Takže ta cesta se v každym případě dá projít a nemá cenu to odkládat. Vzkázal bych jim, že tomu neutečou.“

Výzkumník: „Jak to myslíš, že tomu neutečou? Tomu procesu?“

Andrej: „Procesu ne, ale tomu problému. Dokud se tomu problému budou vyhýbat, dokud se k němu nepostaví čelem, tak bude stále za nima, bude jim v patách. Jde o to sehnat si informace a pak se rozhodnout - ne před tím utíkat. Prostě podívat se na to a pak se rozhodnout, co s tím. Změnit pohlaví můžou a nemusí, hlavní ale je začít o svý situaci uvažovat, nepotlačovat to...“

Výzkumník: „Když by se rozhodli pro tuhleto cestu, kterou jsme šli i my, tak před čím bys je varoval?“

Andrej: „Určitě bych je varoval před odborníkama, který se k nám ještě pořád často nechovaj adekvátně. Takže aby byli opatrný... a když se jim něco nelíbí, tak aby to konzultovali s někym, kdo by jim v tomhle mohl poradit a říct jim, jestli to, co se děje, není třeba protiprávní. Protože ty doktoři a odborníci jsou tady pro ně a oni mají právo odmítnout vyšetření, který se jim nelíbí. To si myslím, že je důležitý - nemít pocit, že jsou v rukách toho odborníka a že musej plnit všechny jeho příkazy. Odborník by spíš měl být jako partner. A když narazej na někoho, kdo by s nima manipuloval a nutil je do něčeho, tak... spíš z toho vycouvat. Dát si pozor na to, že dospěli, který by jim měli pomáhat, jim třeba ne vždycky budou pomáhat. Aby byli v tomhle ostražitý.“

Výzkumník: „Hmm-mm...díky. No a na závěr, co by jsi jim popřál - na tu cestu?“

Andrej: „Tak určitě vytrvalost, odvalu... a aby se měli rádi, protože někdy budou třeba jediní, kdo by jim tohle mohl dát. A aby okolo sebe měli lidi, aspoň jednoho, kdo bude chápavej a kdo je podrží. Protože pak to půjde mnohem snáz. Aby si našli to podpůrný prostředí. To je základ.“

Výzkumník: „Díky moc. To je všechno.“ (usmívá se)

Andrej: „Tak fajn.“ (veselý smích)